

Knjiga sažetaka / Book of Abstract

3. Međunarodna umjetnička i znanstvena konferencija
OSOBE S INVALIDITETOM U UMJETNOSTI, ZNANOSTI, ODGOJU I OBRAZOVANJU

The 3rd International Artistic and Scientific Conference
PERSONS WITH DISABILITIES IN ART, SCIENCE AND EDUCATION

OSOBE S INVALIDITETOM U UMJETNOSTI,
ZNANOSTI, ODGOJU I OBRAZOVANJU

Knjiga sažetaka

3. Međunarodna umjetnička i znanstvena konferencija

*PERSONS WITH DISABILITIES IN ARTS,
SCIENCE AND EDUCATION*

Book of abstracts

The 3rd International Artistic and Scientific Conference

Nakladnik / Publisher

Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Za nakladnika / For Publisher

Helena Sablić Tomić

Glavni urednik Akademijinih izdanja /

Editor of Editions of Academy of Art and Culture

Igor Tretinjak

Urednice izdanja / Editors in Chief

Mirna Sabljar, Tatjana Ileš

Lektorice / Language editors

Nina Mance (hrvatski jezik / Croatian language)

Dubravka Papa (engleski jezik / English language)

Vizualno oblikovanje naslovnice / Design

Ines Matijević Cakić

Grafičko oblikovanje / Layout

Luka Cvenić

e-knjiga / e-book

Knjigu sažetaka objavljujemo isključivo u elektroničkome obliku, u skladu sa strateškim smjernicama za razvoj održivosti u umjetnosti i kulturi Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku.

The book of abstracts is published in the online version only, in accordance with strategic guidelines for the sustainable development in arts and culture of the Academy of Arts and Culture in Osijek.

©2023 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku

Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni bilo na koji drugi način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

©2023 Academy of Arts and Culture in Osijek, Croatia

No part of this proceedings may be reproduced, photocopied or in any other way reproduced without the publisher's written permission.

ISBN 978-953-8181-74-0

**OSOBE S INVALIDITETOM U UMJETNOSTI,
ZNANOSTI, ODGOJU I OBRAZOVANJU**

Osijek, 1. i 2. prosinca 2023.

Knjiga sažetaka

3. Međunarodna umjetnička
i znanstvena konferencija

***PERSONS WITH DISABILITIES IN ARTS,
SCIENCE AND EDUCATION***

1st and 2nd December 2023

Book of Abstracts

*The 3rd International Artistic
and Scientific Conference*

Osijek, 2023.

SADRŽAJ

Plenarna predavanja

- 25 **Doc. dr. sc. Vedrana Marković**
UTJECAJ GLAZBENOGA OBRAZOVANJA NA
AKTIVNOSTI U SLOBODNOM VREMENU OSOBA
S OŠTEĆENJEM VIDA – VIŠESTRUKA STUDIJA
SLUČAJEVA
IMPACT OF MUSIC EDUCATION ON THE LEISURE
ACTIVITIES IN THE VISUALLY IMPAIRED
INDIVIDUALS – A MULTIPLE CASE STUDY
- 29 **Prof. dr. sc. Helena Sablić Tomić**
SLOBODNO VRIJEME: DOKOLICA ILI BESPOSLICA
FREE TIME: LEISURE OR IDLENESS
- 31 **Prof. dr. sc. Rachel Schiff**
SELF-MANAGING IN A RAPIDLY CHANGING
UNCERTAIN WORLD: THE CONTRIBUTION OF
GAMING TO THE DEVELOPMENT OF EXECUTIVE
FUNCTIONS SKILLS
UPRAVLJANJE SOBOM U SVIJETU NEIZVJESNOSTI
KOJI SE BRZO MIJENJA: DOPRINOS IGRANJA
RAČUNALNIH IGARA RAZVOJU VJEŠTINA
IZVRŠNIH FUNKCIJA
- 34 **Prof. dr. sc. Kristina Urbanc**
IZAZOVI (NE)RAZUMIJEVANJA SUVREMENIH
PARADIGMI POMAGANJA U PRISTUPANJU
OSOBAMA S INVALIDITETOM
CHALLENGES OF (MIS)UNDERSTANDING OF
CONTEMPORARY PARADIGMS OF ASSISTANCE IN
ACCESSING PEOPLE WITH DISABILITIES

Usmena izlaganja

- 39 Felice Amato**
THROUGH THE HAND: THE HAND PUPPET AS INTEGRATED ARTS-RESEARCH THEME IN A COURSE ABOUT ACCESSIBILITY FOR EDUCATORS AND PRE-SERVICE TEACHERS
RUČNA LUTKA KAO INTEGRIRANA UMJETNIČKO-ISTRAŽIVAČKA TEMA U POUČAVANJU PRISTUPAČNOSTI ZA ODGOJITELJE I BUDUĆE UČITELJE
- 42 Aida Babović**
JE LI POVRATAK POTPUNOGA LIŠENJA POSLOVNE SPOSOBNOSTI OSOBA S INVALIDITETOM OPRAVDAN?
IS IT JUSTIFIED TO RESTORE THE COMPLETE DEPRIVATION OF LEGAL CAPACITY OF DISABLED PERSONS?
- 45 Nevia Balog, Branka Rešetar**
POJAM I ANALIZA POJAVNOSTI KONCEPTA AKTIVNOGA STARENJA U MEĐUNARODNOPRAVNOME I HRVATSKOME PRAVNOM SUSTAVU
THE TERM AND ANALYSIS OF THE OCCURRENCE OF ACTIVE AGEING CONCEPT IN THE INTERNATIONAL LAW AND CROATIAN LEGAL SYSTEMS
- 48 Anita Barišić, Hana Serdar**
ZADOVOLJSTVO PRAVIMA I USLUGAMA ZA DJECU S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU – PERSPEKTIVA RODITELJA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU IZ OSIJEKA
SATISFACTION WITH RIGHTS AND SERVICES FOR CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES – THE PERSPECTIVE OF PARENTS OF CHILDREN

WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES IN THE
CITY OF OSIJEK

- 51 **Mia Bašić Bučanović**
IGRA I SOCIJALNE VJEŠTINE KAO ČIMBENIK
UNAPREĐENJA KVALITETE ŽIVOTA DJECE S
POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA
PLAY AND SOCIAL SKILLS AS A FACTOR IN
IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF CHILDREN
WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER
- 53 **Una Bauer**
SUVREMENA REPREZENTACIJA INVALIDITETA U
KAZALIŠTU I TELEVIZIJSKIM SERIJAMA
CONTEMPORARY REPRESENTATION OF
DISABILITY IN THEATRE AND TV SERIES
- 55 **Amir Begić, Domagoj Vuković**
INDIVIDUALNA NASTAVA GITARE I UČENICI S
POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA: STUDIJA
SLUČAJA / INDIVIDUAL GUITAR LESSONS
AND STUDENTS WITH AUTISM SPECTRUM
DISORDER: A CASE STUDY
INDIVIDUAL GUITAR LESSONS AND STUDENTS
WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER: A CASE
STUDY
- 57 **Anita Begić, Ilija Krišto, Bruno Ćorluka**
ZNAČENJE KULTURNO-UMJETNIČKIH SADRŽAJA
U KVALITETI ŽIVOTA OSOBA S INVALIDITETOM
THE IMPORTANCE OF CULTURAL AND ARTISTIC
CONTENT IN THE QUALITY OF LIFE OF PEOPLE
WITH DISABILITIES
- 59 **Dragana Bjelić Gaćeša**
OSOBE S INVALIDITETOM NA TRŽIŠTU RADA –
ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE U SVJETLU ODLUKA
SUDA PRAVDE EUROPSKE UNIJE I EUROPSKOGA
SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

PERSONS WITH DISABILITIES ON THE
LABOUR MARKET – PROTECTION AGAINST
DISCRIMINATION IN LIGHT OF THE DECISIONS
OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN
UNION AND THE EUROPEAN COURT OF HUMAN
RIGHTS

- 61 Hroje Bogojević, Danijela Kasumović-Maružin**
GLEDAJ ME LUTKINIM OČIMA: „DRAMSKA
LUTKA U PROCESU PRILAGODBE UČENIKA S
VIŠESTRUKIM TEŠKOĆAMA NA NOVO ŠKOLSKO
OKRUŽJE“
LOOK AT ME THROUGH THE EYES OF A PUPPET:
“A PUPPET IN THE PROCESS OF ADAPTING
STUDENTS WITH MULTIPLE DIFFICULTIES TO A
NEW SCHOOL ENVIRONMENT”
- 63 Daniela Bratković, Martina Zelić, Alisa Fabris**
KLJUČNA OBILJEŽJA I UČINKOVITOST OSOBNO
USMJERENOGA PRISTUPA U PODRŠCI OSOBAMA
S INTELEKTUALNIM I DRUGIM RAZVOJNIM
TEŠKOĆAMA
MAIN CHARACTERISTICS AND EFFECTIVENESS
OF A PERSON-CENTERED APPROACH IN
SUPPORTING PEOPLE WITH INTELLECTUAL AND
OTHER DEVELOPMENTAL DISABILITIES
- 66 Maja Brust Nemet, Paula Hornjak**
SUKONSTRUCIJA INKLUZIVNOGA ODGOJNO-
OBRAZOVNOG OKRUŽENJA PROJEKTNIM
PRISTUPOM
CO-CONSTRUCTION OF AN INCLUSIVE
EDUCATIONAL ENVIRONMENT THROUGH A
PROJECT APPROACH
- 69 Biljana Cvetkova Dimov, Syzane Merovci**
INVESTIGATING THE POSITIVE IMPACTS
OF USING ACTIVITIES WITH PUPPETS ON

THE DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH
DIFFICULTIES

ISTRAŽIVANJE POZITIVNIH UČINAKA
AKTIVNOSTI S LUTKAMA NA RAZVOJ DJECE S
TEŠKOĆAMA

- 71 **Snježana Dubovicki, Anita Kostanjčar**
KREATIVNOST KAO MODEL EKSPRESIVNE
TERAPIJE U NASTAVI STUDENATA S
INVALIDITETOM
CREATIVITY AS A MODEL OF EXPRESSIVE
THERAPY IN TEACHING STUDENTS WITH
DISABILITIES
- 73 **Jelena Dujmović Bocka, Danijela Romić**
PRAVNI ASPEKTI JEDNAKE DOSTUPNOSTI OSOBA
S INVALIDITETOM UMJETNIČKIM, KULTURNIM I
SPORTSKIM SADRŽAJIMA
LEGAL ASPECTS OF EQUAL ACCESS FOR PERSONS
WITH DISABILITIES TO ARTISTIC, CULTURAL
AND SPORTS FACILITIES
- 75 **Ivana Đurđević Babić, Natalija Bošnjaković**
VIRTUALNA STVARNOST I SLOBODNO VRIJEME –
OD 2019. DO 2023. GODINE
VIRTUAL REALITY AND LEISURE – FROM 2019 TO
2023
- 77 **Ivana Franceschi**
STUDIJA SLUČAJA: PRVI SLIJEPI STUDENT
U ITALIJI KOJI JE ZAVRŠIO DODIPLOMSKI
(TRIENNIO) STUDIJ KLAVIRA
THE FIRST BLIND PIANO STUDENT IN ITALY WHO
COMPLETED UNDERGRADUATE (TRIENNIO)
PIANO STUDIES: A CASE STUDY
- 79 **Dragana Gagić, Ivana Kokeza**
PARTICIPACIJA STUDENATA S INVALIDITETOM U
VISOKOŠKOLSKOME OBRAZOVANJU

PARTICIPATION IN HIGHER EDUCATION FOR
STUDENTS WITH DISABILITIES

- 82 Vesna Galić**
EU FONDOVI U KONTEKSTU FINANCIRANJA
PROGRAMA SOCIJALNE UKLJUČENOSTI OSOBA S
INVALIDITETOM
EU FUNDS IN THE CONTEXT OF FINANCING
PROGRAMMES FOR SOCIAL INCLUSION OF
PERSONS WITH DISABILITIES
- 85 Tvrtko Galić, Hrvoje Ajman, Zoran Špoljarić**
ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA BAVLJENJE
FIZIČKOM AKTIVNOŠĆU MEĐU MLADIMA S
INVALIDITETOM
FACTORS INFLUENCING PHYSICAL ACTIVITY
AMONG YOUNG PEOPLE WITH DISABILITIES
- 87 Irena Gayatri Horvat**
PRIKAZ LIKOVNE RADIONICE SA STARIJIM
SLABOVIDNIM OSOBAMA, ČLANICAMA MDSS
KRANJ
PRESENTATION OF AN ART WORKSHOP WITH
ELDERLY VISUALLY IMPAIRED PEOPLE, MEMBERS
OF MDSS KRANJ
- 89 Oscar Goldszmidt**
AN EXPERIENCE IN A DAY CARE INSTITUTION
MARIA CLARO FOR DISABLED CHILDREN
ISKUSTVO U USTANOVI ZA DNEVNU SKRB DJECE
S INVALIDITETOM *MARIA CLARO*
- 91 Martin Hadelan, Ana Maria Marinac**
PODRŠKA UČITELJA I STRUČNIH SURADNIKA
U PROCESU ODGOJA I OBRAZOVANJA UČENIKA
S TEŠKOĆAMA IZ PERSPEKTIVE NJIHOVIH
RODITELJA/SKRBNIKA
SUPPORT PROVIDED BY TEACHERS AND
EDUCATIONAL PROFESSIONALS IN THE

EDUCATION OF STUDENTS WITH DISABILITIES
FROM THE PERSPECTIVE OF THEIR PARENTS/
GUARDIANS

- 93 Jerneja Herzog, Maja Gabrovec**
UMJETNIČKE SPOSOBNOSTI RAZLIČITIH
SKUPINA DJECE U INKLUZIVNIM ŠKOLAMA
ARTISTIC ABILITIES OF DIFFERENT GROUPS OF
CHILDREN IN INCLUSIVE SCHOOLS
- 95 Andrej Hodonj**
KULTURA SUVREMENE ŠKOLE KAO PODRŠKA
UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU
CONTEMPORARY SCHOOL CULTURE AS A
SUPPORT FOR STUDENTS WITH DISABILITIES
- 97 Marina Hojsak, Elizabeta Haničar**
FUNKCIONALNA UPOTREBA APSOLUTNOGA
SLUHA U MUZIKOTERAPIJSKIM AKTIVNOSTIMA
KOD DJETETA S DIJAGNOZOM POREMEĆAJA IZ
SPEKTRA AUTIZMA
FUNCTIONAL USE OF ABSOLUTE PITCH
THROUGH MUSIC THERAPY ACTIVITIES IN A
CHILD WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER
- 100 Antonija Huljev, Irella Bogut, Irena Kišmartin**
DIJABETIČKE UDRUGE KAO SUKREATORI
SLOBODNOGA VREMENA I DRUŠTVENA PODRŠKA
RODITELJIMA DJECE OBOLJELE OD ŠEĆERNE
BOLESTI
DIABETIC ASSOCIATIONS AS CO-CREATORS
OF LEISURE TIME AND SOCIAL SUPPORT TO
PARENTS OF CHILDREN WITH DIABETES
- 102 Tihana Ivanković, Romana Borš Mačak**
UČINCI GLAZBE U OSNAŽIVANJU OSOBA
S INVALIDITETOM I NJEZIN DOPRINOS U
UVAŽAVANJU RAZLIČITOSTI

THE EFFECTS OF MUSIC IN EMPOWERING PEOPLE WITH DISABILITIES AND ITS CONTRIBUTION TO RESPECT FOR DIVERSITY

- 104 Vesna Ivkov, Kristina Planjanin Simić**
NASTAVA SOLFEGGIA I UČENICI S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU – IZ ISKUSTVA GLAZBENE PEDAGOGINJE
TEACHING SOLFEGGIO TO STUDENTS WITH DISABILITIES – FROM THE STANDPOINT OF A MUSIC PEDAGOGUE
- 106 Nikola Sebastian Jambrošić**
HARMONIJA INKLUZIJE: MULTIDIMENZIONALNA KORISNOST ZBORSKOGA PJEVANJA NA OSOBE S INVALIDITETOM I TEŠKOĆAMA U RAZVOJU – PREGLED ISTRAŽIVANJA
HARMONY OF INCLUSION: MULTIDIMENSIONAL BENEFITS OF CHORAL SINGING ON INDIVIDUALS WITH DISABILITIES AND DEVELOPMENTAL CHALLENGES – A LITERATURE REVIEW
- 108 Martina Jularić Iva Klarić, Antonija Vukašinović**
DOSTUPNOST I PRIMJERENOST SPORTSKIH SADRŽAJA ZA DJECU S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU
AVAILABILITY AND ADEQUACY OF SPORTS CONTENT FOR CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES
- 111 Katarina Jurilj**
KNJIŽEVNOST SVIMA – PRIMJER INKLUZIVNE KULTURNE PRAKSE ZA GLUHE I NAGLUHE OSOBE
LITERATURE FOR ALL – A CASE OF INCLUSIVE CULTURAL PRACTICE FOR DEAF AND HARD-OF-HEARING PERSONS
- 114 Olivia Karaolis**
TOWARDS AN AUTISTIC CURRICULUM. PUPPETS AND AUTISTIC ADOLESCENTS

NASTAVNI PLANOVI I PROGRAMI ODGOJA
I OBRAZOVANJA OSOBA S AUTISTIČNIM
POREMEĆAJIMA. LUTKE I ADOLESCENTI S
AUTISTIČNIM POREMEĆAJIMA

- 116 Tibor Komar**
SPORTSKA NATJECANJA DJECE I MLADIH S
INVALIDITETOM
SPORTS COMPETITION FOR CHILDREN AND
YOUTH WITH DISABILITIES
- 119 Jelena Kovačević, Maja Pleša**
PRIMJENA ART TERAPIJE U ŠKOLI – STAVOVI
UČITELJA
ART THERAPY IMPLEMENTATION AT SCHOOL –
THE TEACHERS' VIEWS
- 121 Loreta Kovačević**
KREATIVNI PRISTUP UČITELJA U RADU S
UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU
CREATIVE APPROACH OF TEACHERS IN WORKING
WITH STUDENTS WITH DEVELOPMENTAL
DISABILITIES
- 123 Emina Kovačić Ahmetović**
STAVOVI UČITELJA IZ VARAŽDINSKE ŽUPANIJE
PREMA INKLUZIJI
THE VARAŽDIN COUNTY TEACHERS' ATTITUDES
TOWARDS INCLUSION
- 125 Mirela Lenković**
ULOGA MUZEJA, KUSTOSKOG RADA I *ONLINE*
PROGRAMA U SURADNJI SA ZDRAVSTVENIM
INSTITUCIJAMA PRI TERAPIJI OSOBA S
INVALIDITETOM, DJECE S TEŠKOĆAMA U
RAZVOJU I ISELJENICIMA U DIJASPORI
THE ROLE OF MUSEUMS, CURATORIAL WORK
AND ONLINE PROGRAMMES IN COOPERATION
WITH HEALTH INSTITUTIONS IN THE

TREATMENT OF PERSONS WITH DISABILITIES,
CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES
AND EMIGRANTS IN THE DIASPORA

- 128 Zrinka Liščić, Dinka Liščić Ciprić**
SUBJEKTIVNA DOBROBIT MUZIKOTERAPIJE U
RADU S DJECOM S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA
AUTIZMA
SUBJECTIVE BENEFITS OF MUSIC THERAPY IN
WORKING WITH CHILDREN WITH AUTISM
SPECTRUM DISORDERS
- 130 Erna Lučić**
STAVOVI OSOBA S INVALIDITETOM O ULOZI
UDRUGA U POBOLJŠANJU KVALITETE ŽIVOTA
ATTITUDES OF PERSONS WITH DISABILITIES
TOWARDS THE ROLE OF ASSOCIATIONS IN
IMPROVING THE LIFE QUALITY
- 132 Danijela Ljubac Mec, Andrej Maras, Luka Pongračić**
INKLUZIVNE OBRAZOVNE POLITIKE U REPUBLICI
HRVATSKOJ
INCLUSIVE EDUCATIONAL POLICIES IN THE
REPUBLIC OF CROATIA
- 134 Božidar Ljubenko**
INKLUZIVNOST SLIJEPIH I SLABOVIDNIH
UČENIKA U GLAZBENO OBRAZOVANJE
IMPLEMENTACIJOM SUVREMENE TEHNOLOGIJE
POSSIBILITIES OF INCLUSION OF BLIND AND
LOW VISION STUDENTS IN MUSIC EDUCATION
THROUGH THE IMPLEMENTATION OF MODERN
TECHNOLOGY
- 136 Sanja Matičić, Sanja Pavlović Šijanović**
EMPATIJA, DRUGA RIJEČ ZA INKLUZIJU
EMPATHY, ANOTHER WORD FOR INCLUSION

- 138 Antonija Matic**
FINANCIRANJE PROGRAMA KOJI OMOGUĆUJU
PRISTUP I DOSTUPNOST KULTURNIH SADRŽAJA
ZA OSOBE S INVALIDITETOM PREKO JAVNIH
POZIVA U REPUBLICI HRVATSKOJ
FUNDING OF PROGRAMMES FACILITATING
ACCESS AND AVAILABILITY OF CULTURAL
CONTENT FOR PERSONS WITH DISABILITIES BY
MEANS OF PUBLIC CALLS IN THE REPUBLIC OF
CROATIA
- 140 Hrvoje Mesić, Alta Pavin Banović**
INFORMACIJSKO PONAŠANJE I POTREBE
UČENIKA S POTEŠKOĆAMA U ČITANJU PRI
UPOTREBI APLIKACIJE LEXIE
INFORMATIONAL BEHAVIOUR AND NEEDS OF
STUDENTS WITH READING DIFFICULTIES WHEN
USING THE LEXIE APPLICATION
- 143 Martina Mičija Palić, Tamara Jurkić Sviben**
MUZIKOTERAPIJA U KONTEKSTU ODGOJNO-
OBRAZOVNE INKLUZIJE: STAVOVI STUDENATA
UČITELJSKOGA I ODGOJITELJSKOGA STUDIJA
MUSIC THERAPY IN THE CONTEXT OF
EDUCATIONAL INCLUSION: ATTITUDES OF
STUDENTS OF EARLY, PRESCHOOL AND TEACHER
EDUCATION STUDIES
- 145 Damir Miholić, Renata Martinec, Brigita Vilč**
UMJETNOST I KREATIVNOST KOD DJECE S
MALIGNIM OBOLJENJIMA
ART AND CREATIVITY IN CHILDREN WITH
MALIGNANT DISEASES
- 147 Marijana Miočić, Marija Ceranja**
INKLUZIJA DJETETA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U
DJEČJI VRTIĆ

INCLUSION OF CHILDREN WITH
DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES IN
KINDERGARTEN

- 149 Mia Mucić, Marija Lesandrić**
PRIMJENA ALTERNATIVNIH PEDAGOŠKIH
PRISTUPA U NASTAVI UMJETNIČKIH PREDMETA
NA PRIMJERU PEDAGOGIJE MONTESSORI
ALTERNATIVE PEDAGOGICAL APPROACHES IN
TEACHING ART SUBJECTS – THE EXAMPLE OF
MONTESSORI PEDAGOGY
- 151 Lejla Osmančević Katkić**
SAMOPROCJENA SUBJEKTIVNE KVALITETE
ŽIVOTA I OČEKIVANJA OD BUDUĆNOSTI MLADIH
S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU I BEZ NJIH
SELF-ASSESSMENT OF THE SUBJECTIVE LIFE
QUALITY AND FUTURE EXPECTATIONS OF
YOUTH WITH AND WITHOUT DEVELOPMENTAL
DISABILITIES
- 154 Joanne Oussoren**
ROOM FOR TRANSFORMATION – RESEARCH IN
ART PROJECTS FOR PEOPLE WITH DISABILITIES
PROSTOR ZA TRANSFORMACIJU – ISTRAŽIVANJE
U UMJETNIČKIM PROJEKTIMA ZA OSOBE S
INVALIDITETOM
- 156 Dubravka Papa**
PREDNOSTI UVOĐENJA PJEVANJA I GLAZBE U
POUČAVANJE ENGLESKOGA KAO STRANOGA
JEZIKA ZA DJECU S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA
AUTIZMA
THE BENEFITS OF INTRODUCING SINGING AND
MUSIC INTO EFL TEACHING FOR CHILDREN
WITH ASD

- 158 Iva Plejić Brnčić**
KNJIŽEVNOST I KULTURA KAO PROSTORI
INKLUZIJE: PROGRAMI ZA GLUHE I NAGLUHE
LITERATURE AND CULTURE AS SPACES OF
INCLUSION: PROGRAMMES FOR THE DEAF AND
HARD OF HEARING
- 161 Jakov Previšić**
UKLJUČIVANJE DJECE S OŠTEĆENJEM SLUHA
U REDOVAN SUSTAV SPORTA: OTKRIVANJE
POTENCIJALA, PREPOZNAVANJE IZAZOVA
INCLUSION OF DEAF CHILDREN IN REGULAR
SPORTS SYSTEM: UNVEILING POTENTIAL,
RECOGNIZING CHALLENGES
- 164 Slađana Pupovac, Marta Radoš**
ZNAČENJE BIBLIOTERAPIJE U RAZVOJU
SOCIJALNO-EMOCIONALNIH KOMPETENCIJA
I VJEŠTINE ČITANJA STUDENATA – AUK BOOK
CLUB STUDIJA SLUČAJA
SIGNIFICANCE OF BIBLIOTHERAPY IN THE
DEVELOPMENT OF SOCIAL-EMOTIONAL
COMPETENCIES AND READING SKILLS OF
STUDENTS – AUK BOOK CLUB CASE STUDY
- 166 Ivana Pušić, Jasna Šulentić Begić, Jasminka Pušić**
NASTAVA SOLFEGGIA I UČENICI S OŠTEĆENJEM
VIDA: PRIMJER IZ NASTAVNE PRAKSE
SOLFEGGIO TEACHING AND VISUALLY IMPAIRED
STUDENTS: AN EXAMPLE FROM TEACHING
PRACTICE
- 168 Lara Rašić**
VAŽNOST INKLUZIJE U DIGITALNOME SVIJETU
ZA MLADE OSOBE S INTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA
THE IMPORTANCE OF INCLUSION IN THE
DIGITAL WORLD FOR YOUNG PEOPLE WITH
INTELLECTUAL DISABILITIES

- 171 **Mirna Sabljar, Zlatko Bukvić**
VRŠNJAČKA PODRŠKA NA STUDIJU GLAZBENE
PEDAGOGIJE – STUDIJA SLUČAJA
PEER SUPPORT FOR THE STUDY OF MUSIC
PEDAGOGY – A CASE STUDY
- 173 **Matt Smith**
SANTOS CAGES, WHEELCHAIRS, PUPPET CITIES
AND WHAT WE CAN DO
“SANTO” STALAK, INVALIDSKA KOLICA, GRADOVI
LUTAKA I ŠTO NAM JE ČINITI
- 176 **Blanka Stančić Puhak, Matjaž Duh**
INKLUZIJA ODRASLIH OSOBA S INTELEKTUALNIM
TEŠKOĆAMA U UMJETNOSTI
INCLUSION OF ADULTS WITH INTELLECTUAL
DISABILITIES INTO ARTISTIC WORK
- 178 **Petar Šajfar**
ŽIVOT U TOTALNOJ INSTITUCIJI – RAZLOZI
SMJEŠTAJA IZ PERSPEKTIVE OSOBA S
INVALIDITETOM
LIFE IN A TOTAL INSTITUTION – REASONS FOR
PLACEMENT FROM THE PERSPECTIVE OF PEOPLE
WITH DISABILITIES
- 181 **Damir Šebo**
ZNAČENJE RAZVOJA SOCIJALNIH PODUZEĆA ZA
ZAPOŠLJAVANJE OSJETLJIVIH SKUPINA DRUŠTVA
U EUROPSKOJ UNIJI
THE SIGNIFICANCE OF SOCIAL ENTERPRISES IN
THE EMPLOYMENT OF VULNERABLE GROUPS IN
THE EUROPEAN UNION
- 183 **Zrinka Šimunović, Višnja Vekić-Kljaić, Helena Krišković**
UČENICI S POREMEĆAJEM IZ AUTISTIČNOGA
SPEKTRA U NASTAVI GLAZBENE KULTURE U
PRIMARNOME OBRAZOVANJU

STUDENTS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER
IN PRIMARY MUSIC EDUCATION

- 186** **Tihana Škojo, Ivan Karša, Ines Hustić**
OBLIKOVANJE GLAZBENIH IGARA ZA SLIJEPE
I SLABOVIDNE UČENIKE – POČETNI STUPANJ
UČENJA SVIRANJA KLAVIRA
DESIGNING MUSIC GAMES FOR BLIND AND
PARTIALLY-SIGHTED STUDENTS – BEGINNER
PIANO TEACHING
- 188** **Zoran Špoljarić, Antonio Žulj, Blago Čepo**
INKLUZIJA DJECE S INVALIDITETOM U REDOVAN
SUSTAV TRENINGA
INCLUSION OF CHILDREN WITH DISABILITIES IN
THE REGULAR TRAINING SYSTEM
- 190** **Jasna Šulentić Begić, Marija Kolar**
GLAZBA I DJECA S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA
AUTIZMA
MUSIC AND CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM
DISORDER
- 192** **Biljana Trajkovski, Sanja Skočić Mihić**
KINANTROPOLOŠKA OBILJEŽJA UČENICE S
POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA
KINANTHROPOLOGICAL CHARACTERISTICS OF A
STUDENT WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER
- 195** **Ria Trdin**
SCENSKA LUTKA KAO KOMUNIKACIJSKI MOST U
IZRAŽAVANJU POTEŠKOĆA
STAGE PUPPET AS A COMMUNICATION BRIDGE IN
EXPRESSING DIFFICULTIES
- 197** **Jovanka Ulić, Otilia Velišek Braško**
KAMISHIBAI VRATA OTVORENA SU SVAKOJ OSOBI
KAMISHIBAI'S DOORS ARE OPEN TO EVERYONE

- 199 Aleksandra Vasilj, Martina Biondić**
POLOŽAJ OSOBA S INVALIDITETOM U
OSTVARIVANJU POGODNOSTI U PROMETU
THE POSITION OF PERSONS WITH DISABILITIES
IN ACHIEVING BENEFITS IN TRANSPORTATION
- 201 Violeta Valjan Vukić, Marina Fucijaš,
Karmen Travirka Marčina**
OSIGURAVANJE DOBROBITI ZA DJECU
PREDŠKOLSKE DOBI LUTKARSKOM PREDSTAVOM
ENSURING THE WELL-BEING OF PRESCHOOL
CHILDREN THROUGH A PUPPET SHOW
- 203 Narcisa Vrbešić-Ravlić, Anto Barukčić**
MOGUĆNOST PRISTUPA SPORTSKIM
DOGAĐANJIMA KAO DIO SPORTSKE
KULTURE I SLOBODNOGA VREMENA OSOBA S
INVALIDITETOM
POSSIBILITIES OF ACCESS TO SPORTS EVENTS AS
PART OF SPORTS CULTURE AND LEISURE TIME OF
PERSONS WITH DISABILITIES
- 206 Vesna Zlatarević**
UKLJUČENOST OSOBA S INVALIDITETOM U
UMJETNOST, KULTURU, OBRAZOVANJE I SPORT
ZAJEDNICE
INCLUSION OF PEOPLE WITH DISABILITIES IN
THE ARTS, CULTURE, EDUCATION, AND SPORTS
OF THE COMMUNITY
- 208 Smiljana Zrilić, Vesnica Mlinarević, Jelena Alić**
INKLUZIVNE METODE KOD PREPOZNAVANJA
DAROVITOSTI I TALENATA DJECE S TEŠKOĆAMA
I/ILI INVALIDITETOM
INCLUSIVE METHODS FOR IDENTIFYING
GIFTEDNESS AND TALENTS OF CHILDREN WITH
DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES AND/OR WITH
DISABILITIES

Poster prikazi

- 213 **Sanja Bježančević, Damir Tomić**
PRAVO OSOBA S INVALIDITETOM NA
SUDJELOVANJE U KULTURNOME ŽIVOTU –
NORMATIVNI OKVIR I ANALIZA STANJA
THE RIGHT OF PERSONS WITH DISABILITIES TO
PARTICIPATE IN CULTURAL LIFE – NORMATIVE
FRAMEWORK AND STATE-OF-THE-ART ANALYSIS
- 215 **Danijela Crnac, Marjana Jelaska**
SPORTSKE RADIONICE UZ ASISTIVNU
TEHNOLOGIJU
SPORTS WORKSHOPS WITH THE USE OF
ASSISTIVE TECHNOLOGY
- 217 **Katarina Knol Radoja**
ZAŠTITA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM PRED
EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
PROTECTION OF THE RIGHTS OF PERSONS WITH
DISABILITIES BEFORE THE EUROPEAN COURT OF
HUMAN RIGHTS
- 219 **Jelena Kovačević, Barbara Bistrović**
UMJETNOST KURTA COBAINA
THE ART OF KURT COBAIN
- 221 **Jurica Lovrinčević, Darija Župan Tadijanov,
Dražen Rastovski**
STAVOVI UČITELJA PREMA INTEGRACIJI DJECE S
TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U NASTAVI TZK
TEACHERS' ATTITUDES TOWARDS THE
INTEGRATION OF CHILDREN WITH
DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES INTO THE
FRAMEWORK OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES
- 223 **Magdalena Šimatić, Marija Batrnek, Ema Kasač**
DJECA S INVALIDITETOM U SPORTU
CHILDREN WITH DISABILITIES IN SPORTS

- 225 **Zvonimir Tomac, Dora Pajić, Zoran Špoljarić**
VAŽNOST ZNANJA TRENERA PARASPORTAŠA O
PRAVILNOJ PREHRANI
THE IMPORTANCE OF PARA-ATHLETE TRAINERS;
KNOWLEDGE OF PROPER NUTRITION
- 228 **Zvonimir Tomac, Branislav Radivojac, Hrvoje Ajman**
RAZLIKE U TJELESNOJ AKTIVNOSTI UČENIKA
REDOVNOGA RAZVOJA I UČENIKA S TEŠKOĆAMA
U RAZVOJU
DIFFERENCES IN PHYSICAL ACTIVITY OF
STUDENTS WITH REGULAR DEVELOPMENT AND
STUDENTS WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES
- 231 **Damir Tomić, Patrik Petrov, Antun Rastovski**
IKT I INKLUZIVNA NASTAVA TJELESNE I
ZDRAVSTVENE KULTURE: STAVOVI STUDENATA
O INTEGRACIJI UČENIKA S TEŠKOĆAMA U
RAZVOJU
STUDENTS' PERSPECTIVES ON THE USE OF ICT
FOR THE INTEGRATION OF STUDENTS WITH
DEVELOPMENTAL DISABILITIES IN INCLUSIVE
PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION
- 233 **Rahaela Varga, Josipa Kozić**
UČENJE ZNAKOVNOGA JEZIKA U ITALIJI I
HRVATSKOJ: USPOREDNA ANALIZA
LEARNING SIGN LANGUAGE IN ITALY AND
CROATIA: A COMPARATIVE ANALYSIS
- 235 **Tihomir Vidranski, Hrvoje Sivrić,
Katarina Šarčević Ivić-Hofman**
RAZLIKE U METODIČKIM POSTUPCIMA U
NASTAVI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE
KOD UČENIKA S TEŠKOĆAMA
DIFFERENCES IN METHODOLOGICAL
PROCEDURES IN TEACHING PHYSICAL AND
HEALTH EDUCATION TO STUDENTS WITH
DISABILITIES

Pokazne radionice

- 239 Irena Gayatri Horvat**
IMPLEMENTACIJA NOVIH LIKOVNIH ZNANJA
I TEHNOLOGIJA U RADIONICI INFRARED
I NAIVNOGA SLIKARSTVA U RADU SA
SLABOVIDNIM OSOBAMA
IMPLEMENTATION OF NEW ART KNOWLEDGE
AND TECHNOLOGIES THROUGH THE
WORKSHOP OF INFRARED AND NAIVE PAINTING
IN WORKING WITH VISUALLY IMPAIRED PEOPLE
- 241 Marina Hojsak**
ELEMENTI MUZIKOTERAPIJE KAO SAMOPOMOĆ
PROTIV SAGORIJEVANJA NA POSLU
ELEMENTS OF MUSIC THERAPY AS SELF-HELP
AGAINST BURNOUT AT WORK
- 243 Jakov Previšić**
RADIONICA – SPORT GLUHIH
THE DEAF SPORTS
- 245 Matt Smith**
SANTOS CAGES, WHEELCHAIRS, PUPPET CITIES
AND WHAT WE CAN DO
“SANTOS” STALAK, INVALIDSKA KOLICA,
GRADOVI LUTAKA I ŠTO NAM JE ČINITI
- 248 Zoran Špoljarić**
RADIONICA – DEMONSTRACIJA SPORTSKE
AKTIVNOSTI SLIJEPIH OSOBA – GOALBALL
DEMONSTRATION OF SPORTS ACTIVITIES FOR
BLIND PERSONS – GOALBALL
- 250 Kristina Urbanc**
ODLAZAK U KAZALIŠTE
GOING TO THE THEATRE

Plenarna predavanja

UTJECAJ GLAZBENOGA OBRAZOVANJA NA AKTIVNOSTI U SLOBODNOM VREMENU OSOBA S OŠTEĆENJEM VIDA – VIŠESTRUKA STUDIJA SLUČAJEVA

Cilj je izlaganja dati doprinos razumijevanju fenomena provođenja slobodnoga vremena kod osoba s oštećenjem vida koje se na različitoj obrazovnoj razini bave glazbom. Bit će predstavljeni rezultati istraživanja za koje je korištena metodologija višestruke studije slučaja. Kontekst istraživanja jest crnogorsko društvo u kojem djeluje Savez slijepih i slabovidnih osoba koji broji približno 1000 članova. Kako nam govori analiza dosadašnjega stanja, u posljednjih 50 godina svega se nekoliko članova profesionalno bavi glazbom. Polazeći od pitanja na koji način bavljenje glazbenim aktivnostima utječe na kvalitetnije provođenje slobodnoga vremena, odgovore smo našli analizom triju odabranih studija slučaja. Riječ je o trima ženama u različitim životnim razdobljima, kojima je zajedničko to što su slijepa od svoga rođenja i što se na različitim odgojno-obrazovnim razinama bave glazbom. Kronološki gledano, prva studija slučaja predstavlja tinejdžerku od 15 godina, koja je završila osnovnu glazbenu školu i sada je učenica gimnazije. Druga studija slučaja predstavlja mladu djevojku staru 21 godinu, koja studira na Muzičkoj akademiji. Treća studija slučaja predstavlja umirovljenu ženu koja je svoj radni vijek provela kao nastavnica u glazbenoj školi predajući učenicima zdravoga vida. Instrumenti za prikupljanje podataka bili su polustrukturirani intervju i izravno promatranje. Rezultati istraživanja pokazuju na koji način glazba utječe na odabir aktivnosti kojima se one bave u svoje slobodno vrijeme. Istraženo je koliko su te aktivnosti u izravnoj vezi s umjetnošću i kulturom, postoje li neke prepreke i teškoće s kojima se susreću u svojoj želji da na određen način provedu slobodno vrijeme, kao i imaju li u ostvarivanju svojih težnji pomoć i podršku obitelji, lokalne zajednice i društva u cjelini. Postoje li aktivnosti kojima bi se voljele baviti, a ne mogu? Rezultati istraživanja mogu pomoći da bolje

1 Muzička akademija Cetinje, Univerzitet Crne Gore, Crna Gora; vedrana.mark@t-com.me

razumijemo proizlazi li ta nemogućnost iz prirode vizualnoga oštećenja ili iz ograničenja koje nameće društvo i okolina. Dobiveni rezultati također pružaju uvid u stvaralački i kreativni potencijal ispitanica, njihovo sudjelovanje u kulturnome životu i način na koji utječu na aktere kulturnoga života u svojim sredinama. S obzirom na to da su sudionice istraživanja tri žene različitih naraštaja, rad dijelom sadrži i rodnu dimenziju razumijevanja toga fenomena. Time istraživanje obuhvaća i odgovor na pitanje je li u nekim životnim situacijama činjenica da su žene otežala njihovo bavljenje glazbom te je li im i kako upravo glazba pružila motivaciju i dala smisao u suočavanju s poteškoćama. Cilj je učiniti da njihovi primjeri osnaže sve žene, a ne samo žene s invaliditetom. Upućivanjem na primjere dobre prakse pomažemo da društvo u cjelini, ne samo deklarativno, nego i zaista suštinski shvati da mora biti društvo jednakih mogućnosti i jednakih prilika za sve. U izlaganju se predstavljaju dijelovi triju životnih i profesionalnih priča, s ciljem da se istaknu jedinstvene, važne i hrabre osobe koje svojim stavom i načinom života nadilaze ograničenja i koje mogu inspirirati mlade naraštaje za bavljenje glazbom i umjetnošću uopće.

Gljučne riječi: osobe s oštećenjem vida, glazbena umjetnost, glazbeno obrazovanje, slobodno vrijeme, žene

IMPACT OF MUSIC EDUCATION ON THE LEISURE ACTIVITIES IN THE VISUALLY IMPAIRED INDIVIDUALS – A MULTIPLE CASE STUDY

The goal of this lecture is to reach a clearer understanding of the phenomenon of spending leisure time in the visually impaired individuals that are engaged in music at various levels. The lecture will look at the results of research that the multiple case study methodology has been applied to. The research context is the Montenegrin society in which the Association of the Blind and Partially Sighted counting 1000 members has been operative. According to available information, a few members only have been professionally active in music during the last 50 years. The starting point is to investigate the extent to which the involvement in the music activities

reflects on spending the leisure activities in a more quality manner, and the answer is found in the three selected case studies. The studies are about three females of different ages who all have been blind since their birth and dealt with music at various education and upbringing levels.

Chronologically speaking, the first case study is about a 15-year-old teenage girl who graduated from a primary music school and is currently attending a high school. The second case study is about a young woman, aged 21, who has been studying at the Academy of Music. The third case study is about a retired female who was teaching music to the sighted students all the way her working life. The instruments used in data collection are a semi-structured interview and direct observation. The research results show the way that music is reflected on the selection of leisure activities in these women.

The extent to which these activities are directly connected with the art and culture have been investigated as well as the existence of possible obstacles or difficulties that the participants have been facing in their wish to spend free time in a certain manner as well as whether they are supported and assisted by their families, local community, and society in whole. Are there any activities they would like to do, but are not able to? The research results may help us in better understanding of the sources that disability stems from, either from the nature of visual impairment or from limitations imposed by the society and surrounding. The acquired results provide us also with the insight into the creativity potential of the participants, their involvement in the cultural life and manner in which they influence the actors of the cultural life in their communities.

Given that the participants are three women of different ages, this paper also looks at the gender aspect in understanding this phenomenon. Thus, the research also deals with the question whether their musical careers have been hampered in certain life situations because they were just women as well as whether music provided motivation and to what extent it gave them sense in tackling with difficulties. The goal is to empower all women with the subject examples, not only the disabled ones. By highlighting the examples of good practice we help the society realise, not only declaratively but also essentially, that it must be the society of equal opportunities and chances for all. This lecture deals with three different life and professional stories in order to highlight unique, important and brave persons

who overcome limitations with their lifestyles and attitudes, and who can inspire younger generations to take up music and art in general.

Keywords: visually impaired individuals, music art, music education, leisure time, females

Prof. dr. sc. Helena Sablić Tomić²

SLOBODNO VRIJEME: DOKOLICA ILI BESPOSLICA

U radu će se pokazati razlika između dviju kategorija koje su oblik slobodnoga vremena: dok je besposlica vrijeme u kojem je čovjek slobodan od posla ili rada, dokolica je vrijeme u kojem je on slobodan za neposredno djelatno ostvarenje, za užitak, za stvaralaštvo, za sebe samoga. Pa ako je slobodno vrijeme zapravo vrijeme slobode, onda je bit slobodnoga vremena dosegnuta tek u dokolici i tek je dokolica pravo slobodno vrijeme, dok je besposlica to tek uvjetno. Na tome tragu može se reći kako se sadržaji slobodnoga vremena mogu kretati amplitudom od pasivnoga odmora preko pasivne rasonode do usmjerenosti prema popularnim oblicima rasonode (čitanje, gledanje TV, slanje sms-poruka, pretraživanje web stranica, komuniciranje na društvenim mrežama, sjedenje u kaficima,...) do kreativnoga dokoličarenja koje pojedinca dovodi do unutarnjega svijeta odmičući ga na taj način od “okrutne” stvarnosti različitim umjetničkim kreativnim sadržajima.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, dokolica, besposlica, umjetnost, kultura

FREE TIME: LEISURE OR IDLENESS

The paper will show the difference between two categories that are forms of free time: while idleness is the time when a person is free from work or labour, leisure is the time when he is free for immediate active achievement, for pleasure, for creativity, or for himself alone. Well, if free time is actually free time, then the essence of free time is reached only in leisure, and only leisure is real free time, while idleness is only conditional. On this track, it can be said that the content of free time can range from

² Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; hsabli@aukos.hr

passive rest to passive leisure to orientation towards popular forms of leisure (reading, watching TV, sending SMS messages, searching websites, communicating on social networks, sitting in cafes, etc.) to creative leisure that brings the individual to the inner world, moving him away from the “cruel” reality with different artistic creative contents.

Keywords: free time, leisure, idleness, art, culture

*Prof. dr. sc. Rachel Schiff*³

SELF-MANAGING IN A RAPIDLY CHANGING UNCERTAIN WORLD: THE CONTRIBUTION OF GAMING TO THE DEVELOPMENT OF EXECUTIVE FUNCTIONS SKILLS

In the 21st century, individuals are faced with a rapidly changing, uncertain, and complex world that demands a set of skills beyond traditional academic knowledge. These skills are essential for success in the modern world and in navigating the challenges of a dynamic global environment. One way to develop 21st century skills is through executive functions, a set of cognitive processes that include abilities such as self-management, problem solving, cognitive flexibility, inhibitory control, and social skills. These functions play a crucial role in managing and organising thoughts and actions, making decisions, and solving problems. This lecture will explore the relationship between playing computer games and the impact on executive functions. Computer games, particularly those that involve strategic planning tasks, may have a positive impact on self-management skills. Other games that involve problem-solving and adapting to changing scenarios can potentially enhance cognitive flexibility; Players often need to switch between different strategies or respond to unexpected challenges; Games that require players to inhibit certain responses or actions (e.g., avoiding obstacles, refraining from impulsive decisions) may contribute to improved inhibitory control. Some strategic and simulation games require players to make complex decisions, considering various factors and potential consequences. This can contribute to the development of decision-making skills. Action games that demand sustained attention and quick reactions may contribute to improved attentional control and focus. Some multiplayer games involve collaboration, communication, and teamwork, which can contribute to the development of social and emotional skills. Parents, educators, and individuals should be mindful of the types

3 Faculty of Education, Bar-Ilan University, Israel; rschiff@biu.ac.il

of games chosen and the time spent gaming to ensure a balanced and healthy approach.

Keywords: Executive functions, Cognitive flexibility, Self-management, Problem solving, Computer games

UPRAVLJANJE SOBOM U SVIJETU NEIZVJESNOSTI KOJI SE BRZO MIJENJA: DOPRINOS IGRANJA RAČUNALNIH IGARA RAZVOJU VJEŠTINA IZVRŠNIH FUNKCIJA

U 21. stoljeću svjedoci smo svijeta koji se brzo mijenja, koji je pun nesigurnosti, složen je i zahtijeva niz vještina izvan tradicionalnoga akademskog znanja. Te su vještine ključne za uspjeh u modernome svijetu i za snalaženje u izazovima dinamičnoga globalnog okruženja. Jedan od načina za razvoj vještina 21. stoljeća jest kroz izvršne funkcije, skup kognitivnih procesa koji uključuju sposobnosti kao što su upravljanje, rješavanje problema, kognitivnu fleksibilnost sobom, inhibicijska kontrola i socijalne vještine. Te funkcije igraju ključnu ulogu u upravljanju i organiziranju misli i radnji, donošenju odluka i rješavanju problema. Ovo predavanje istražit će odnos između igranja računalnih igara i utjecaja na izvršne funkcije. Računalne igre, osobito one koje uključuju zadatke strateškoga planiranja, mogu imati pozitivan učinak na vještine upravljanja sobom. Ostale igre koje uključuju rješavanje problema i prilagođavanje scenarijima koji se mijenjaju mogu potencijalno poboljšati kognitivnu fleksibilnost; igrači često moraju mijenjati strategije ili odgovarati na neočekivane izazove; igre koje zahtijevaju od igrača da inhibira određene reakcije ili radnje (npr. izbjegavanje prepreka, suzdržavanje od donošenja impulzivnih odluka) mogu doprinijeti poboljšanju inhibicijske kontrole. Neke strateške i simulacijske igre zahtijevaju od igrača donošenje složenih odluka, uzimajući u obzir različite čimbenike i moguće posljedice. One doprinose razvoju vještina donošenja odluka. Akcijske igre koje zahtijevaju stalnu pozornost i brze reakcije mogu pridonijeti poboljšanoj kontroli pozornosti i fokusu. Neke od igara koje uključuju sudjelovanje više igrača podrazumijevaju suradnju,

komunikaciju i timski rad, što može doprinijeti razvoju društvenih i emocionalnih vještina. Roditelji, nastavnici i pojedinci trebali bi voditi računa o odabiru igara i vremenu provedenom u igri kako bi se osigurao uravnotežen i zdrav pristup igranju igara.

Ključne riječi: izvršne funkcije, kognitivna fleksibilnost, upravljanje sobom, rješavanje problema, računalne igre

Prof. dr. sc. Kristina Urbanc⁴

IZAZOVI (NE)RAZUMIJEVANJA SUVREMENIH PARADIGMI POMAGANJA U PRISTUPANJU OSOBAMA S INVALIDITETOM

Može se očekivati da će produljeno trajanje života te napredak medicine i znanosti s jedne strane, te ratna razaranja, siromaštvo, loši uvjeti života i rada s druge strane imati za posljedicu iskustvo nekog oblika invaliditeta za veliki broj ljudi širom svijeta. Stoga je važno promišljati ne samo o tome kako razumijemo i kako primjenjujemo spoznaje iz suvremenih paradigmi pomaganja na kojima se temelje socijalni rad i druge pomažuće profesije (u čijem su fokusu osobe s invaliditetom) nego i o tome kako se te spoznaje reflektiraju na svakodnevni život osoba s invaliditetom u zajednici i jesu li one doista promotori njihove kvalitete života. Pri tome je nužno produbiti razumijevanje nekih koncepata koji, iako zastupljeni u suvremenoj literaturi pomažućih profesija, pa čak i u zakonskim tekstovima, ne uspijevaju zaživjeti u neposrednoj praksi, koja je veoma neujednačena u različitim sredinama pod vidom etike uključivanja, osnažujućega pristupa te koncepta otpornosti. Etika uključivanja, osnaživanje i promoviranje otpornosti omogućuju stručnjacima, članovima obitelji i pripadnicima zajednice da razumiju i osnaže kapacitete pojedinca da „odoli“ nepovoljnim uvjetima života te da ih uz odgovarajuću pomoć procijene kao izazov i postignu konstruktivne promjene. Međutim, puko osnaživanje pojedinaca – osoba s invaliditetom, bez suštinskih promjena u pristupanju i razumijevanju spoznaja iz suvremenih pomažućih paradigmi na svim razinama sustava (od pojedinca do zajednice, uključivo s donositeljima odluka) etički je upitno, a profesionalno neodrživo. U izlaganju će se stoga problematizirati pristup otpornosti kao „osobnoj odgovornosti pojedinca“, što u praksi pomažućih profesija stručnjacima često nameće ulogu za koju se nisu obrazovali, niti ona odgovara etičkim i profesionalnim standardima socijalnoga rada i drugih pomažućih profesija. U tome smislu aktualni zakoni koji ne uvažavaju standarde pomažućih struka, a ni spoznaje navedenih suvremenih

⁴ Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; kristina.urbanc@pravo.unizg.hr

koncepta unose pomutnju i postaju breme i za korisnike – osobe s invaliditetom i za stručnjake koji u tako definiranim očekivanjima i zadacima ne prepoznaju više suštinu i smisao pomažućih profesija. Otpornost nije stvar (samo) pojedinca nego se uspostavlja i održava u kontekstu odnosa s drugima i pristupa resursima kao što su: 1. materijalni, obrazovni, zdravstveni, socijalni, radni te resursi potrebni za zadovoljavanje osnovnih potreba; 2. relacijski u smislu odnosa sa značajnim drugima; resursi koji se odnose na identitet – osobni i kolektivni, aspiracije, uvjerenja, svjetonazor i vrijednosti, duhovni i religijski aspekti identiteta; 3. tjelesni u smislu toga kako tijelo utječe na odnose s drugima.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom kao iskustveni stručnjaci, perspektiva korisnika, koncept osnaživanja, etika ukjučivanja

CHALLENGES OF (MIS)UNDERSTANDING OF CONTEMPORARY PARADIGMS OF ASSISTANCE IN ACCESSING PEOPLE WITH DISABILITIES

The extended life expectancy and the progress of medicine and science on the one hand, and wars, poverty, and poor living and working conditions on the other hand, are expected to lead to some form of disability for a large number of people worldwide. Therefore, it is important to think not only about how we understand and apply the knowledge deriving from contemporary helping paradigms based on social work and other helping professions (focusing on people with disabilities), but also about how this knowledge is reflected in the daily lives of people with disabilities in the community and whether they are really promoters of their quality of life. In this regard, it is necessary to deepen understanding of some concepts that, although represented in both the contemporary literature of the helping professions and in legal texts, fail to take root in immediate and unharmonised practice in different environments under the guise of the ethics of inclusion, the empowering approach, and the resilience concept. The ethics of inclusion, empowerment, and promotion of resilience enable professionals, family members, and community members to understand

and empower the individual's capacity to "resist" adverse life conditions, to assess them as a challenge, and achieve constructive changes with appropriate help. However, the mere empowerment of individuals – persons with disabilities – without essential changes in accessing and understanding knowledge deriving from modern helping paradigms at all levels of the system (from the individual to the community, including the decision-makers) is ethically questionable and professionally unsustainable. The presentation will therefore argue that the approach to resilience is the "personal responsibility of the individual", which in the practice of helping professions often imposes a role on professionals for which they were not trained, nor does it correspond to the ethical and professional standards of social work and other helping professions. In this sense, current laws that neither respect the standards of the helping professions nor the knowledge of the aforementioned modern concepts cause confusion and burden both the users – people with disabilities and experts – who, in such defined expectations and tasks, no longer recognize the essence and meaning of the helping professions. Resilience is not only a matter of the individual, but it is also established and maintained in the context of relationships with others and access to resources such as: 1. material, educational, health, social, and work resources needed to meet the basic needs; 2. relational in the sense of relationships with significant others; resources related to identity (personal and collective), aspirations, beliefs, worldview and values; spiritual and religious aspects of identity; and 3. physical in the sense of how the body affects relationships with others.

Keywords: Persons with disability as experience experts, users' perspective, empowerment, participation ethics

Usmena izlaganja

*Felice Amato*⁵

THROUGH THE HAND: THE HAND PUPPET AS INTEGRATED ARTS-RESEARCH THEME IN A COURSE ABOUT ACCESSIBILITY FOR EDUCATORS AND PRE-SERVICE TEACHERS

The hand puppet is a special creature that slipped over our hand – an appendage intimately connected to the externalisation of our beings in the world and our connection to others. It reveals fundamental aspects of how we conceptualise and relate to the world through the body. It is, however, often taken for granted and/or dismissed. This presentation discusses how hand puppetry is integrated into a course for art educators and preservice teachers, which addresses inclusive practices in the art classroom. The puppet serves as an integrated arts research theme that allows them to gain phenomenological insights into how people may process the world differently through the body, cultivating awareness, critical thinking, and embodied empathy. I discuss how the puppet as a theme is woven through the semester-long course in an ongoing conversation about how to make lessons accessible to students with disabilities, as well as those with trauma, language-learner status, and issues associated with poverty (or a potential intersection of these). The deep dive provides them with a deep and nuanced experience with the medium and the specific qualities and techniques that make it a powerful tool for development. I discuss the hand or glove puppet (as it is sometimes called) as a medium. Recently, for example, research has demonstrated its effectiveness in applied puppetry, in particular when working with students with autism spectrum disorder or ASD. Practitioners (researchers in their own right) have long known the benefits of the medium. Just as importantly, practitioners possess a nuanced understanding of how the form works and how it does not work. I draw upon a range of sources, summarising findings and describing insights from specific practitioners who work in applied puppetry, specifically with students with disabilities. Having a deeper experience with the

5 School of Visual Arts, Boston University. famato@bu.edu

medium has the capacity to teach educators about the ways that people experience, engage with, and explore the world, and this may provide insights that inform their teaching strategies.

Keywords: hand puppet, accessibility, disability, empathy, embodiment

RUČNA LUTKA KAO INTEGRIRANA UMJETNIČKO- ISTRAŽIVAČKA TEMA U POUČAVANJU PRISTUPAČNOSTI ZA ODGOJITELJE I BUDUĆE UČITELJE

Ručna lutka posebno je stvorenje koje stavljamo na ruku – dodatak koji je usko povezan s vanjskim izričajem našega bića u svijetu i našom vezom s drugima. Ona otkriva temeljne načine na koji konceptualiziramo svijet i svoj odnos prema njemu kroz tijelo. Međutim, to često prihvaćamo zdravo za gotovo i/ili odbacujemo. Prezentacijom se pokušava odgovoriti na pitanje kako integrirati ručno lutkarstvo u nastavu za likovne pedagoge i učitelje koji se bave inkluzivnim praksama u predmetu likovne umjetnosti. lutka služi kao integrirana umjetnička istraživačka tema koja im omogućava fenomenološke uvide u to kako ljudi mogu drukčije promatrati svijet kroz tijelo, njegujući svijest, kritičko razmišljanje i utjelovljenu empatiju. Raspravlja se o tome kako je lutka kao tema utkana u nastavu koja se odvija tijekom semestra u neprestanom razgovoru o tome kako učiniti nastavu pristupačnom učenicima s invaliditetom, ali i onima koji su pretrpjeli traumu, koji imaju status učenika koji uči jezik i problemima povezanim sa siromaštvom (ili potencijalna isprepletenost tih tema). Stjecanje dubokoga uvida pruža im duboko i detaljno iskustvo s medijem i specifičnim kvalitetama i tehnikama koje ga čine moćnim razvojnim alatom. Govorim o lutki u ruci ili rukavici (kako se ponekad naziva) kao mediju. Nedavno je, primjerice, istraživanje pokazalo njegovu učinkovitost u primijenjenom lutkarstvu, posebice u radu s učenicima s poremećajem iz autističnoga spektra. Praktičarima (kao i istraživačima) odavno su poznate prednosti toga medija. Jednako je važno da praktičari posjeduju istančano razumijevanje na koji način ova forma funkcionira ili kako ona

ne funkcionira. Autor se oslanja na niz izvora, sažimajući rezultate istraživanja i opisujući uvide pojedinih praktičara u primijenjenome lutkarstvu, posebice onih koji rade s učenicima s invaliditetom. Dublje razumijevanje iskustva s ovim medijem pruža edukatorima uvid u načine kako ljudi doživljavaju, oblikuju i istražuju svijet omogućavajući im spoznaje o njihovim strategijama poučavanja.

Ključne riječi: ručna lutka, pristupačnost, invaliditet, empatija, utjelovljenje

*Aida Babović*⁶

JE LI POVRATAK POTPUNOGA LIŠENJA POSLOVNE SPOSOBNOSTI OSOBA S INVALIDITETOM OPRAVDAN?

Gledajući s pravnoga stajališta, osobe s invaliditetom mogu se naći u pravnoj poziciji stranaka u statusnim postupcima zbog lišenja poslovne sposobnosti. Riječ je o sudskim postupcima čiji je predmet odlučivanje o poslovnoj sposobnosti osoba (s invaliditetom), odnosno o ljudskim pravima, interesima i temeljnim slobodama deriviranim iz njezina raspona. U ovome radu tematizira se nedavan Nacrt prijedloga Zakona o izmjeni i dopuni Obiteljskoga zakona iz 2015. nastao kao posljedica ukidanja njebove odredbe 234. st. 2., koju je ukinuo Ustavni sud Republike Hrvatske (U-I-394/2015. od 18. travnja 2023.), a kojom je bilo onemogućeno da osobe s invaliditetom (p)ostanu potpuno lišene poslovne sposobnosti. Na vlastito, ciljno se propituje opravdanost ponovna uvođenja potpunoga lišenja poslovne sposobnosti (u obliku zakonske iznimke) u obiteljskopravno uređenje u korelativnosti s (o)postojećim djelomičnim lišenjem poslovne sposobnosti uređenim važećim Obiteljskim zakonom iz 2015. Radi analiziranja praktične primjenjivosti i svrhovitosti kontroverznoga instituta (potpunog) lišenja poslovne sposobnosti naspram osoba s invaliditetom u (pravnoj) stvarnosti, iznose se pojedinačni, praktični primjeri sudskih odluka Općinskoga građanskoga suda u Zagrebu te onih Općinskoga suda u Rijeci, Osijeku i Splitu. U cilju iznalaženja potencijalno dobrih recepcijskih, normativnih uzora, rad je stavljen u (zapadno)europski kontekst u pogledu suvremenih, alternativnih mehanizama zaštite odraslih osoba s invaliditetom, približujući ih tuzemnom normativno-pravnome diskursu. Naposljetku, iznose se zaključci o pravnoj sudbini (potpunog) lišenja poslovne sposobnosti stavljanjem osoba s invaliditetom u središte, prijedlozi za unapređivanje njihove pravne zaštite i osiguravanje pravne sigurnosti uz navođenje projekcija pro futuro.

⁶ Hrvatski zavod za socijalni rad, Područni ured Čakovec babovic.aida@gmail.com

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, potpuno i djelomično lišenje poslovne sposobnosti, sudska praksa, temeljna ljudska prava i slobode, test razmjernosti.

IS IT JUSTIFIED TO RESTORE THE COMPLETE DEPRIVATION OF LEGAL CAPACITY OF DISABLED PERSONS?

Looking at it from a legal perspective, disabled persons can find themselves in the legal position of parties in status proceedings for deprivation of legal capacity. These are court proceedings, the subject of which is making decisions on the legal capacity of persons with disabilities, that is, on human rights, interests, and fundamental freedoms derived from its scope. This paper deals with the recent Draft Proposal of the Law on Amendments to the Family Act of 2015, created as a result of the repeal of its provision 234, paragraph 2, by the Constitutional Court of the Republic of Croatia (UI-394/2015 as of April 18, 2023), which made it impossible for people with disabilities to remain (become) completely deprived of legal capacity. In particular, the justification for re-introducing the complete deprivation of legal capacity (in the form of a legal exception) into the family law system in correlation with the co-existing partial deprivation of legal capacity regulated by the current Family Act of 2015 is argued.

In order to analyse the practical applicability and expediency of the controversial institution of (complete) deprivation of legal capacity against persons with disabilities in (legal) reality, individual, practical examples of judicial decisions of the Municipal Civil Court in Zagreb and those of the Municipal Court in Rijeka, Osijek, and Split are presented. In order to find potentially good normative models, the paper is placed in the (Western) European context with regard to modern, alternative mechanisms of protection for adults with disabilities, bringing them closer to the national normative-legal discourse.

Finally, conclusions are presented about the legal fate of (complete) deprivation of legal capacity by focusing on persons with disabilities, proposals

for improving their legal protection and ensuring legal certainty, while specifying *pro futuro* projections.

Keywords: persons with disabilities, total and partial deprivation of legal capacity, judicial practice, fundamental human rights and freedoms, proportionality test.

POJAM I ANALIZA POJAVNOSTI KONCEPTA AKTIVNOGA STARENJA U MEĐUNARODNOPRAVNOG I HRVATSKOME PRAVNOM SUSTAVU

Usljedi višegodišnjega i aktualnog trenda demografskoga starenja stanovništva, često obilježenoga invaliditetom, pitanje ljudskih prava i socijalne uključenosti starijih osoba sve više dobiva na značenju. Starije su se osobe povijesno smatrale ranjivom skupinom u društvu zbog ovisnosti o drugima, što zbog bolesti, slabosti ili trajnoga invaliditeta. Upravo stoga ta je kategorija ranjivih osoba često izložena višestrukim diskriminacijama. U posljednjim dvama desetljećima sve je aktualniji „koncept aktivnoga starenja“ kao suvremeni odgovor na potrebe starijih osoba uključujući starije osobe s invaliditetom. Koncept aktivnoga starenja predstavlja smjer politika, strategija i akcijskih mjera koje su usmjerene na poboljšanje kvalitete života starijih osoba s ciljem produljenja životnoga vijeka i što dulji ostanak u obitelji i zajednici, pravo na zdravstvenu zaštitu, socijalnu uključenost i ravnopravno sudjelovanje te doprinos životu zajednice. Aktivno starenje, među ostalim, obuhvaća i ravnopravno sudjelovanje u kulturnome i društvenom životu zajednice te pravo na slobodno vrijeme. U *kontekstu hrvatskoga sustava postavlja se pitanje pojavnosti i zastupljenosti koncepta aktivnoga starenja u politikama i strategijama te pozitivnopravnim nacionalnim i međunarodnim propisima, a i pitanje usklađenosti hrvatskih politika i propisa s međunarodnim standardima u području prava starijih osoba, odnosno osoba s invaliditetom i koncepta aktivnoga starenja. Ciljevi ovoga istraživanja jesu: pojmovno analizirati i opisati koncept aktivnoga starenja kao mehanizma kojim se postiže učinkovitija zaštita ljudskih prava starijih osoba, posebno onih s invaliditetom (izvor, pojam i obuhvat aktivnoga starenja); analizirati međunarodne i nacionalne dokumente koji uređuju prava starijih osoba*

7 Osječko-baranjska županija, Upravni odjel za zdravstvo, socijalnu skrb i hrvatske braniteljce; neviabalog@gmail.com

8 Pravni fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; bresetar@pravos.hr

i osoba s invaliditetom te analizirati stanje ljudskih prava starijih osoba u Republici Hrvatskoj. U ovom istraživanju koristit će se kvalitativna *desk metoda* analize sadržaja iz primarnih i sekundarnih izvora. Pojmovno će se analizirati sadržaj primarnih izvora (zakoni, međunarodni dokumenti), a i sekundarnih izvora (politike, strategije, akcijske mjere, izvješća pravobranitelja te relevantna stručna i znanstvena literatura). *Induktivnom metodom zaključivanja* nastojat će se odgovoriti na istraživačka pitanja pojavnosti i zastupljenosti koncepta aktivnoga starenja u globalnim međunarodnim, europskim i hrvatskim politikama i propisima te usklađenosti hrvatskih politika i pravnoga sustava s međunarodnim standardima u području zaštite prava starijih osoba i koncepta aktivnoga starenja.

Ključne riječi: starije osobe, osobe s invaliditetom, aktivno starenje, ljudska prava, prava osoba s invaliditetom

THE TERM AND ANALYSIS OF THE OCCURRENCE OF ACTIVE AGEING CONCEPT IN THE INTERNATIONAL LAW AND CROATIAN LEGAL SYSTEMS

Due to the long-term and current trend of demographic ageing of the population that is often characterised by disability, the issue of human rights and social inclusion of the elderly has gained more and more importance. Elderly people have historically been considered a vulnerable group in a society due to their dependence on others, whether due to illness, weakness or permanent disability. This is precisely why this category of vulnerable people is often exposed to multiple discrimination. In the last two decades, the “*concept of active ageing*” has become increasingly relevant as a modern response to the needs of the elderly, including those with disabilities. The concept of active ageing represents the direction of policy, strategy and action measures aimed at improving the quality of life of elderly people with the aim of extending life expectancy and staying in the family and community as long as possible, the right to health care, social inclusion and equal participation and contribution to community life. Active ageing includes, among other things, equal participation in the

cultural and social life of the community and the right to free time. *In the context of the Croatian system, there is a question of the appearance and representation of the active ageing concept in policies and strategies and positive legal national and international regulations, as well as the question of compliance of the Croatian policy and regulations with international standards in the field of the rights of the elderly, as well as the elderly with disabilities and the concept of active ageing.* The goals of this research are to: conceptually analyse and describe the concept of active ageing as a mechanism that achieves more effective protection of the human rights of the elderly, especially those with disabilities (source, concept and scope of active ageing); analyse international and national documents governing the rights of the elderly and elderly with disabilities; analyse the state of human rights of the elderly in the Republic of Croatia. In this research, the qualitative *desk method* of content analysis from primary and secondary sources will be used. The content of primary sources (laws, international documents) as well as secondary sources (policies, strategies, action measures, ombudsman's reports, and relevant professional and scientific literature) will be conceptually analysed. *The inductive method of inference* will be used to answer the research questions of the appearance and representation of the concept of active ageing in global international, and European and Croatian policies and regulations, as well as the compliance of Croatian policies and the legal system with international standards in the area of protecting the rights of the elderly and the concept of active ageing.

Keywords: elderly people, people with disabilities, active ageing, human rights, rights of people with disabilities

Anita Barišić⁹
Hana Serdar¹⁰

ZADOVOLJSTVO PRAVIMA I USLUGAMA ZA DJECU S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU – PERSPEKTIVA RODITELJA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU IZ OSIJEKA

Rođenje djeteta s teškoćama u razvoju zahtijeva od roditelja usvajanje novih znanja i vještina, potragu za odgovarajućom liječničkom pomoći i drugim oblicima podrške koji će im pomoći u novonastalim okolnostima kao što su povećani materijalni izdaci, potreba reorganizacije vremena i angažmana oko skrbi za dijete. Roditeljima je potrebna formalna i neformalna pomoć i podrška društva, i javnih institucija, i organizacija civilnoga društva u lokalnoj zajednici.

Cilj ovoga rada jest prikazati rezultate istraživanja preko kojega se dobio uvid u iskustvo roditelja djece s poteškoćama u razvoju u pogledu njihova zadovoljstva pravima i uslugama u lokalnoj zajednici (u Osijeku). Istraživanje je provedeno kvalitativnom metodom prikupljanja podataka, preko polustrukturiranoga intervjua na uzorku od deset sudionika – roditelja djece s teškoćama u razvoju.

Obrada podataka napravljena je tematskom analizom, a rezultati su pokazali kako zadovoljstvo pravima i uslugama na razini Osijeka, roditelji djece s teškoćama procjenjuju kroz četiri tematska područja: opće zadovoljstvo pravima i uslugama u lokalnoj zajednici, zadovoljstvo dostupnošću uslugama u lokalnoj zajednici, zadovoljstvo socijalnom podrškom, socijalno funkcioniranje roditelja djece s teškoćama u razvoju.

Neumreženost sustava koja otežava ostvarenje formalnih prava i usluga, izostanak senzibiliteta i podrške za djecu s teškoćama i njihove roditelje od strane stručnjaka, manjkavost sadržaja u zajednici, a koji bi zadovoljavali potrebe i interese djece s teškoćama u razvoju, samo su neke od poteškoća koje su roditelji naveli u ovome istraživanju. Jedna od ključnih stvari koja im nedostaje jest jedinstveni centar za pružanje kulturnih i zabavnih

9 Pravni fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; abarisic@pravos.hr

10 Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje Osijek; hana.serdar@gmail.com

sadržaja za djecu s teškoćama u razvoju, a koji je sadržajno usmjeren i oblikovan sukladno individualnim potrebama djece.

Na temelju dobivenih rezultata predstavljaju se smjernice za povećanjem kvalitete života za djecu i roditelje djece s teškoćama u razvoju u okviru procesa zagovaranja i osnaživanja, kao posebne metode rada socijalnih radnika.

Ključne riječi: djeca s teškoćama u razvoju, roditelji djece s teškoćama u razvoju, zadovoljstvo, prava i usluge u lokalnoj zajednici, kvaliteta života, zagovaranje i osnaživanje u socijalnome radu

SATISFACTION WITH RIGHTS AND SERVICES FOR CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES – THE PERSPECTIVE OF PARENTS OF CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES IN THE CITY OF OSIJEK

The birth of a child with developmental disabilities requires parents to acquire new knowledge and skills, and search for adequate medical assistance, and other forms of support that will help them in new circumstances such as increased material expenses, the need to reorganise time, and a commitment to care for the child. Parents need formal and informal help and support from society, both public institutions and civil society organisations in the local community.

This paper aims to present the results of research that gained insight into the experience of parents of children with developmental disabilities regarding their satisfaction with rights and services in the local community (the city of Osijek). The research was conducted by using a qualitative method of data collection through a semi-structured interview with a sample of ten participants – parents of children with developmental disabilities.

Data processing was done by thematic analysis, and the results showed that parents of children with disabilities assess satisfaction with rights and

services at the level of the city of Osijek through four thematic areas: general satisfaction with rights and services in the local community, satisfaction with the availability of services in the local community, satisfaction with social support, and social functioning of parents of children with developmental disabilities.

The non-networking of the system makes it difficult to realise formal rights and services; the lack of sensitivity and support for children with disabilities and their parents by experts, the lack of content in the community which would meet the needs and interests of children with developmental disabilities are just some of the difficulties that parents stated in this research. One of the key things they lack is a unique centre for providing cultural and entertainment content for children with developmental disabilities which is content-oriented and designed according to the individual needs of children.

Based on the obtained results, guidelines are presented for increasing the quality of life for children and parents of children with developmental disabilities within the process of advocacy, and empowerment, as a special method of work of social workers.

Keywords: children with developmental disabilities, parents of children with developmental disabilities, satisfaction, rights and services in the local community, quality of life, advocacy and empowerment in social work

*Mia Bašić Bučanović*¹¹

IGRA I SOCIJALNE VJEŠTINE KAO ČIMBENIK UNAPREĐENJA KVALITETE ŽIVOTA DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Igra predstavlja kompleksan fenomen koji se javlja prirodno, prema tipičnom razvojnom slijedu djeteta. Ta spontana aktivnost vitalni je dio razvoja jer doprinosi cjelokupnom ljudskom razvoju, pokrećući kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Poremećaj iz spektra autizma, kao složeno neurološko stanje, karakteriziran je nedostacima na području socijalne komunikacije i interakcija, a praćen je ograničavajućim obrascima mišljenja, ponašanja i interesa. Nemogućnost iskustva spontanih, afektivno vođenih i suradničkih obrazaca ponašanja dovodi do poteškoća u samosvijesti, motivaciji, pamćenju, socijalizaciji i samokontroli kod djece s poremećajem iz spektra autizma. S obzirom na to da nedostaci u socijalnim odnosima i komunikaciji čine ključna obilježja autizma, često se upravo igra koristi kao kontekst za poboljšanje navedenih vještina. Stoga je prvi cilj ovoga rada istaknuti karakteristike i važnost igre u razvoju socijalnih vještina djece s poremećajem iz spektra autizma, dok je drugi cilj dati pregled intervencija utemeljenih na igri, koje se provode s ciljem unapređenja socijalnih vještina djece s poremećajem iz spektra autizma. Istraživanja pokazuju kako razvoj socijalnih vještina igrom ima značajan utjecaj na socijalizaciju i kvalitetu života osoba s poremećajem iz spektra autizma.

Ključne riječi: igra, intervencije, kvaliteta života, poremećaj iz spektra autizma, socijalne vještine

11 Centar za autizam Osijek; m.basic32@gmail.com

PLAY AND SOCIAL SKILLS AS A FACTOR IN IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Play is a complex phenomenon that occurs naturally as a part of the typical developmental sequence of a child. This spontaneous activity is a vital part of development because it contributes to overall human development, triggering the child's cognitive, social and emotional development. Autism spectrum disorder, as a complex neurological condition, is characterised by deficits in the field of social communication and interactions and is accompanied by limiting patterns of thinking, behaviour and interests. The inability to experience spontaneous, affectively driven and cooperative behaviour patterns leads to difficulties in self-awareness, motivation, memory, socialisation, and self-control in children with autism spectrum disorder. Given that deficits in social relationships and communication are key features of autism, play is often used as a context for improving these skills. Therefore, the first goal of this paper is to highlight the characteristics and importance of play in the development of social skills of children with autism spectrum disorder, while the second goal is to provide an overview of play-based interventions, which are implemented with the aim of improving the social skills in children with autism spectrum disorders. Research shows that the development of social skills through play has a significant impact on the socialisation and quality of life of people with autism spectrum disorders.

Keywords: autism spectrum disorder, interventions, play, social skills, quality of life

Una Bauer¹²

SUVREMENA REPREZENTACIJA INVALIDITETA U KAZALIŠTU I TELEVIZIJSKIM SERIJAMA

Ovaj će se rad baviti pozitivnim primjerima reprezentacije osoba s invaliditetom na odabranim primjerima u kazalištu i televizijskim serijama u posljednjih desetak godina. Kao što postoji test Bechdel (mjera reprezentacije žena u medijima), postoji i nešto što se zove test The Fries, koji govori o slojevitoj reprezentaciji invaliditeta u umjetničkim radovima i pop kulturi, a koji sadrži i ova pitanja: Ima li rad više od jednog invalida? Imaju li likovi s invaliditetom vlastitu narativnu svrhu osim edukacije i koristi za ne-invalidnu osobu? Je li invaliditet lika izbrisan izlječenjem ili smrću? Na primjeru predstave *Aut* autora Paška Vukasovića i dramaturginje Ivane Vuković koja je svoju premijeru imala 2021., a i na primjeru serije *Ljubav na spektru* (2019.), *Mare of Easttown* (2021.), *Sex education* (četvrta sezona, 2023.) i drugih argumentirat ću načine reprezentacije koji obuhvaćaju cjelovitu i višeslojnu sliku invaliditeta i neuroatipičnosti u odnosu na limitirane, polovične i stereotipne načine reprezentacije, koje dehumaniziraju osobe s invaliditetom, limitirajući ih na “izvor inspiracije” ili narativnu funkciju.

Ključne riječi: test The Fries, *Aut*, reprezentacija neuroatipičnosti, kazalište, televizijske serije, reprezentacija invaliditeta

CONTEMPORARY REPRESENTATION OF DISABILITY IN THEATRE AND TV SERIES

This paper will look at positive examples of representation of disability in theatre and TV series in the last ten years. Together with its more famous

12 Akademija dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu; unabauer@gmail.com

counterpart, the Bechdel test (which measures the representation of women in fiction), there also exists the so-called Fries test, which talks about the layered representation of disability in artworks and popular culture and includes the following questions: “Does the work have more than one disabled character? Do the disabled characters have their own narrative purpose other than the education and profit of the non-disabled characters? Is the characters’s disability not eradicated either by curing or killing?” Based on the example of the performance *Aut* by Paško Vukasović and Ivana Vuković, which premiered in 2021, but also on the examples of the TV series *Love on the Spectrum* (2019), *Mare of Easttown* (2021), *Sex Education*, Season 4 (2023) and others, I will argue for ways of representation based on a wholesome and multilayered image of disability and neurodivergency in contrast with limited, superficial, and stereotyped ways of representation that dehumanise disability, limiting persons with disability to a source of inspiration (which for me differs from positive representation) and a narrative function.

Keywords: The Fries Test, *Aut*, representation of neurodivergency, theatre, TV series, representation of disability

Amir Begić¹³
Domagoj Vuković¹⁴

INDIVIDUALNA NASTAVA GITARE I UČENICI S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA: STUDIJA SLUČAJA / INDIVIDUAL GUITAR LESSONS AND STUDENTS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER: A CASE STUDY

Većina ljudi osjeća određenu vrstu povezanosti s glazbom, a s obzirom na to da je glazba univerzalni jezik, ona može potaknuti socijalnu interakciju među ljudima, pa tako i između djeteta s poremećajem iz spektra autizma i druge osobe. Brojni roditelji često su iznenađeni kada otkriju da njihovo dijete, koje ima poremećaj iz spektra autizma (PSA), ima razvijene glazbene sposobnosti, prije svega odlično razvijen sluh, što olakšava početak glazbene naobrazbe u ranoj dobi. Sviranje instrumenta takvom djetetu pomaže pri lakšem izražavanju, posebice kada su mu drugi oblici izražavanja i komunikacije teški. Brojne su dobrobiti koje glazba pruža djeci s teškoćama, poput boljega kognitivnog razvoja, oslobađanja od stresa, poboljšanja motoričkih sposobnosti ili smanjenja problema u ponašanju. U ovome radu prikazano je istraživanje provedeno na individualnoj nastavi gitare s učenicom s poremećajem iz spektra autizma. Istraživanje obuhvaća zapažanja dobivena studijom slučaja, odnosno sustavnim promatranjem nastave gitare u prvome razredu osnovne glazbene škole tijekom školske godine 2022./2023. Bit će prikazane posebnosti nastave gitare s učenicom s teškoćama, problemi i poteškoće na takvoj nastavi, različiti metodički postupci te zaključna razmatranja. Podučavanje sviranja gitare učenika s poremećajem iz spektra autizma zahtijeva prilagođeni pristup podučavanju, strpljenje i cjeloživotno učenje učitelja, ali dobrobiti podučavanja i dobrobiti glazbe jesu neupitne.

Ključne riječi: nastava gitare, poremećaj iz spektra autizma, studija slučaja, dobrobiti glazbe

13 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; akord.osijek@gmail.com

14 Osnovna glazbena škola pri Osnovnoj školi Ivane Brlić Mažuranić u Ogulinu; vukovic.curcija@gmail.com

INDIVIDUAL GUITAR LESSONS AND STUDENTS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER: A CASE STUDY

Most people feel some kind of connection with music, and since music is a universal language, it can encourage social interaction between people, including between a child with autism spectrum disorder and another person. Many parents are often surprised when they discover that their child, who has autism spectrum disorder (ASD), has developed musical abilities, above all a well-developed hearing, which makes it easier to start musical education at an early age. Playing an instrument helps such a child to express himself more easily, especially when other forms of expression and communication are difficult for him. There are numerous benefits that music provides to children with disabilities, such as better cognitive development, relief from stress, improvement of motor skills, or reduction of behavioural problems. This paper presents the research conducted within individual guitar lessons with a student with autism spectrum disorder. The research includes observations obtained through a case study, i.e., systematic observation of guitar lessons in the first grade of a primary music school during the 2022–2023 school year. Specifics of guitar lessons with students with disabilities, problems and difficulties within such lessons, different methodical procedures, and concluding considerations will be presented. Teaching guitar to students with autism spectrum disorder requires a customised approach to teaching, patience, and lifelong learning on the part of the teacher, but the benefits of teaching and the benefits of music are unquestionable.

Keywords: guitar lessons, autism spectrum disorder, case study, benefits of music

Anita Begić¹⁵
 Ilija Krišto¹⁶
 Bruno Ćorluka¹⁷

ZNAČENJE KULTURNO-UMJETNIČKIH SADRŽAJA U KVALITETI ŽIVOTA OSOBA S INVALIDITETOM

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, nacionalne politike prema osobama s invaliditetom, strategije rehabilitacije i integracije i druge pravne norme, kulturne potrebe navode kao veoma važan aspekt života osoba s invaliditetom. Znanost također kulturu i ponašanje u slobodno vrijeme opisuje kao vrijeme za osobni razvoj, samoaktualizaciju i doprinos u promicanju kulture življenja. Češće bavljenje ugodnim aktivnostima u slobodno vrijeme predviđa bolje psihičko i fizičko funkcioniranje (Pressman i sur. 2009; Livazović, 2018). Cilj je rada istražiti načine i učinke pohađanja kulturno-umjetničkih sadržaja na život osoba s invaliditetom. Kvalitativno istraživanje provedeno će se s korisnicima programa cjelodnevnoga boravka za odrasle osobe s intelektualnim i mentalnim oštećenjem Gradskog društva Crvenog križa Županja. Očekuje se da će prikupljeni i analizirani odgovori dati uvid u načine i dobrobiti od pohađanja kulturno-umjetničkih sadržaja. Rezultati israživanja moći će dati smjernice roditeljima, stručnjacima i lokalnoj zajednici za daljnje uključivanje osoba s invaliditetom u društvo, a samim osobama s invaliditetom mogu unaprijediti kvalitetu života, osjećaje zadovoljstva i samopouzdanja.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, kultura i umjetnost, kvaliteta života, osobe s invaliditetom

15 Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru. anita.begic@ff.sum.ba

16 Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru. Ilija.kristo@ff.sum.ba

17 Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru. bruno.corluka@ff.sum.ba

THE IMPORTANCE OF CULTURAL AND ARTISTIC CONTENT IN THE QUALITY OF LIFE OF PEOPLE WITH DISABILITIES

The Convention on the Rights of Persons with Disabilities, national policies towards persons with disabilities, rehabilitation and integration strategies, and other legal norms state cultural needs as a very important aspect of the life of persons with disabilities. Science also describes culture and behaviour in free time as a time for personal development, self-actualization and contribution to promoting the culture of living. More frequent engagement in pleasant activities in free time predicts better psychological and physical functioning (Pressman et al., 2009; Livazović, 2018). The aim of the work is to investigate the ways and effects of attending cultural and artistic events in the lives of people with disabilities. Qualitative research will be conducted with the users of the all-day stay program for adults with intellectual and mental disabilities of the City Red Cross Society of Županja. It is expected that the answers collected and analysed will provide insight into the ways and benefits of attending cultural and artistic events. The results of the study will provide guidance to parents, experts, and the local community for further inclusion of people with disabilities in society, and people with disabilities themselves will be able to improve their quality of life, feelings of satisfaction, and self-confidence.

Keywords: free time, culture and art, quality of life, people with disabilities

OSOBE S INVALIDITETOM NA TRŽIŠTU RADA – ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE U SVJETLU ODLUKA SUDA PRAVDE EUROPSKE UNIJE I EUROPSKOGA SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Načelo zabrane diskriminacije odnosno opće načelo jednakosti jedno je od osnovnih načela u kontekstu zaštite ljudskih prava. Navedeno načelo podrazumijeva jednakost svih ljudi, jednakost u pravima, obvezama i postupanju bez obzira na njihove urođene ili stečene karakteristike. Opće načelo jednakoga postupanja moguće je povrijediti na više načina, a jedan je od njih diskriminacija. U Europskoj uniji približno 87 milijuna ljudi ima neki oblik invaliditeta i njihove mogućnosti u životu nisu jednake mogućnostima drugih ljudi. Dostupni podatci pokazuju da je u Europskoj uniji zaposleno samo $\frac{1}{2}$ osoba s invaliditetom u usporedbi s $\frac{3}{4}$ osoba bez invaliditeta. Istraživanja koje Europska komisija provodi u pravilu svake četiri godine (posljednje takvo istraživanje provedeno je 2019. godine) i kojima je cilj istražiti percepciju, stavove i mišljenja ispitanika o diskriminaciji u Europskoj uniji, pokazala su da diskriminacija na temelju invaliditeta u području rada i zapošljavanja itekako postoji. Osvrne li se na stanje u Republici Hrvatskoj, iz Izvješća Pravobraniteljice za invalide za 2022. godinu proizlazi da se u kontekstu zapošljavanja i rada, osobe s invaliditetom najčešće pritužuju zbog netransparentnoga provođenja natječaja pri zapošljavanju u državnoj i javnoj službi, zbog nemogućnosti ostvarivanja prava prednosti pri zapošljavanju te poteškoća pri ostvarivanju prava na razumnu prilagodbu. Sedišnji dio rada posvećen je analizi odluka Suda pravde Europske unije i Europskoga suda za ljudska prava, donesenim u postupcima pokrenutim zbog diskriminacije osoba s invaliditetom u radnim odnosima. Rad će iznijediti zaključke o stavovima koje su u konkretnim predmetima diskriminacije osoba s invaliditetom zauzimali navedeni sudovi te jesu li i koliko takvi stavovi pridonijeli ostvarenju načela jednakosti osoba s invaliditetom.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, tržište rada, diskriminacija, Sud pravde Europske unije, Europski sud za ljudska prava.

18 Pravni fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; dbjelicga@pravos.hr

PERSONS WITH DISABILITIES ON THE LABOUR MARKET – PROTECTION AGAINST DISCRIMINATION IN LIGHT OF THE DECISIONS OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION AND THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The principle of non-discrimination, or, in other words, the general principle of equality is one of the basic principles in the context of the protection of human rights. The stated principle implies equality for all people, equality in rights, obligations, and treatment regardless of their native or acquired characteristics. The general principle of equal treatment can be violated in several ways, one of which is discrimination. In the European Union, about 87 million people have some form of disability, and their opportunities in life are not equal to those of other people. Available data show that only $\frac{1}{2}$ of people with disabilities are employed in the European Union compared to $\frac{3}{4}$ of people without disabilities. Research conducted by the European Union, as a rule, every four years (the last such research was conducted in 2019) and which aims to investigate the perceptions, attitudes, and opinions of respondents about discrimination in the European Union has shown that discrimination based on disability in the field of work and employment does exist. If we look at the situation in the Republic of Croatia in the Report of the Ombudsman for Persons with Disabilities for 2022, it follows that in the context of employment and work, people with disabilities most often complain about the non-transparent implementation of tenders for employment in the state and public service, the impossibility of exercising the right to priority employment, as well as difficulties in realising the right to reasonable adjustment. The central part of the paper is devoted to the analysis of the decisions of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights, adopted in proceedings initiated due to discrimination against persons with disabilities in employment relations. The paper will generate conclusions about the positions taken by the aforementioned courts in specific cases of discrimination against persons with disabilities and whether, and to what extent, such positions contributed to the realisation of the principle of equality for persons with disabilities.

Keywords: persons with disabilities, labour market, discrimination, the Court of Justice of the European Union, the European Court of Human Rights

Hrvoje Bogojević¹⁹
Danijela Kasumović-Maružin²⁰

GLEDAJ ME LUTKINIM OČIMA: „DRAMSKA LUTKA U PROCESU PRILAGODBE UČENIKA S VIŠESTRUKIM TEŠKOĆAMA NA NOVO ŠKOLSKO OKRUŽJE“

U radu se istražuje učinkovitost korištenja dramske lutke i lutkarskih aktivnosti u prilagodbi učenika s višestrukim teškoćama u razvoju na novo školsko okružje. Istraživanje je provedeno u Školi za odgoj i obrazovanje – Pula i usmjereno na studiju slučaja jednoga učenika s višestrukim teškoćama kojem je promijenjen program obrazovanja te se školuje po posebnome programu za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke. Pri planiranju prilagodbe učenika s TUR-om u obzir se treba uzeti niz čimbenika kao što su razvojne osobitosti učenika, stanje zdravlja, temperament, ali i obiteljska atmosfera u kojoj dijete živi, spremnost roditelja na suradnju te spremnost škole i stručnjaka koji rade s učenikom na nove izazove u odgojno-obrazovnome radu. Metodologija uključuje intervju s roditeljima, edukacijsko-rehabilitacijsku procjenu, analizu dosadašnjega napredovanja te interdisciplinarno planiranje, implementaciju i vrednovanje lutkarskih aktivnosti u procesu prilagodbe koje su vođene u suradnji dramskoga pedagoga i edukacijskoga rehabilitatora. Učenici su sudjelovali u različitim aktivnostima kojima su se poticali razvoj komunikacijskih i socijalnih vještina, a tijekom razdoblja promatranja zabilježen je napredak u komunikacijskim vještinama, socijalnim odnosima te koncentraciji i pažnji. Rezultati upućuju na pozitivne promjene kod učenika i pružaju uvid u mogućnosti lutkarskih aktivnosti kao učinkovite strategije u procesu prilagodbe na novo okružje. Iako je potrebno daljnje istraživanje na većem uzorku, implementacija ovakvih praksi u obrazovni sustav može značajno doprinijeti boljoj inkluzivnosti i potpori učenicima koji se suočavaju s različitim izazovima u školskom okružju.

Ključne riječi: dramska lutka, lutkarske aktivnosti, proces prilagodbe, učenici s TUR-om, novo školsko okružje.

19 Škola za odgoj i obrazovanje-Pula; hrvoje.bogojevic@skole.hr

20 Škola za odgoj i obrazovanje-Pula; danijela.kmaruzin@gmail.com

LOOK AT ME THROUGH THE EYES OF A PUPPET: “A PUPPET IN THE PROCESS OF ADAPTING STUDENTS WITH MULTIPLE DIFFICULTIES TO A NEW SCHOOL ENVIRONMENT”

The paper investigates the effectiveness of using puppets and puppet activities in the adaptation of students with multiple developmental disabilities to the new school environment. The research was carried out at the School for Training and Education in Pula and focused on a case study on one student with multiple disabilities, whose education program was changed and who is being educated according to a special program for acquiring competences in the activities of everyday life and working with individualized procedures. When planning the adaptation of a student with TUR, a number of factors should be taken into account, such as the student's developmental characteristics, state of health, and temperament, but also the family atmosphere in which the child lives, the willingness of the parents to cooperate, and the willingness of the school and professionals who work with the student to new challenges in educational work.

The methodology includes an interview with parents, an educational-rehabilitation assessment, an analysis of progress so far, and interdisciplinary planning, implementation, and evaluation of puppetry activities conducted in collaboration with a drama pedagogue and an educational rehabilitator. Students participated in various activities that encouraged the development of communication and social skills, and during the observation period, progress was recorded in communication skills, social relationships, and concentration, and attention.

The results indicate positive changes in students and provide insight into the possibilities of puppetry activities as an effective strategy in the process of adaptation to a new environment. Although further research on a larger sample is needed, the implementation of such practices in the educational system can significantly contribute to better inclusion and support for students facing different challenges in the school environment.

Keywords: puppet, puppet activities, adaptation process, students with DD, new school environment

Daniela Bratković²¹

Martina Zelić²²

Alisa Fabris²³

KLJUČNA OBILJEŽJA I UČINKOVITOST OSOBNO USMJERENOGA PRISTUPA U PODRŠCI OSOBAMA S INTELEKTUALNIM I DRUGIM RAZVOJNIM TEŠKOĆAMA

Osobno usmjereno planiranje (OUP) holistički je pristup osobama s intelektualnim i drugim razvojnim teškoćama koji stavlja pojedinca u središte planiranja usluga i podrške. To je proces kontinuiranoga slušanja i učenja, fokusiranja na ono što je nekome važno sada i u budućnosti te djelovanja u skladu s time, u suradnji s prirodnim krugom podrške. Identificira jake strane i potencijale, osobne ciljeve, potrebe za podrškom i očekivane rezultate pojedinca vezane za usluge podrške u zajednici, stanovanje, obrazovanje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje, društvene aktivnosti, slobodno vrijeme i rekreaciju, obiteljske odnose, prijateljstva itd. Podrazumijeva primjenu različitih kreativnih tehnika i grafičkih alata za prikupljanje informacija i zajedničko sukreiranje planova pozitivne budućnosti. Što je najvažnije, OUP aktivno uključuje same osobe s potrebama za podrškom, u najvećoj mogućoj mjeri, čak i ako imaju skrbnika, odnosno zakonskoga zastupnika. Proces OUP također uključuje članove obitelji, skrbnike, prijatelje, osoblje za podršku i druge osobe koje pojedinac ili njezin zastupnik želi pozvati. Uloga službi i koordinatora podrške jest pružiti potporu svojim klijentima tijekom izrade i provedbe akcijskih planova, zastupanje njihovih prava, ali i osnaživanje za samozastupanje. Metode koje se koriste mogu se razlikovati ovisno o društvenom kontekstu, strukturi sustava podrške, jedinstvenim interesima i potrebama pojedinca. Polazeći od teorijskoga koncepta osobno usmjerenog ili osobno vođenoga planiranja, na temelju sustavnoga pregleda literature, ovaj rad analizira relevantne znanstvene spoznaje o utjecaju osobno usmjerenoga

21 Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; daniela.bratkovic@erf.unizg.hr

22 Centar za rehabilitaciju Zagreb; martina.zelic@gmail.com

23 Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; alisa.fabris@erf.unizg.hr

pristupa na različita područja i kvalitetu života osoba u fokusu. Obuhvaćena su istraživanja učinkovitosti u smislu ishoda ili rezultata te istraživanja utemeljena na dokazima. Analizirane studije pokazuju da, općenito gledano, OUP ima pozitivan učinak na očekivane rezultate vezane uz stil života i osobnu dobrobit obuhvaćene populacije. Jasno je, međutim, da uvođenje toga pristupa nema jednak učinak za sve sudionike, osobito one s kompleksnim potrebama, s obzirom na različite izazove provedbe. Sve to upućuje na značenje daljnjih istraživanja, osobito u Hrvatskoj gdje unatoč strukturalnim preprekama postoje primjeri dobre inovativne prakse na tome području, ali i manjak sustavne evaluacije.

Ključne riječi: planiranje podrške, osobno usmjereno planiranje, osobno vođeno planiranje, osobe s intelektualnim teškoćama, razvojne teškoće, pregled istraživanja

MAIN CHARACTERISTICS AND EFFECTIVENESS OF A PERSON-CENTERED APPROACH IN SUPPORTING PEOPLE WITH INTELLECTUAL AND OTHER DEVELOPMENTAL DISABILITIES

Person-centred planning (PCP) is a holistic approach to people with intellectual and other developmental disabilities that puts individuals at the centre of service and support planning. It is a process of continual listening and learning, focusing on what is important to someone now and in the future, and acting on this in alliance with their natural circle of support. The PCP identifies the person's strengths and potentials, personal goals, and desired outcomes related to health and safety, housing, education, vocational training and employment, social activities, spare time and recreation, family relationships, friendships, etc. It implies the use of different techniques and graphic tools to collect information and joint co-creation of positive future plans. Most importantly, PCP actively involves the people with support needs to the maximum extent possible, even if the person has a legal representative. The PCP process also includes family members, guardians, friends, support staff, and others that the person or

his/her representative wishes to invite. The role of service providers and support coordinators in this process is to provide support to their clients during the development and implementation of action plans, advocacy for their rights, and empowerment for self-advocacy. The methods used may vary depending on the social context, the structures of support systems, and the unique preferences and needs of the individual. Starting from the theoretical concept of person-centred or person-directed planning, based on a systematic literature review, this paper analyses relevant scientific knowledge about the impact of person-centred approach to various areas and the quality of life of the focus persons. Effectiveness research in terms of outcomes or results, as well as evidence-based research, are included. Analysed studies suggest that, overall, PCP can lead to improvements in lifestyle-related outcomes and a positive impact on personal well-being. It is clear, however, that the introduction of this approach does not have an equal impact on all participants, especially those with complex needs, regarding different implementation challenges. All this points to the importance of further research, especially in Croatia, where, despite structural obstacles, there are good examples of innovative practice in this area but also a lack of systematic evaluation.

Keywords: person-centred planning, person-directed planning, support planning, people with intellectual disabilities, developmental disabilities, research review

*Maja Brust Nemet*²⁴

*Paula Hornjak*²⁵

SUKONSTRUCIJA INKLUZIVNOGA ODGOJNO-OBRAZOVNOG OKRUŽENJA PROJEKTNIM PRISTUPOM

Inkluzivno obrazovanje utjelovljuje filozofiju prihvaćanja svih oblika različitosti, neovisno o kulturi, jeziku, socijalnom statusu ili sposobnostima pojedinca. Projektni pristup, dinamički pedagoški okvir utemeljen na konstruktivizmu i aktivnom učenju, važno je sredstvo za postizanje ciljeva inkluzivnoga obrazovanja.

Taj pristup, karakteriziran svojom usmjerenošću na dijete i temeljen na istraživanju, potiče aktivno sudjelovanje, kritičko razmišljanje i razvija ljubav prema učenju. Prepoznaje da su djeca aktivni graditelji znanja, a ne pasivni primatelji informacija. Pedagoški kompetentni voditelji projektnih aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama, ali i u izvaninstitucionalnim aktivnostima slobodnovremenskoga prostora osnažuju djecu da istražuju svoje interese, postavljaju pitanja i surađuju, što poboljšava akademske vještine te također njeguje društveni i emocionalni razvoj.

Jedna od značajki projektnoga pristupa jest sposobnost prilagodbe različitostima. Djeca s različitim vještinama i sposobnostima mogu značajno doprinijeti projektu, uz pomoć istraživanja, umjetničkoga izražavanja, rješavanja problema ili komunikacije s vršnjacima. Inkluzija tijekom projektnoga učenja osigurava da se svako dijete osjeća cijenjenim i sposobnim, što je temeljno načelo izgradnje inkluzivnoga obrazovnog okruženja.

Inkluzivno obrazovanje ne odnosi se samo na fizičku prisutnost nego je ono participacija, poticanje društvene kohezije i empatije među djecom. Sudjelovanjem u dijalogu, pregovaranju i raspravi tijekom projekta, djeca uviđaju jedinstvene doprinose svakoga člana grupe.

24 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; mbrust@foozos.hr

25 Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; paulahornjak98@gmail.com

Inkluzivno obrazovanje proteže se izvan odgojno-obrazovne ustanove, obuhvaćajući širu lokalnu zajednicu. Projektni pristup usklađuje se s holističkim pristupom uključivanjem različitih sudionika u proces učenja. Roditelji i skrbnici koji aktivno sudjeluju u aktivnostima projekta osnažuju suradnju između obitelji i odgojno-obrazovne ustanove, stvarajući poticajno okruženje koje poboljšava iskustvo inkluzivnoga obrazovanja.

Projektni se pristup temelji na načelima inkluzije jer naglašava aktivno učenje, suradnju i različite načine angažmana, poučavanja i izražavanja, što je temelj za uključivanje sve djece u aktivnosti bez obzira na njihovu različitost.

Ključne riječi: aktivno učenje, djeca, inkluzija, projektni pristup, različitost

CO-CONSTRUCTION OF AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT THROUGH A PROJECT APPROACH

Inclusive education embodies the philosophy of accepting all forms of diversity, regardless of culture, language, social status, or individual abilities. The project approach, a dynamic pedagogical framework based on constructivism and active learning, is an important tool for achieving the goals of inclusive education.

This approach, characterised by its child-centeredness and based on research, encourages active participation, critical thinking, and the development of a love of learning. It recognizes that children are active builders of knowledge, not passive recipients of information. Pedagogically competent leaders of project activities in educational institutions, but also in non-institutional activities of leisure space, empower children to explore their interests, ask questions, and cooperate, which improves academic skills and also nurtures social and emotional development.

One of the features of the project approach is the ability to adapt to differences. Children with different skills and abilities can contribute

significantly to the project with the help of research, artistic expression, problem solving, or communication with peers. Inclusion during project-based learning ensures that every child feels valued and capable, which is a fundamental principle of building an inclusive educational environment.

Inclusive education is not only about physical presence; but it is also about participation, fostering social cohesion, and empathy between children. By participating in dialogue, negotiation, and discussion during the project, children see the unique contributions of each member of the group.

Inclusive education extends beyond the educational institution, encompassing the wider local community. The project approach is harmonised with the holistic approach by involving different participants in the learning process. Parents and guardians who actively participate in the activities of the project strengthen the cooperation between the family and the educational institution, creating a stimulating environment that improves the experience of inclusive education.

The project approach is based on the principles of inclusion because it emphasizes active learning, cooperation, and different ways of engagement, teaching, and expression, which is the basis for including all children in activities regardless of their diversity.

Keywords: active learning, children, inclusion, project approach, diversity

*Biljana Cvetkova Dimov*²⁶
*Syzane Merovci*²⁷

INVESTIGATING THE POSITIVE IMPACTS OF USING ACTIVITIES WITH PUPPETS ON THE DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH DIFFICULTIES

In the academic domain of the faculty of Education, students majoring in Social and Rehabilitation Pedagogy are presently enrolled in a course centred on the use of Puppets in social pedagogical work. Students are divided into groups and are actively participating in workshops and activities designed specifically for children requiring specialised educational support. The study focuses on children aged 6-12 years old who are supported by therapists, teachers, pedagogues, psychologists, and speech therapists. Prior Consent has been obtained from both parents and the institution. As an integral aspect of implementing the Puppets and Social-Pedagogy course in a practical setting, the group is actively conducting puppet-based activities and workshops. Employing diverse individual and group methodologies and techniques customised to each child's unique needs, a comprehensive approach is applied. Over 4 months, personalised activity plans have been systematically implemented, with the creation of portfolios and case studies. The primary objective is to investigate the efficacy of puppet integration in the educational paradigm for children who require specialised educational support and explore the perspectives and opinions of the professionals involved in this process, as well as parents regarding the benefits of incorporating puppet play in the personal development of these children.

Keywords: puppets, specialised educational support, children

26 Pedagoški fakultet-Bitola, Univerzitet „St. Kliment Ohridski“ – Bitola; biljana.cvetkova@uklo.edu.mk

27 Pedagoški fakultet-Bitola, Univerzitet „St. Kliment Ohridski“ – Bitola; syzane.merovci@uklo.edu.mk

ISTRAŽIVANJE POZITIVNIH UČINAKA AKTIVNOSTI S LUTKAMA NA RAZVOJ DJECE S TEŠKOĆAMA

Studenti smjera Socijalna i rehabilitacijska pedagogija upisani su trenutno na Pedagoškom fakultetu na kolegij koji je usmjeren na rad s lutkama u socijalno-pedagoškom radu. Studenti su podijeljeni u grupe i aktivno sudjeluju u radionicama i aktivnostima osmišljenim posebno za djecu kojoj je potrebna specijalizirana obrazovna podrška. Istraživanje je usmjereno na djecu u dobi od 6 do 12 godina koja su pod stalnom skrbi terapeuta, učitelja, pedagoga, psihologa i logopeda. Pribavljena je prethodna suglasnost roditelja i ustanove za sudjelovanje u istraživanju. Kao sastavni dio provedbe kolegija Lutke i socijalno-pedagoški rad u praktičnom okruženju, grupa aktivno provodi lutkarske aktivnosti i radionice. Koristeći se različitim individualnim i grupnim metodologijama i tehnikama prilagođenima jedinstvenim potrebama svakog djeteta, primjenjuje se sveobuhvatan pristup. Tijekom četiriju mjeseca sustavno se provode personalizirani planovi aktivnosti uz izradu portfolia i studija slučaja. Primarni cilj jest istražiti učinkovitost integracije lutke u odgojno-obrazovnu paradigmu za djecu kojoj je potrebna specijalizirana obrazovna podrška te istražiti perspektive i mišljenja stručnjaka uključenih u taj proces te roditelja o dobrotima uključivanja lutkarske igre u osobni život djeteta i razvoj te djece.

Ključne riječi: lutke, specijalizirana obrazovna podrška, djeca

*Snježana Dubovicki²⁸
Anita Kostanjčar²⁹*

KREATIVNOST KAO MODEL EKSPRESIVNE TERAPIJE U NASTAVI STUDENATA S INVALIDITETOM

O kreativnosti kao modelu ekspresivne terapije u sveučilišnome kontekstu nedovoljno se istražuje i piše, a posebno ako govorimo o studentima s invaliditetom. Cilj svake nastave, pa tako i sveučilišne jest nekoga nešto (znanja, sposobnosti i vještine) naučiti, a to može biti otežano ako ciljevi nastave i ishodi učenja koje smo planirali uključuju i određene aktivnosti u kojima u potpunosti ne mogu sudjelovati studenti s invaliditetom. Često im, naknadno (kad se pojave u sustavu), prilagođavamo nastavu uz pomoć različitih nastavnih metoda, pa i određenih socijalnih oblika. Ranija istraživanja pokazuju da kreativna sveučilišna nastava potiče inkluziju studenata s invaliditetom neovisno o znanstvenome području i polju, ali i da usmjerava studente da se u svojoj osobnoj i profesionalnoj planiranoj budućnosti vode ka pozitivnim scenarijima; oslobađa ugodne emocije, potiskuje strah i dosadu. U tim je uvjetima lakše detektirati model ekspresivnoga izražavanja koji najbolje odgovara potrebama konkretnoga pojedinca. U ovom ćemo se radu posebno osvrnuti na kreativnost u kontekstu terapije studenata s invaliditetom. Takozvane kreativne terapije možemo definirati kao integrativne, dubinsko-psihološke i hermeneutičke pristupe koji obuhvaćaju upotrebu različitih kreativnih medija, odnosno elemenata umjetnosti (likovno-vizualni izražaj, glazba, ples, drama, poezija) s ciljem unapređenja zdravlja i bržega oporavka pojedinca. Umjetna inteligencija otvara nove mogućnosti u umjetničkoj terapiji. Stvaranje umjetnosti uz pomoć umjetne inteligencije vodi u istraživanje potencijala uvođenja zajedničkoga kreativnog procesa između čovjeka i umjetne inteligencije u umjetničku terapiju, što svakako predstavlja svojevrsan izazov, i za studente, i za profesore.

Ključne riječi: didaktika, ekspresivna terapija, kreativnost, sveučilišna nastava.

²⁸ Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; snjezana.foozos@gmail.com

²⁹ Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; akostanjcar@foozos.hr

CREATIVITY AS A MODEL OF EXPRESSIVE THERAPY IN TEACHING STUDENTS WITH DISABILITIES

Creativity as a model of expressive therapy in the university context is insufficiently researched and written about, especially if we are talking about students with disabilities. The goal of every class, including university classes, is to teach someone something (knowledge, abilities and skills), and this can be difficult if the goals of the class and the learning outcomes we have planned include some activities in which students with disabilities cannot fully participate. Often, subsequently (when they appear in the system), we adjust the lessons with the help of different teaching methods and certain social forms.

Earlier research shows that creative university teaching encourages the inclusion of students with disabilities regardless of the scientific field, but also that it directs students to lead towards positive scenarios in their personal and professional planned future, releases pleasant emotions, and suppresses fear and boredom. In these conditions, it is easier to detect the model of expressive expression that best suits the needs of a specific individual. In this paper, we will specifically look at creativity in the context of therapy for students with disabilities. The so-called creative therapies can be defined as integrative, deep-psychological, and hermeneutic approaches that include the use of various creative media, i.e. elements of art (art, visual expression, music, dance, drama, poetry), with the aim of improving the health and faster recovery of the individual.

Artificial intelligence opens up new possibilities in art therapy. Creating art with the help of artificial intelligence leads to research into the potential of introducing a joint creative process between humans and artificial intelligence into art therapy, which certainly represents a kind of challenge for both students and professors.

Keywords: didactics, expressive therapy, creativity, university teaching.

*Jelena Dujmović Bocka³⁰
Danijela Romić³¹*

PRAVNI ASPEKTI JEDNAKE DOSTUPNOSTI OSOBA S INVALIDITETOM UMJETNIČKIM, KULTURNIM I SPORTSKIM SADRŽAJIMA

Brojni međunarodni i domaći pravni akti jamče osobama s invaliditetom jednaka prava u području umjetnosti, kulture i sporta kao i osobama bez invaliditeta. Praksa pokazuje da se u ostvarivanju zajamčenih prava osobe s invaliditetom često susreću s određenim izazovima. Rad razmatra dostupnost umjetničkih, kulturnih i sportskih aktivnosti osobama s invaliditetom u okruženju u kojem žive. Dostupnost navedenih sadržaja vrednuje se preko fizičke dostupnosti, financijske olakšice i druge oblike poticanja uključivanja osoba s invaliditetom od strane državnih i lokalnih tijela, a i organizacija civilnoga društva. Za potrebe rada pripremljen je anketni upitnik koji je distribuiran članovima odabranih udruga osoba s invaliditetom u Osječko-baranjskoj županiji i studentima Sveučilišnoga prijediplomskog studija Socijalni rad Pravnog fakulteta u Osijeku. Studenti studija Socijalnoga rada odabrani su kao kontrolni uzorak ispitanika. Cilj istraživanja jest stjecanje uvida u stavove i mišljenja ispitanika o mogućnostima jednakoga uključivanja i dostupnosti umjetničkih, kulturnih i sportskih sadržaja. Radna hipoteza glasi: osobama s invaliditetom nije osigurana jednaka dostupnost umjetničkim, kulturnim i sportskim sadržajima kao osobama bez invaliditeta. Rezultati istraživanja bit će obrađeni deskriptivnom statistikom s naglaskom na utvrđene razlike u stavovima za pojedine tvrdnje po odabranim skupinama ispitanika. Nalazi ovoga istraživanja mogu poslužiti kao podloga za daljnja istraživanja, ali i poticaj relevantnim institucijama na ulaganje dodatnih napora u omogućavanju istinske inkluzije osoba s invaliditetom u području umjetnosti, kulture i sporta.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, prava na jednaku dostupnost, umjetnost, kultura, sport

30 Pravni fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; jdujmovi@pravos.hr

31 Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru; dromic@vevu.hr

LEGAL ASPECTS OF EQUAL ACCESS FOR PERSONS WITH DISABILITIES TO ARTISTIC, CULTURAL AND SPORTS FACILITIES

Numerous international and domestic legal acts guarantee people with disabilities the same rights in the fields of art, culture, and sports as people without disabilities. Practice shows that persons with disabilities often face certain challenges in terms of exercising their guaranteed rights. This paper examines the availability of artistic, cultural, and sports activities for people with disabilities in their environment. The availability of the aforementioned facilities has been evaluated by using physical accessibility, financial incentives, and other forms of encouraging the inclusion of persons with disabilities as enabled by the state and local authorities, as well as by civil society organisations. A survey questionnaire was prepared for the purposes of this paper, which was distributed to members of selected associations of persons with disabilities in Osijek-Baranja County and to students of the University Undergraduate Study Programme in Social Work at the Faculty of Law in Osijek. The students were selected as a control sample of respondents. The goal of the research is to gain insight into respondents' attitudes and opinions regarding the possibilities of equal inclusion and the availability of artistic, cultural, and sports facilities. The hypothesis is the following: people with disabilities are not provided the same access to artistic, cultural, and sports facilities as people without disabilities. The results of the research will be processed using descriptive statistics, with an emphasis on the established differences in attitudes toward certain statements of selected groups of respondents. The findings of this research can serve as a basis for further research as well as an incentive for relevant institutions to invest additional efforts in enabling the true inclusion of people with disabilities in the fields of art, culture, and sports.

Keywords: persons with disabilities, rights to equal accessibility, art, culture, sport

*Ivana Đurđević Babić*³²
*Natalija Bošnjaković*³³

VIRTUALNA STVARNOST I SLOBODNO VRIJEME – OD 2019. DO 2023. GODINE

Neminovna je činjenica da je razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija uvelike utjecao na svaki segment života nekoga pojedinca, uključujući i onaj kulturni, modificirajući pri tome načine na koje ljudi provode svoje slobodno vrijeme. Posebno je taj utjecaj bio vidljiv za vrijeme pandemije koronavirusa kada su se zbog svojih brojnih, već prethodno utvrđenih prednosti, informacijske i komunikacijske tehnologije izravno dovodile u vezu s općim povećanjem kvalitete života ljudske populacije. Tada je i poseban fokus stavljen na virtualnu stvarnost koja je uz veće upoznavanje šire ljudske populacije s njezinim mogućnostima primjene doživjela i intenziviranu implementaciju u svakodnevni život ljudi. S ciljem poboljšanja razumijevanja primjene virtualne stvarnosti, ovaj rad daje sustavni pregled literature objavljene od 2019. do 2023. godine s naglaskom na radove u kojima se koristi virtualna stvarnost u aktivnostima koje pojedinci provode u svoje slobodno vrijeme temeljeći se pri tome na radovima dostupnima u bazi Web of Science.

Ključne riječi: informacijska i komunikacijska tehnologija, slobodno vrijeme, virtualna stvarnost

32 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; idjurdjevic@foozos.hr

33 Osnovna škola Vodinci; npongracic@gmail.com

VIRTUAL REALITY AND LEISURE – FROM 2019 TO 2023

It is not to be denied that the development of information and communication technologies has greatly influenced every aspect of individuals' lives, including cultural ones, thus changing the way people spend their free time. This influence was particularly obvious during the Covid-19 pandemic, when information and communication technologies were directly associated with the overall increase in people's quality of life due to their numerous, already established benefits. At that time, a particular focus was placed on virtual reality, which, in addition to becoming more familiar to the general population with its potential applications, experienced increased implementation in people's daily lives. With the goal of improving understanding of the application of virtual reality, this paper provides a systematic review of the literature published from 2019 to 2023, focusing on articles in which virtual reality is used in activities that individuals perform in their leisure time, based on articles available in the Web of Science database.

Keywords: information and communication technology, leisure, virtual reality

*Ivana Franceschi*³⁴

STUDIJA SLUČAJA: PRVI SLIJEPI STUDENT U ITALIJI KOJI JE ZAVRŠIO DODIPLOMSKI (TRIENNIO) STUDIJ KLAVIRA

Ova studija prikazuje fenomen izvrsnoga akademskog postignuća studenta s težim invaliditetom. Prikazana je studija slučaja slijepoga studenta na studiju klavira. Metodološki okvir za ovaj rad jesu intervjui sa studentom, njegovim profesorima i roditeljima te analiza institucijskoga okruženja. U istraživanju su se koristili i audiovizualni podatci. Ovaj individualni slučaj fantastičnoga uspjeha slijepoga studenta koji je u srpnju 2023. završio prijediplomski studij (triennio) klavira još je i veći jer on studira istodobno na pravnome fakultetu. Ovo je prvi takav slučaj u Italiji. Rad predstavlja primjer dobre prakse inkluzivnoga obrazovanja u visokom školstvu i pisan je s ciljem da se prikaže kako studenti s invaliditetom mogu dosegnuti najviša akademska postignuća te iskazivati vlastite stvaralačke kreativne potencijale u umjetničkom obrazovanju, u ovom slučaju-studiranju klavira

Ključne riječi: studij klavira, studija slučaja, slijepi student klavira, inkluzivno visoko obrazovanje, akademsko postignuće s invaliditetom

34 Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu; ivanafaros@gmail.com

THE FIRST BLIND PIANO STUDENT IN ITALY WHO COMPLETED UNDERGRADUATE (TRIENNIO) PIANO STUDIES: A CASE STUDY

This study shows a phenomenon in academic achievement of a piano student with a serious disability. A case study presents a blind student in the piano study programme. This is the first case of this type in Italy. The methodological framework for this study is comprised of interviews with the student, his professors, and his parents as well as an analysis of the institutional environment. Audio-visual data were also used in the research. The individual case of the fantastic success of a blind student who completed his undergraduate piano studies (in July 2023) is even greater because he is also studying law at the same time. The work represents an example of good practice and inclusive education in higher education and improves the idea that students with disabilities can reach their creative potential in art education, in this case, by studying piano.

Keywords: piano study, case study, blind piano student, inclusive education in high education, academic achievement with disability

Dragana Gagić³⁵
Ivana Kokeza³⁶

PARTICIPACIJA STUDENATA S INVALIDITETOM U VISOKOŠKOLSKOME OBRAZOVANJU

Inkluzivno obrazovanje neprekidan je proces kojim se ostvaruje učenje za sve, a i sudjelovanje u zajednici i promjenama. U tom procesu naglašava se otvorenost visokoškolske ustanove za svakoga i uključivanje svih u zajednicu koja uči, te prihvaćanje različitosti kao resursa koji može obogatiti život i učenje, a ne kao prepreke u procesu učenja. Ostvarivanjem inkluzivnoga obrazovanja visokoškolske ustanove prolaze kroz proces transformacije ka društveno odgovornom univerzitetu koji je zasnovan na primjeni akademskih načela i vrijednosti.

Cilj istraživanja bio je utvrđivanje ostvarenosti dimenzija prilagodljivosti, pristupačnosti i prihvatljivosti. Uzorak čini 29 fakulteta (Univerzitet u Beogradu – 12; Univerzitet u Novom Sadu – 11; Univerzitet u Nišu – 6.) Podatci su prikupljeni na osnovi upitnika koji je distribuiran fakultetima pri Univerzitetu u Beogradu, Novom Sadu i Nišu. Na osnovi dobivenih rezultata možemo zaključiti da načelo pristupačnosti ispunjava 83% uzorka, dok načelo prilagodljivosti ispunjava 17%. Rezultati upućuju na to da Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu ima ispunjena sva tri načela, a da tri fakulteta nemaju ispunjeno nijedno od navedenih načela (Pravoslavno-bogoslovski fakultet Beograd, Tehnološko-metalurški fakultet Beograd, Tehnološki fakultet Leskovac).

Značajne mjere za ostvarivanje jednakoga i kvalitetnog obrazovanja za studente s invaliditetom jesu kreiranje pozitivnoga i poticajnog okruženja za učenje; promoviranje vrijednosti ravnopravnoga obrazovanja; povećanje osjetljivosti na njihove potrebe i prilagođavanje elemenata nastavnoga procesa njihovim individualnim potrebama. U tom se procesu kao ključni mehanizam ostvarivanja jednakosti u visokom obrazovanju prepoznaje sudjelovanje svih aktera visokoškolskih institucija, i to

35 Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu; dragana.gagic@f.bg.ac.rs

36 Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu; ivana.kokeza@f.bg.ac.rs

u implementaciji i razvoju inkluzivnoga obrazovanja i razvoju svijesti o društvenoj ravnopravnosti.

Ključne riječi: studenti s invaliditetom, inkluzija, društveno odgovorni univerzitet

PARTICIPATION IN HIGHER EDUCATION FOR STUDENTS WITH DISABILITIES

Inclusive education is a continuous process that realises learning for all as well as participation in the community and change. In this process, there is an emphasis on the openness of higher education institutions to everyone and the inclusion of all in the learning community, as well as the acceptance of diversity as a resource that can enrich life and learning, rather than as a barrier to the learning process. By achieving inclusive education, higher education institutions undergo a transformation towards becoming socially responsible universities based on the application of academic principles and values.

The aim of the research was to assess the achievement of adaptability, accessibility, and acceptability dimensions. The sample consisted of 29 faculties (University of Belgrade – 12; University of Novi Sad – 11; University of Niš – 6). Data were collected based on a questionnaire distributed to the faculties at the University of Belgrade, Novi Sad, and Niš. Based on the obtained results, it can be concluded that the accessibility dimension is fulfilled by 83% of the sample, while the adaptability dimension is fulfilled by 17%. The results indicate that the Faculty of Philosophy at the University of Niš has all three dimensions fulfilled, while three faculties have none of the mentioned dimensions fulfilled (Faculty of Orthodox Theology Belgrade, Faculty of Technology and Metallurgy Belgrade, Faculty of Technology Leskovac).

Significant measures for achieving equal and quality education for students with disabilities include creating a positive and supportive learning environment, promoting the values of equal education, increasing

awareness of their needs, and adapting elements of the teaching process to their individual requirements. In this process, the participation of all stakeholders in higher education institutions is recognized as a key mechanism for achieving equality in higher education. This includes involvement in the implementation and development of inclusive education and the promotion of awareness of social equality.

Keywords: students with disabilities, inclusive education, socially responsible university

Vesna Galić³⁷

EU FONDOVI U KONTEKSTU FINANCIRANJA PROGRAMA SOCIJALNE UKLJUČENOSTI OSOBA S INVALIDITETOM

Europska konvencija o ljudskim pravima, potpisana 1950. godine, temeljni je pravni dokument Europskoga suda za ljudska prava i jedna od ishodišnih točaka pravne stečevine Europske unije. Završetkom pretpristupnih pregovora s Europskom unijom te usvajanjem njezine pravne stečevine, Republika Hrvatska pristupa Europskoj uniji 1. srpnja 2013. godine. Za korištenje sredstava Europskih strukturnih i investicijskih fondova, uz europski zakonodavni okvir, strateški okvir u Republici Hrvatskoj određen je Sporazumom o partnerstvu, operativnim programima, zajedničkim pravilnicima i Zakonom o uspostavi institucionalnoga okvira za korištenje ESI fondova u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014.-2020. godine. Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali, kao jedan od četiriju operativnih programa, temelji se na koncentraciji ulaganja u četiri tematska cilja Zajedničkoga strateškoga okvira: Visoka zapošljivost i mobilnost radne snage, Socijalno uključivanje, Obrazovanje i cjeloživotno učenje te Dobro upravljanje.

Navedeni ciljevi predstavljaju prioritetne osi operativnoga programa u okviru kojih su zadani investicijski prioriteti i specifični ciljevi. Provedba prioriteta financiranih iz Europskog socijalnog fonda trebala bi doprinijeti borbi protiv diskriminacije na temelju spola, rase, etničkoga podrijetla, religije, invaliditeta, spolne orijentacije ili dobi, te podupirati prava osoba s invaliditetom na obrazovanje, rad i zapošljavanje.

U okviru prioritetne osi 2 Socijalno uključivanje ugovaratelji na području svih pet slavonskih županija odazvali su se na sve pozive u okviru svih investicijskih prioriteta (3) i specifičnih ciljeva (5) te ugovorili brojne projekte s ciljem jačanja socijalne uključenosti stanovnika tih područja, što je i tema ovoga rada.

37 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; vesna.galic@aukos.hr

U radu će biti prikazano mapiranje svih ugovorenih projekata za Osječko-baranjsku, Vukovarsko-srijemsku, Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku i Virovitičko-podravsku županiju u okviru strateškog cilja 2 Socijalno uključivanje.

Projekti su pružili podršku ranjivim skupinama preko brojnih poziva i aktivne uključenosti sudionika, bilo da je riječ o provođenju slobodnoga vremena ili nastavi uz asistenta, što potvrđuje ostvarenje investicijskoga prioriteta 9i – Aktivna uključenost, uključujući cilj promicanja jednakih mogućnosti te aktivnoga sudjelovanja i poboljšanja zapošljivosti.

Ključne riječi: socijalno uključivanje, EU fondovi, slavonske županije

EU FUNDS IN THE CONTEXT OF FINANCING PROGRAMMES FOR SOCIAL INCLUSION OF PERSONS WITH DISABILITIES

The European Convention on Human Rights, signed in 1950, is the fundamental legal document of the European Court of Human Rights and one of the starting points of the *acquis* of the European Union. With the completion of pre-accession negotiations with the European Union and the adoption of its legal *acquis*, the Republic of Croatia acceded to the European Union on July 1, 2013. For the use of European Structural and Investment Funds, in addition to the European legislative framework, the strategic framework in the Republic of Croatia is determined by the Partnership Agreement, operational programs, joint regulations, and the Law on the Establishment of the Institutional Framework for the Use of ESI Funds in the Republic of Croatia for the period from 2014 until 2020. The Effective Human Resources operational programme, as one of the four operational programmes. It is based on the concentration of investments in four thematic objectives of the Joint Strategic Framework: high employability and labour force mobility, social inclusion, education and lifelong learning and good management.

The stated goals represent priority axes of the operational program within which investment priorities and specific goals are set. The implementation of priorities financed by the European Social Fund should contribute to the fight against discrimination based on gender, race, ethnic origin, religion, disability, sexual orientation, or age and support the rights of persons with disabilities to education, work, and employment.

Within priority axis 2 Social inclusion, contractors in the area of all five Slavonian counties responded to all calls within all investment priorities (3) and specific goals (5) and contracted numerous projects with the aim of strengthening the social inclusion of the residents of these areas, which is also the topic of this paper.

The paper will present the mapping of all contracted projects for the areas of Osijek-Baranja, Vukovar-Srijem, Požega-Slavonia, Brod-Posavina and Virovitica-Podravina counties within the framework of strategic goal 2 Social inclusion.

The projects provided support to vulnerable groups through numerous invitations and the active involvement of participants, whether it was spending free time or teaching supported by an assistant, which confirms the achievement of investment priority 9i: Active involvement, including the aim of promoting equal opportunities and active participation, and improving employability.

Keywords: social inclusion, EU funds, Slavonian counties

Tvrtko Galić³⁸
Hrvoje Ajman³⁹
Zoran Špoljarić⁴⁰

ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA BAVLJENJE FIZIČKOM AKTIVNOŠĆU MEĐU MLADIMA S INVALIDITETOM

Tjelesna aktivnost ima veliki utjecaj na mentalno i fizičko zdravlje svake osobe, neovisno o tome radi li se o zdravim osobama ili pak osobama s invaliditetom. Tjelesna aktivnost ima i veliki utjecaj na socijalnu sastavnicu života svakoga pojedinca naglašavajući svoj društveni karakter i potrebu svakoga čovjeka za druženjem. Tjelesnom aktivnošću potiče se druženje, ali i čitav niz socijalnih vještina koje mogu utjecati na mentalno zdravlje pojedinca. Ono što je u mnogim situacijama ograničavajući čimbenik povećanog stupnja fizičke aktivnosti jest financijski aspekt i mogućnost svakog pojedinca da si omogući odgovarajuću fizičku aktivnosti. Kod osoba s invaliditetom ta je sastavnica još izraženija jer je upravo osobama s invaliditetom često potrebna prilagođena infrastruktura za bavljenje fizičkom aktivnošću ili su im pak potrebne dodatne kompetencija za pravilno bavljenje određenom fizičkom aktivnošću. Cilj ovoga rada jest istražiti koji su to otežavajući čimbenici za veće bavljenje fizičkom aktivnošću osoba s invaliditetom. Rad će tako istraživanjem pokušati otkriti utjecaj informacijskih ili pak financijskih čimbenika na razinu bavljenja sportskom aktivnošću. Istraživanje je usredotočeno na skupinu studenata s invaliditetom na četirima najvećim sveučilištima u Republici Hrvatskoj te je provedeno anketnim upitnikom. Rezultati pokazuju da bismo trebali više informirati studente, ali i sve osobe s invaliditetom o važnosti tjelesne aktivnosti i učiniti dodatne napore kako bi im ono postalo još dostupnije.

Ključne riječi: fizička aktivnost, studenti, osobe s invaliditetom, komunikacijski čimbenici

38 Kineziološki fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; tvrtko.galic@kifos.hr

39 Kineziološki fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; hrvoje.ajman@kifos.hr

40 Kineziološki fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; zspoljaric@kifos.hr

FACTORS INFLUENCING PHYSICAL ACTIVITY AMONG YOUNG PEOPLE WITH DISABILITIES

Physical activity has a great impact on the mental and physical health of every person, regardless of whether they are healthy people or people with disabilities. Physical activity also has a great influence on the social component of each individual's life, emphasising its social character and the need of each person for socialising. Socialising is encouraged through physical activity, as well as a whole series of social skills that can affect an individual's mental health. What in many situations is the limiting factor for an increased level of physical activity is the financial aspect and the ability of each individual to enable adequate physical activity. In the case of persons with disabilities, this component is even more pronounced, since it is precisely persons with disabilities who often need an adapted infrastructure for engaging in physical activity, or they need additional competencies to properly engage in a certain physical activity. The aim of this paper is to investigate which factors are the complicating factors for greater physical activity of people with disabilities. Through research, the paper will try to detect the influence of information or financial factors on the level of sports activity. The research is focused on a group of students with disabilities at the four largest universities in the Republic of Croatia, and it was conducted using a questionnaire. The results show that we should inform students and all people with disabilities more about the importance of physical activity and make additional efforts to make it even more accessible to them.

Keywords: physical activity, students, people with disabilities, communication factors

Irena Gayatri Horvat⁴¹

PRIKAZ LIKOVNE RADIONICE SA STARIJIM SLABOVIDNIM OSOBAMA, ČLANICAMA MDSS KRANJ

Izvedene su radionice sa slabovidnim starijim osobama u društvu za slijepi i slabovidne osobe u Kranju, Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Kranj. Kreativnim programom omogućili smo slabovidnim osobama priliku za razvoj likovnih i finih motoričkih vještina, izražavanje emocija, povećanje samopouzdanja i socijalizaciju. Kako su radionice započele u vrijeme ograničenog kretanja zbog pandemije koronavirusa, radionice su se izvodile preko platforme Zoom jedanput na tjedan tijekom jeseni 2020., što se nastavilo tijekom 2021., 2022. te dijela 2023. godine. Nakon upoznavanja s teškoćama sudionica (slabovidnost s vidom od 4 do 5%, ograničen vid te jedna sljepoća na boje), počeo se usvajati likovno-vizualni jezik te postupno različite tehnike u stvaranju likovnih radova. Bavili smo se slikanjem, crtanjem, izradom niskog reljefa te skulpture. Usto smo usvajali zračnu perspektivu, osnove boja i njihovo značenje. Uz zadani program organizirali smo nekoliko izleta u izložbene galerije gdje smo imali mogućnost i taktalnoga gledanja skulptura te smo posjetili nekoliko radionica s drugim mentorima koji su nam omogućili upoznavanje s njihovim metodama rada. Sudjelovali smo na nekoliko likovnih natječaja gdje su polaznice osvojile priznanja i nagrade za svoja likovna djela. Takva radionica promiče svijest o potrebama i potencijalu slabovidnih osoba u društvu. Rezultirala je boljom samostalnošću u radu na likovnome području, potaknula je na daljnji rad i želju za izražavanjem vlastitih ideja.

Ključne riječi: umjetnička radionica, prikaz dobre prakse, slijepi.

41 Pedagoški fakultet Univerziteta u Mariboru; gayatri.horvat@gmail.com

PRESENTATION OF AN ART WORKSHOP WITH ELDERLY VISUALLY IMPAIRED PEOPLE, MEMBERS OF MDSS KRANJ

Workshops were held with visually impaired elderly people in the society for blind and partially sighted people in Kranj, Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Kranj. Through a creative programme, we provided visually impaired people with the opportunity to develop art and fine motor skills, express emotions, increase self-confidence and socialise. As the workshops started at a time of limited movement due to the Covid epidemic, the workshops were conducted via Zoom once a week during the fall of 2020, which continued through 2021, 2022, and part of 2023. After getting acquainted with the difficulties of the participants (low vision with 4-5% vision, and limited perspective vision, and one colour blindness), they started with the acquisition of art-visual language and gradually different techniques in creating art works. We were engaged in painting, drawing, low relief, and sculpture. In addition, we adopted the aerial perspective, the basics of colours and their significance. In addition to the given programme, we organised several trips to exhibition galleries where we had the opportunity to see the sculptures tactilely, as well as a couple of workshops with other mentors who enabled us to get to know their working methods. We participated in a few art competitions where the students won recognition and awards for their art works. This workshop promotes awareness of the needs and potential of visually impaired people in society. It resulted in better independence in work in the art field, it encouraged further work and the desire to express one's own ideas.

Keywords: Art workshop, presentation of good practice, visually impaired

Oscar Goldszmidt⁴²

AN EXPERIENCE IN A DAY CARE INSTITUTION MARIA CLARO FOR DISABLED CHILDREN

A Palsy teenager with severe disabilities arrived at this Institution. I designed a marionette that could help her improve her arm movements. A video in you tube shows the first physiotherapy attention with the marionette. The joyful moment she becomes aware that lowering her arm she can lift the marionette's arms shows that playful stimulation of her brain allowed two neurons to establish a new connection that made her capable of learning how to move the marionette. Two photos show the way she was when she arrived at the Institution and then smiling after working three years with several therapists. My contribution included Storytelling, Theater and Puppetry. Another video shows a blind child manipulating for the first time a lion and a rat following the Aesop fable

Keywords: Palsy, marionette, blind child

ISKUSTVO U USTANOVI ZA DNEVNU SKRB DJECE S INVALIDITETOM *MARIA CLARO*

U tu ustanovu stigla je paralizirana tinejdžerica s teškim invaliditetom. Dizajnirao sam marionetu koja bi joj mogla pomoći da poboljša pokrete ruku. Video na you tubeu prikazuje prvu fizioterapiju s marionetom. Radosni trenutak kada postane svjesna da spuštanjem svoje ruke može podići ruke marionete, pokazuje da razigrana stimulacija njezina mozga omogućava dvama neuronima da uspostave novu vezu koja joj je omogućila naučiti kako pokretati marionetu. Dvije fotografije pokazuju kakva je bila po dolasku u ustanovu, a potom i osmjeh nakon tri godine rada s

⁴² Gepeto's puppet group, Correspondent member of EDT Unima Commission, Brasil. donaite7@gmail.com

nekoliko terapeuta. Moj je doprinos uključivao pripovijedanje, kazalište i lutkarstvo. Drugi video prikazuje kako slijepo dijete prvi put manipulira lava i štakora prema Ezopovoj basni.

Ključne riječi: paraliza, marioneta, slijepo dijete

*Martin Hadeljan*⁴³

*Ana Maria Marinac*⁴⁴

PODRŠKA UČITELJA I STRUČNIH SURADNIKA U PROCESU ODGOJA I OBRAZOVANJA UČENIKA S TEŠKOĆAMA IZ PERSPEKTIVE NJIHOVIH RODITELJA/SKRBNIKA

Često se govori o odgoju i obrazovanju djece s teškoćama, no vrlo se rijetko u tome procesu osvrće na roditelje ili skrbnike. Poznato je kako je početak formalnoga obrazovanja prekretnica i u životima roditelja, a posebice roditelja djece s teškoćama. Roditeljima ili skrbnicima učenika s teškoćama podrška odgojno-obrazovnoga sustava od iznimne je važnosti. Podršku ponajprije pružaju učitelji i stručni suradnici (pedagozi, logopedi i sl.) koji s roditeljima i učenicima provode najviše vremena. Može se reći da je podrška učitelja i stručnih suradnika formalni oblik podrške. Kako bismo pridonijeli boljem razumijevanju roditelja i njihovih potreba tijekom obrazovanja učenika s teškoćama, provedeno je kvalitativno istraživanje, odnosno otvoreni standardizirani intervju na uzorku od deset roditelja. Cilj istraživanja jest prikazati na koje su teškoće nailazili roditelji i posljedično tome i učenici, kakav su oblik podrške imali te što je izostalo. Nadalje, cilj je, a ujedno i jedan od doprinosa istraživanja, prikazati prijedloge roditelja namijenjene učiteljima i stručnim suradnicima kako bismo im olakšali proces odgoja i obrazovanja njihove djece, odnosno učenika.

Ključne riječi: roditelji, učitelji, stručni suradnici, učenici s teškoćama

43 Filozofski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; martin.hadeljan@skole.hr

44 Filozofski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; marinac.anamaria98@gmail.com

SUPPORT PROVIDED BY TEACHERS AND EDUCATIONAL PROFESSIONALS IN THE EDUCATION OF STUDENTS WITH DISABILITIES FROM THE PERSPECTIVE OF THEIR PARENTS/GUARDIANS

There is often a lot of discussion about the education of children with disabilities, but very rarely does the process focus on parents or guardians. It is well known that the start of formal education is a significant milestone in the lives of parents, especially parents of children with disabilities. Support from the educational system is of utmost importance to parents or guardians of students with disabilities. This support is primarily provided by teachers and educational professionals (such as educators and speech therapists) who spend the most time with parents and students. One could say that the support from teachers and educational professionals is a formal aspect of this support. In order to contribute to better understanding of parents and their needs during the education of students with disabilities, a qualitative research study was conducted, including open standardised interviews with a sample of 10 parents. The goal of this research is to illustrate the difficulties encountered by parents and, consequently, by students, the forms of support they received, and what was needed. Furthermore, the aim, and also one of the contributions of this research, is to present parents' suggestions for teachers and educational professionals to facilitate the process of educating their children, or students.

Keywords: parents, teachers, educational professionals, students with disabilities

*Jerneja Herzog*⁴⁵
*Maja Gabrovec*⁴⁶

UMJETNIČKE SPOSOBNOSTI RAZLIČITIH SKUPINA DJECE U INKLUZIVNIM ŠKOLAMA

U radu su prikazani rezultati istraživanja u kojem smo promatrali likovne sposobnosti različitih skupina djece (darovitih učenika, učenika s teškoćama u razvoju i učenika s normalnim razvojem) (n = 250). Analiza likovnih sposobnosti uključivala je analizu razine likovne kreativnosti, likovnooblikovnoga razvoja i likovnointelektualnog razvoja te likovne aprecijacije.

Rezultati istraživanja pokazuju da se ne mogu naći statistički značajne razlike između analiziranih skupina djece iz različitih skupina. To upućuje da se djeca s posebnim potrebama na području likovnih vještina mogu lakše emancipirati kroz likovnu umjetnost i likovno-pedagoški rad.

Ključne riječi: likovne sposobnosti, likovnopedagoški rad, likovna umjetnost

ARTISTIC ABILITIES OF DIFFERENT GROUPS OF CHILDREN IN INCLUSIVE SCHOOLS

The paper presents the results of a study in which we observed the artistic abilities of different groups of children (gifted pupils, pupils with difficulties, and pupils with normal development) (n = 250). The analysis of artistic abilities included analysing the level of artistic creativity, artistic design development, and artistic intellectual development, as well as artistic appreciation. The results of the study show that no statistically significant differences can be found between the analysed groups of children from

⁴⁵ Pedagoški fakultet, Sveučilište u Mariboru; jerneja.herzog@um.si

⁴⁶ Osnovna škola Fram; maja.gabrovec94@gmail.com

different groups. This indicates that children with special needs in the area of artistic skills can be emancipated more easily through the visual arts and artistic-pedagogical work.

Keywords: artistic abilities, artistic-pedagogical work, visual arts

Andrej Hodonj⁴⁷

KULTURA SUVREMENE ŠKOLE KAO PODRŠKA UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Kako bi se učenicima s teškoćama u razvoju osigurala kvalitetna podrška u školskoj ustanovi, preporučljivo je uzeti u obzir kulturu suvremene škole zasnovanu na inkluzivnim vrijednostima, suradnji i timskom radu (Booth i Ainscow, 2002). U takvoj suvremenoj školi promiče se aktivno uključivanje učenika s teškoćama u razredne i školske aktivnosti prema kurikulumu ustanove, potiče se vršnjačka interakcija prihvaćanjem različitosti i snošljivosti u neposrednome odgojno-obrazovnom procesu (Norwich, 2013). Ovim znanstvenim istraživanjem nastajala se istražiti kvaliteta podrške koju učenicima s teškoćama u razvoju pružaju učitelji razredne nastave, stručni suradnici škole te pomoćnici u nastavi. Proveden je intervju s 18 stručnih suradnika škole (8 stručnih suradnika pedagoga, 2 stručna suradnika psihologa, 1 stručni suradnik logoped, 1 stručni suradnik socijalni pedagog i 1 stručni suradnik edukator-rehabilitator), 19 učitelja razredne nastave te 8 pomoćnika u nastavi o kvaliteti podrške učenicima s teškoćama. Rezultati kvalitativne analize intervjua pokazuju kako odgojno-obrazovni radnici pružaju podršku učenicima kroz šest tematskih područja, a to su: podrška roditeljima, metode i tehnike osnaživanja te poticanja motivacije učenika s teškoćama u razvoju, planiranje i postupci prilagodbe individualiziranoga kurikuluma, socijalizacija učenika s teškoćama u razvoju te podrška stručnih suradnika škole. Svakako kvaliteta podrške koju pružaju odgojno-obrazovni djelatnici u najvećoj mjeri ovisi o potrebi unapređivanja kvalitete rada učenika s teškoćama u suvremenoj inkluzivnoj kulturi škole osuvremenjivanjem kurikuluma te prilagodbu načina učenja i poučavanja učenikovim sposobnostima, mogućnostima, znanjima i vještinama.

Ključne riječi: učenici s teškoćama, kultura suvremene škole, inkluzija, učitelj razredne nastave, stručni suradnik škole, pomoćnik u nastavi

47 Osnovna škola „Davorin Trstenjak“ Čađavica; andrej.hodonj@gmail.com

CONTEMPORARY SCHOOL CULTURE AS A SUPPORT FOR STUDENTS WITH DISABILITIES

In order to provide good quality support to students with developmental disabilities in the school institution, it is advisable to consider the culture of the modern school based on inclusive values, cooperation, and teamwork (Booth & Ainscow, 2002). In that contemporary school, active inclusion of students with disabilities is encouraged in the classroom and school activities according to the institution's curriculum. Peer interaction is promoted through the acceptance of diversity and tolerance in the immediate educational process (Norwich, 2013). This study aimed to investigate the quality of support provided to students with disabilities by classroom teachers, school professional associates, and special education teacher assistants. 18 school professional associates (8 pedagogues, 2 psychologists, 1 speech therapist, 1 social pedagogue, and 1 educator-rehabilitator), 19 elementary school teachers, and 8 special education teacher assistants participated in an interview about the quality of support provided to students with disabilities. A qualitative analysis of the interviews shows that educators support students with disabilities in six thematic areas: parental support; methods and techniques of empowering students with disabilities; plans and procedures for adapting the individualised curriculum; improving students' work methods; socialising students with disabilities; and support provided by the school's professional associates.

The quality of support provided by educational professionals largely depends on the need to improve the quality of work of students with disabilities in the contemporary inclusive school culture by modernising the curriculum and adapting learning and teaching methods to the abilities, opportunities, knowledge, and skills of a student.

Keywords: students with disabilities, contemporary school culture, inclusion, elementary school teachers, school professional associates, special education teacher assistants

Marina Hojsak⁴⁸
 Elizabeta Haničar⁴⁹

FUNKCIONALNA UPOTREBA APSOLUTNOGA SLUHA U MUZIKOTERAPIJSKIM AKTIVNOSTIMA KOD DJETETA S DIJAGNOZOM POREMEĆAJA IZ SPEKTRA AUTIZMA

Djeca s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma često su iznimno glazbeno darovita te nerijetko posjeduju apsolutni glazbeni sluh. Glazba je dragocjeno sredstvo izražavanja za osobe s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma jer njome mogu iskazati svoje osjećaje, misli i trenutna raspoloženja bez uporabe riječi. Apsolutni sluh sposobnost je koju posjeduje 1 od 10 000 ljudi, a taj se iznimni talent kod osoba s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma javlja mnogo češće. Apsolutni sluh podrazumijeva prepoznavanje tonova bez prethodnoga tonskog oslonca te reproduciranje istih glasom.

Cilj ovoga rada bio je istražiti može li se iznimna glazbena sposobnost – apsolutni sluh funkcionalno upotrijebiti u muzikoterapijskim aktivnostima na poticanje suradnje, razvoj komunikacijskih i socijalnih vještine te održavanje pozornosti glazbeno darovite djevojčice s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma. Istraživanje je bilo provedeno u obliku studije slučaja te se sastojalo od 10 seansi koje je vodio muzikoterapeut i edukacijski rehabilitator. Ispitanica ovoga istraživanja jest djevojčica s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma u dobi od 9 godina. Oslanjajući se na izniman glazbeni talent – apsolutni sluh ispitanice te njezinu kreativnost, osmislile su se glazbene i muzikoterapijske aktivnosti koje su služile ostvarivanju cilja. Podatci su prikupljeni Individualized Music Therapy Assessment Profile (IMTAP) i “Procjenom osnovnog jezika i vještina učenja“ (POJVU). Rezultati upućuju na to da je došlo do napretka u područjima socijalnih i komunikacijskih vještina, jezične interakcije, pozornosti, suradnje te regulacije emocija. Želja nam je ovim radom prikazati funkcionalnu upotrebu apsolutnoga sluha kao iznimne glazbene sposobnosti te naglasiti kako je

48 Centar za autizam Osijek; marina.hojsak@gmail.com

49 Centar za autizam Osijek; elizabeta87@gmail.com

kod djece s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma glazba u terapijskom smislu važno sredstvo učenja i poučavanja novih vještina.

Ključne riječi: dijagnoza poremećaja iz spektra autizma, muzikoterapija, apsolutni sluh

FUNCTIONAL USE OF ABSOLUTE PITCH THROUGH MUSIC THERAPY ACTIVITIES IN A CHILD WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Children with autism spectrum disorder are frequently exceptionally musically talented and they often exhibit absolute pitch abilities. Music is an invaluable means of expression for persons with autism spectrum disorder diagnosis since it allows them to express their feelings, thoughts and current moods without verbal articulation. Absolute pitch is an ability reported in 1 in 10 000 people, with this remarkable talent being far more common in persons with autism spectrum disorder. Absolute pitch entails identification of musical notes without a reference tone and reproducing the said notes using one's voice.

The aim of this paper is to determine whether an extraordinary musical ability – absolute pitch, can be functionally used through music therapy activities in order to encourage cooperation and development of communication and social skills, as well as to sustain attention of a musically talented girl with autism spectrum disorder. A study was conducted in a form of a case study, which consisted of 10 sessions, led by a music therapist and a special education teacher. The research subject of the study was a nine-year-old girl with autism spectrum disorder diagnosis. Relying on her outstanding musical talent – absolute pitch, as well as her creativity, the music and music therapy activities were devised to achieve the study objective. The information was gathered from Individualised Music Therapy Assessment Profile (IMTAP) and Assessment of Basic Language and Learning Skills (ABLLS). The results indicate that there has been an improvement in areas of social and communication skills, language interaction, attention, cooperation, and regulation of emotion. With this

study, we wished to demonstrate the functional use of absolute pitch as an exceptional musical ability and to stress the importance of music, in a therapeutical sense, as a means of learning and teaching new skills to children with autism spectrum disorder.

Keywords: autism spectrum disorder diagnosis, music therapy, absolute pitch

*Antonija Huljev⁵⁰**Irella Bogut⁵¹**Irena Kišmartin⁵²*

DIJABETIČKE UDRUGE KAO SUKREATORI SLOBODNOGA VREMENA I DRUŠTVENA PODRŠKA RODITELJIMA DJECE OBOLJELE OD ŠEĆERNE BOLESTI

Šećerna bolest tipa 1 predstavlja svega 7-10% dijagnosticiranih slučajeva dijabetesa, a od nje obolijevaju podjednako dječaci i djevojčice. U radu će se prikazati jedinstvena studija slučaja na primjeru djeteta oboljeloga od šećerne bolesti tipa 1 u razdoblju ranoga djetinjstva. Polustrukturiranim dubinskim intervjuom roditelja oboljeloga djeteta u radu će se opisati specifičnosti slučaja i posljedično uputiti na važnosti dijabetičkih udruženja, u prvome redu kada je riječ o kulturi slobodnoga vremena, i društvenoj podršci roditeljima djece oboljele od dijabetesa. S obzirom na to da se šećerna bolest tipa 1 često dijagnosticira kada je oboljeli već u dijabetičkoj ketoacidozi, suočavanje roditelja sa stresom predstavlja poseban izazov u daljnjem liječenju šećerne bolesti i svakodnevici suočenoj s brojnim mogućim komplikacijama. Kada je riječ o kulturi provođenja slobodnoga vremena i aktivnostima udruženja dijabetičara, posebno su se korisnima pokazale radionice, kampovi i izleti za djecu te predavanja psihologa za roditelje oboljele djece. Ovim se radom želi uputiti na važnost i korisnost dijabetičkih udruženja kao kvalitetnih sukreatora slobodnoga vremena djece oboljele od šećerne bolesti i njihovih roditelja. Dobrobiti koje roditelji i djeca dobivaju na mnogobrojnim aktivnostima u udrugama ogledaju se u stjecanju znanja, vještina i tehnika suočavanja sa stresom te uspješnijega liječenja šećerne bolesti.

Ključne riječi: slobodno vrijeme; šećerna bolest; dijabetička udruženja; djeca

50 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; antonijahuljev@yahoo.com; ahuljev@foozos.hr

51 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; ibogut@foozos.hr

52 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; ikismartin@foozos.hr

DIABETIC ASSOCIATIONS AS CO-CREATORS OF LEISURE TIME AND SOCIAL SUPPORT TO PARENTS OF CHILDREN WITH DIABETES

Type 1 diabetes represents only 7-10% of diagnosed diabetes cases, affecting both boys and girls equally. This paper will showcase a unique case study of a child diagnosed with type 1 diabetes in early childhood. Through semi-structured in-depth interviews with parents of the affected child, this paper describes the specificities of the case and highlights the importance of diabetic associations, particularly in terms of leisure culture and social support for parents of children with diabetes. Given that type 1 diabetes is often diagnosed when the affected individual is already in diabetic ketoacidosis, parents face a unique challenge in dealing with the stress associated with the ongoing treatment of diabetes and the everyday life filled with various potential complications. When it comes to leisure activities and diabetic association events, workshops, camps, and trips for children, as well as lectures by psychologists for parents of affected children, have proven to be particularly beneficial. This paper aims to emphasise the significance and usefulness of diabetic associations as valuable contributors to the leisure time of children with diabetes and their parents. The benefits that parents and children gain from numerous association activities are reflected in the acquisition of knowledge, skills, stress management techniques, and more successful diabetes treatment.

Keywords: leisure time; diabetes; diabetic associations; children

*Tihana Ivanković*⁵³
*Romana Borš Mačak*⁵⁴

UČINCI GLAZBE U OSNAŽIVANJU OSOBA S INVALIDITETOM I NJEZIN DOPRINOS U UVAŽAVANJU RAZLIČITOSTI

U ruralnoj sredini udaljenoj od centra kulture, umjetnička glazba i glazbena škola jesu sadržaji koji nisu dostupni svakom djetetu. Djeca s teškoćama u razvoju imaju vrlo male i ograničene mogućnosti uključivanja u glazbeni život zajednice. Unatoč prepoznavanju važnosti inkluzije i izjednačavanju prava osoba s invaliditetom, svjedočimo nedovoljnoj angažiranosti i odvažnosti odgojno-obrazovnih djelatnika općih i glazbenih škola za rad s tim učenicima. Provedeni projekt nastao je u suradnji glazbene škole i udruge civilnoga društva. Trajao je godinu dana. Cilj projekta bio je da se glazbenim aktivnostima djeci s teškoćama u razvoju ili djeci kojoj nisu dostupni glazbeni sadržaji ili ples, omogući sudjelovanje u glazbenim aktivnostima te pokaže da se glazbom pomaže osnaživanju djece s teškoćama te se mogu rješavati i problemi kao što su otuđenost, nesnošljivost i neprihvatanje različitosti. Projekt je obuhvaćao pripremu i izvedbu mjuzikla koji se pokazao kao pogodan za uključivanje djece s poteškoćama. Provedeno je 15 grupnih te 20 individualnih glazbenih aktivnosti s dvama dječacima koji imaju teškoće iz spektra autizma i poremećaja pozornosti. Radionice su održane uz superviziju terapeuta muzikoterapije koji je sudjelovao kao podrška pri procesu izvođenja aktivnosti. Projekt je zaokružen javnim izvedbama mjuzikla u obližnjim ruralnim mjestima. Individualni rad s dječacima dao je vidljive rezultate što je na kraju projekta prezentirano njihovim roditeljima (povećana pozornost, koncentracija, poboljšano jezično izražavanje). Ovim izlaganjem nastoji se potaknuti na uvrštavanje elemenata muzikoterapije u redovnu nastavu glazbe, što pridonosi osnaživanju osoba s invaliditetom. Uvažavanje različitosti donosi nove umjetničke izričaje i nove odnose te oplemenjuje sve sudionike procesa i obogaćuje način provođenja slobodnoga vremena djece s teškoćama.

Ključne riječi: glazbena umjetnost, djeca s poteškoćama i invaliditetom, glazbene aktivnosti s elementima muzikoterapije

53 Glazbena škola Franje Kuhača Osijek; ivankovic.tihana@gmail.com

54 Glazbena škola pri OŠ Matije Petra Katančića, Valpovo; romana.bors.macak@gmail.com

THE EFFECTS OF MUSIC IN EMPOWERING PEOPLE WITH DISABILITIES AND ITS CONTRIBUTION TO RESPECT FOR DIVERSITY

In rural areas, far from the centre of culture, art, music, and a music school are facilities that are not available to every child. Children with developmental disabilities have very few and limited opportunities to be involved in the musical life of the community. Despite the recognition of the importance of inclusion and the equalisation of the rights of persons with disabilities, we are witnessing the lack of commitment and courage of educators in general and music schools to work with these students. The implemented project was created in cooperation between a music school and a civil society association. It lasted for one year. The aim of the project was to enable children with developmental disabilities or children who do not have access to musical programmes or dance to participate in musical activities and to show that music helps empower children with disabilities and can help solve problems such as alienation, intolerance and non-acceptance of diversity. The project included the preparation and performance of a musical that proved to be suitable for the inclusion of children with disabilities. There were 15 group musical activities and 20 individual musical activities that were conducted with two boys with difficulties from the spectrum of autism and attention disorders. The workshops were held under the supervision of a music therapist, who participated as a support in the process of carrying out the activities. The project is rounded off with public performances of musicals in nearby rural communities. Individual work with boys gave visible results, which were presented to their parents at the end of the project (increased attention, concentration, and improved language expression). This presentation aims to encourage the inclusion of elements of music therapy in regular music classes, which contributes to the empowerment of people with disabilities. Appreciation of diversity brings new artistic expressions and new relationships, enriches all participants in the process, and enriches the way children with disabilities spend their free time.

Keywords: musical art, children with difficulties and disabilities, musical activities with elements of music therapy

Vesna Ivkov⁵⁵

Kristina Planjanin Simić⁵⁶

NASTAVA SOLFEGGIA I UČENICI S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU – IZ ISKUSTVA GLAZBENE PEDAGOGINJE

Koncipiran u obliku studije slučaja, ovaj rad donosi važna znanja i iskustva glazbene pedagoginje, profesorice predmeta Solfeggio u osnovnoj glazbenoj školi, u radu s djecom s teškoćama. Terenskim istraživanjem i strukturiranim intervjuom koji je istraživač vodio s ispitanikom, dobiveni su relevantni podatci potrebni za ovaj rad. Glazbena škola “Marko Tajčević”, specijalizirana za učenike s poteškoćama u razvoju, nalazi se u Lazarevcu i djeluje na nekoliko lokacija u Beogradu. U okviru škole “Marko Tajčević” u Beogradu, koja radi pri Osnovnoj školi za zaštitu vida “Dragan Kovačević”, jedan od predmeta jest i solfeggio. Polaznici su te škole djeca s različitim vrstama oštećenja vida, a osim toga najčešće s pridruženim bolestima kao što su paraliza, autizam, Downov sindrom i dr. U nastavnome procesu i u radu s ovom djecom provodi se nekoliko razina individualnoga odgojno-obrazovnog programa. Na primjeru rada glazbene pedagoginje u nastavi sa slabovidnim učenicima, ciljevi koji se ovim radom žele postići jesu definiranje cilja nastave u nastavi solfeggia, vrste učenja, određivanje primjene pojedinih nastavno-tehničkih sredstava u nastavi, uloga glazbenoga folklora u radu s učenicima, formuliranje određenih postupaka u motivaciji učenika i postignuću učenika te (samo)evaluacija nastavnoga rada.

Ključne riječi: nastava, učenici, invaliditet, solfeggio.

55 Akademija umetnosti, Univerzitet u Novom Sadu; vesnaivkov@yahoo.com

56 Akademija umetnosti, Univerzitet u Novom Sadu; kristina.planjanin.simic@gmail.com

TEACHING SOLFEGGIO TO STUDENTS WITH DISABILITIES – FROM THE STANDPOINT OF A MUSIC PEDAGOGUE

Conceived in the form of a case study, this paper presents the important knowledge and experience of the music pedagogue, a teacher of the subject Solfeggio at the elementary music school, in working with children with difficulties. The relevant data needed for this work were obtained through field research and a structured interview conducted by the researcher with the respondent.

The music school “Marko Tajčević”, specialised for students with developmental disabilities, is based in Lazarevac and operates at several locations in Belgrade. One of the branches in Belgrade uses the premises of the “Dragan Kovačević” Elementary School for Vision Protection. Prof. Mirjana Balać conducts and teaches her solfeggio classes there. The students of this school are children with different types of visual impairment and in addition, most often with associated diseases such as paralysis, autism, Down’s syndrome, etc. During the teaching process and in the work with these children, several levels of the individual educational programme are implemented. The observation of the respondent’s work in teaching visually impaired students indicates that the desired goals aimed to be achieved define the goal of teaching solfeggio, the types of learning, determining the application of certain educational and technical tools in teaching, the role of musical folklore in working with students, formulating certain procedures in student motivation and student achievement, as well as (self) evaluation of teaching performance.

Keywords: teaching, students, disability, solfeggio.

Nikola Sebastian Jambrošić⁵⁷

HARMONIJA INKLUZIJE: MULTIDIMENZIONALNA KORISNOST ZBORSKOGA PJEVANJA NA OSOBE S INVALIDITETOM I TEŠKOĆAMA U RAZVOJU – PREGLED ISTRAŽIVANJA

Cilj je rada analizirati i sintetizirati postojeća istraživanja koja istražuju utjecaj zbornoga pjevanja na osobe s invaliditetom i teškoćama u razvoju kako bi se razumjelo kako zbornsko pjevanje može doprinijeti njihovoj socijalnoj inkluziji i psihosocijalnoj dobrobiti. Unatoč priznanju umjetnosti kao sredstva za poboljšanje kvalitete života, postoje ograničena istraživanja koja se bave specifičnim utjecajem zbornoga pjevanja na osobe s invaliditetom i teškoćama u razvoju. Ovim radom provest će se sustavan pregled literature kako bi identificirao relevantne studije koje istražuju integriranje i utjecaj zbornoga pjevanja na ciljnu skupinu. Glavni parametri za pretraživanje uključuju zbornsko pjevanje, invaliditet, poteškoće u razvoju, socijalnu inkluziju i psihosocijalnu dobrobit. Radom će se predstaviti glavni nalazi iz odabranih studija te će se predložiti preporuke za daljnja istraživanja i prakse u tome području.

Ključne riječi: zbornsko pjevanje, invaliditet, teškoće u razvoju, socijalna inkluzija, psihosocijalna dobrobit.

57 Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. nikola.sebastian.jambrosic@gmail.com

HARMONY OF INCLUSION: MULTIDIMENSIONAL BENEFITS OF CHORAL SINGING ON INDIVIDUALS WITH DISABILITIES AND DEVELOPMENTAL CHALLENGES – A LITERATURE REVIEW

The aim of this paper is to analyse and synthesise existing research on the impact of choral singing on individuals with disabilities and developmental challenges, to understand how choral singing can contribute to their social inclusion and psychosocial well-being. Despite the recognition of art to enhance the quality of life, there is a limited research addressing the specific impact of choral singing on individuals with disabilities and developmental challenges. This paper will conduct a systematic literature review to identify relevant studies exploring the integration and impact of choral singing on the target group. The main search parameters include choral singing, disability, developmental challenges, social inclusion, and psychosocial well-being. The paper will present the main findings from selected studies and propose recommendations for further research and practice in this area.

Keywords: choral singing, disability, developmental challenges, social inclusion, psychosocial well-being.

Martina Jularić⁵⁸

Iva Klarić⁵⁹

Antonija Vukašinić⁶⁰

DOSTUPNOST I PRIMJERENOST SPORTSKIH SADRŽAJA ZA DJECU S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom društvo treba osigurati uvjete ravnopravnoga sudjelovanja osoba s invaliditetom u rekreativnim, slobodnim i sportskim aktivnostima. Polazeći od načela jednakosti i ravnopravnosti, u kontekstu sportskih aktivnosti, društvo je pozvano da na odgovarajući način odgovori na potrebe svih njegovih sudionika. Potreba za tjelesnom aktivnošću utisnuta je u sve ljude, kretanje na različite načine pridonosi poboljšanju kvalitete života, općem zdravlju, specifičnim vještinama, a svi članovi društva imaju jednaka prava na sudjelovanje u njima. Sportske su aktivnosti često prilike za dijalog, druženja i sklapanje prijateljstava. One poučavaju odgovornosti, empatiji, učenju nošenja s neuspjehom, stoga se iz sportskih aktivnosti ne može izuzeti odgojna dimenzija koja je sveprisutna u dinamici sportskih aktivnosti. Pravilno provedene sportske aktivnosti i uključivanje svih zainteresiranih pojedinaca utječu na odgoj osobnosti djeteta, predstavljaju znak jedinstva i integracije svih članova. Cilj je ovoga rada dobiti uvid u dostupnost i primjerenost sportskih sadržaja za djecu s teškoćama u razvoju na razini Republike Hrvatske. Metodom ankete prikupljeni su podaci o stavovima i mišljenjima na reprezentativnom uzorku ispitanika – roditeljima djece s teškoćama u razvoju. Rezultati istraživanja upućuju na slabu dostupnost sportskih sadržaja za svu djecu, unatoč percipiranju sudjelovanja u sportskim sadržajima kao bitnom. Velik postotak roditelja smatra kako bi organizirani prijevoz djece za sportske aktivnosti pridonio uključenosti u njih, no također velik postotak ispitanika odgovara kako prijevoz nije dostupan. Većina ispitanika

58 Filozofski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Josipa Strossmayera u Osijeku; martina.stojanac2@gmail.com

59 Filozofski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; aliloviciva@gmail.com

60 Filozofski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; antonija.vukasinovic@gmail.com

smatra kako uključenost djeteta u sportske aktivnosti doprinosi kvaliteti života djece s teškoćama u razvoju. Sport treba biti u službi djeteta, a ne dijete u službi sporta. Stoga nije važnija količina sportskih sadržaja od kvalitete jer sport nema učinak sam po sebi, nego po dobroj i prilagođenoj metodici.

Ključne riječi: djeca s teškoćama, kretanje, odgoj, sport, tjelesni razvoj

AVAILABILITY AND ADEQUACY OF SPORTS CONTENT FOR CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES

According to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, society should ensure the conditions for equal participation of persons with disabilities in recreational, leisure, and sports activities. Starting from the principles of equality, in the context of sports activities, society is called upon to adequately respond to the needs of all its participants. The need for physical activity is imprinted on all people; movement in different ways contributes to improving the quality of life, general health, and specific skills, and all members of society have equal rights to participate in them. Sports activities are often opportunities for dialogue, socialising, and making friends. They teach responsibility, empathy, learning to deal with failure; therefore, the educational dimension that is omnipresent in the dynamics of sports activities cannot be excluded from sports activities. Properly conducted sports activities and the involvement of all interested individuals influence the upbringing of the child's personality, they are a sign of unity and integration among all members. The aim of this work is to gain insight into the availability and appropriateness of sports content for children with developmental disabilities at the level of the Republic of Croatia. The survey method was used to collect data on the attitudes and opinions of a representative sample of parents of children with developmental disabilities. The results of the research indicate the poor availability of sports content for all children, despite the perception of participation in sports content as essential. A large percentage of parents believe that

organised transportation of children for sports activities would contribute to participation in them, but a large percentage of respondents also answered that transportation is not available. The majority of respondents believe that a child's involvement in sports activities contributes to the quality of life of children with developmental disabilities. Sport should be at the service of the child, not the child at the service of sport. Therefore, the quantity of sports facilities is not more important than the quality. This is because sport does not have an effect by itself, but with a good and adapted methodology.

Keywords: children with disabilities, movement, upbringing, sport, physical development

Katarina Jurilj⁶¹

KNJIŽEVNOST SVIMA – PRIMJER INKLUZIVNE KULTURNE PRAKSE ZA GLUHE I NAGLUHE OSOBE

Budući da se govorni jezik usvaja slušanjem govora, glavna posljedica oštećenja sluha, pogotovo onog prirođenog ili rano stečenog, jest relativno niska razina jezične kompetencije, usprkos postojećim kognitivnim preduvjetima za uredan razvoj. Dosadašnja istraživanja o ovladanosti govornim jezikom nagluhих i gluhih osoba upućuju na postojanje značajnih teškoća u jezičnim vještinama, odnosno otkrivaju njihove slabije vještine čitanja i pisanja te razumijevanje pročitanoga. Iako iskazuju afirmativno stajalište za književno-kulturne sadržaje, potrebno ih je prilagoditi njihovim mogućnostima i potrebama.

Također, s obzirom na postojanje različitih uzroka oštećenja sluha, populacija nagluhih i gluhih osoba iznimno je heterogena, a to pak zahtijeva različite metode komunikacijske pristupačnosti. Suština pristupačnosti jest omogućivanje nagluhoj i gluhoj osobi primanje potpune informacije s lakoćom, i to u onom sustavu komunikacije kojem je najskloniji – hrvatski zakovni jezik ili drugi sustavi komunikacije temeljeni na hrvatsko-me jeziku (simultana znakovno-govorna komunikacija, očitavanje s lica i usana...).

U ovome izlaganju predstaviti će se načini kojima se nagluhim i gluhim osobama može omogućiti jednak pristup književno-kulturnim sadržajima na primjerima završenih projekata „Putevima hrvatskih književnika – promicanje hrvatske književnosti kod osoba oštećena sluha“ te „Zaželi: upoznaj hrvatsku književnost“. Prvi projekt obuhvaćao je dvije književne ture, obje s koncepcijom obilaska spomenika hrvatskih pisaca po Zagrebu te upoznavanja s njihovim životom i stvaralaštvom. U sklopu drugoga projekta održano je predavanje o glagoljici, metodološki i komunikacijski prilagođeno njihovim mogućnostima i potrebama.

Sudionici spomenutih projekata bile su nagluhe i gluhe osobe, a s obzirom na prethodno spomenuto, tijekom realizacije nastojalo se objediniti dvoje

61 Udruga Zaželi; katarina.jurilj@gmail.com

– približiti im hrvatsku književnost te osigurati odgovarajuću komunikacijsku prilagodbu.

Ključne riječi: nagluhe i gluhe osobe, književnost, hrvatski znakovni jezik, ostali sustavi komunikacije, inkluzija, primjeri dobre prakse

LITERATURE FOR ALL – A CASE OF INCLUSIVE CULTURAL PRACTICE FOR DEAF AND HARD-OF-HEARING PERSONS

Since spoken language is acquired by listening, the main consequence of a hearing impairment, (especially congenital or early acquired) is a relatively low level of language competence, despite existing cognitive prerequisites for proper development. Previous research on proficiency in the spoken language of hard-of-hearing and deaf people indicates the existence of significant difficulties in language skills.

For example, the research reveals lower reading and writing abilities, as well as lower reading comprehension ability. Although they express an interest in literary and cultural content, it is necessary to adapt them to their capabilities and needs. Additionally, considering the existence of different causes of hearing impairment, the population of hard-of-hearing and deaf people is extremely heterogeneous, and this in turn requires different methods of communication. The essence of accessibility enables a hard-of-hearing or a deaf person to receive complete information with ease and in the communication method they prefer – the Croatian written language or other communication systems based on the Croatian language (simultaneous sign-speech communication, face and lip reading, etc).

This presentation deals with the possibilities in which hearing and deaf people can be provided with equal access to literary and cultural content using the examples of completed projects: „*Putevima hrvatskih književnika – promicanje hrvatske književnosti kod osoba oštećena sluha*“ and „*Zaželi: upoznaj hrvatsku književnost*“. (English: “Pathways of Croatian Writers – Promotion of the Croatian Literature among the Hearing Impaired” and

“Make a Wish: Get to Know the Croatian Literature”.) The first project included two literary tours, both with the concept of visiting the monuments of Croatian writers in Zagreb and getting to know their life and work. As part of the second project, a lecture about the Glagolitic script was given, it was methodologically and communicatively adapted to the capabilities and needs of the deaf and hard-of-hearing persons.

The participants of the above-mentioned projects were hard-of-hearing and deaf persons and during the implementation, the effort was made to bring them closer to Croatian literature but also to ensure adequate communication adaptation of the content.

Keywords: hard of hearing and deaf people, literature, Croatian sign language, other communication systems, inclusion, examples of good practice

*Olivia Karaolis*⁶²

TOWARDS AN AUTISTIC CURRICULUM. PUPPETS AND AUTISTIC ADOLESCENTS

There is an increasing body of research to support the use of puppetry in both educational and therapeutic contexts (Bernier et al., 2006; Hartwig, 2021; Hubbard, 2021; Karaolis, 2020; Kröger & Nupponen 2019; Råde, 2021). The benefits include an increase in student engagement, including contributions to group discussions (Yanac-Leon, 2021). This study follows a distinct line of inquiry and explores the benefits of puppets for autistic girls social and emotional development the early years of their education. Autism is characterised by differences in social and emotional behaviour and communication and without effective early intervention these differences impact children’s quality of learning and relationships (Lee et al., 2017; Whitehouse, 2023). Trimmingham (2021) reminds educators, parents or professionals working with autistic children of the critical importance of the sensory environment as well as of the value of learning experiences that align with the children’s sensory preferences, and recognize their potential for creative expression. This approach asks adults to relinquish “knowing you’re in charge, and let your child teach you a little of her language, guide you a little way into his world” (2012, p. 2). It also asks adults to consider that communicative differences may be due to an overwhelming empathic response that causes the individual to express their empathy or in some cases withdraw from certain interactions (Smith, 2006).

Keywords: puppetry, early childhood, autism, girls.

62 University of Sydney; olivia.karaolis@sydney.edu.au

NASTAVNI PLANOVI I PROGRAMI ODGOJA I OBRAZOVANJA OSOBA S AUTISTIČNIM POREMEĆAJIMA. LUTKE I ADOLESCENTI S AUTISTIČNIM POREMEĆAJIMA

Sve je više istraživanja koja podupiru upotrebu lutkarstva u obrazovnom i terapijskom kontekstu (Bernier i dr., 2006; Hartwig, 2021; Hubbard, 2021; Karaolis, 2020; Kröger & Nuppenon 2019; Råde, 2021). Prednosti uključuju povećanje angažmana studenata, a i doprinose grupnim raspravama (Yanac-Leon, 2021). Ova studija slijedi jasnu liniju istraživanja i istražuje dobrobiti lutaka za socijalni i emocionalni razvoj autističnih djevojčica u ranim godinama njihova obrazovanja. Autizam karakteriziraju razlike u socijalnom i emocionalnom ponašanju i komunikaciji, a bez učinkovite rane intervencije te razlike utječu na kvalitetu učenja i odnose djece (Lee et al., 2017; Whitehouse, 2023). Trimmingham (2021) podsjeća nastavnike, roditelje ili stručnjake koji rade s autističnom djecom na ključnu važnost osjetilnoga okruženja, a i vrijednosti iskustava učenja koja su u skladu s dječjim osjetilnim preferencijama i prepoznaju njihov potencijal za kreativno izražavanje. Ovaj pristup traži od odraslih da se odreknu „svijesti da ste vi glavni, i dopustite svom djetetu da vas pouči svom jeziku, da vas malo povede u svoj svijet” (2012, str. 2). Od odraslih se također traži da razmotre kako komunikacijske razlike mogu biti posljedica snažnoga empatijskog odgovora kojim pojedinac izražava svoju empatiju ili se u nekim slučajevima povuče iz određenih interakcija (Smith, 2006).

Ključne riječi: lutkarstvo, rano djetinjstvo, autizam, djevojčice.

Tibor Komar⁶³

SPORTSKA NATJECANJA DJECE I MLADIH S INVALIDITETOM

Jedan od glavnih ciljeva nedavno završenoga četverogodišnjeg projekta Hrvatske zaklade za znanost pod nazivom INTEGRA (*Sport, diskriminacija i integracija. Sport kao medij društvene inkluzije i participacije*) bio je da se s istraživačke strane pokuša doprinijeti modelima poboljšanja inkluzije korištenjem sporta kao sredstva društvene kohezije. Kada su u pitanju djeca i mladi s različitim razvojnim poteškoćama, terenski rad na ovom segmentu projekta uglavnom je proveden metodama kvalitativnoga istraživanja i intervjuima s osobama uključenim u rad udruga i institucija koje se bave pružanjem jednakih mogućnosti djeci s teškoćama u razvoju. Načelno govoreći, sudjelovanje u sportskim natjecanjima potiče razvoj vještina poput timskoga rada, upornosti, discipliniranosti, upravljanja emocijama te sposobnosti postavljanja i ostvarivanja ciljeva. Također, zajedničko sudjelovanje može potaknuti međusobno razumijevanje i prihvaćanje različitosti među sudionicima. U ovoj prezentaciji bit će predstavljeno nekoliko istraživanih sportskih natjecanja koji se lako mogu opisati kao primjeri dobre europske prakse i potencijalnih smjerokaza kojima se mogu postići neki od početnih ciljeva. Prvo predstavljeno natjecanje bit će Europske igre mladih za osobe s invaliditetom (Emil Open) koje se godišnje održavaju u Brnu, Češka, s gotovo 1000 sudionika iz 15 europskih zemalja koji se natječu u pet sportova. Drugi je događaj iz Crikvenice gdje posljednjih nekoliko godina lokalne nevladine organizacije u suradnji organiziraju dječji nogometni turnir s ciljem pružanja javnosti boljega razumijevanja koncepta inkluzije društveno ranjivih skupina. Treće predstavljeno sportsko natjecanje ujedno je i najrecentnije, a radi se o Parasportskim igrama mladih – memorijal “Anto Čavar” koje se održavaju u Slavonskom Brodu, a gdje je ove godine održano i drugo izdanje. Ukratko, možemo zaključiti da sportska natjecanja ispunjavaju svoju društvenu ulogu s obzirom na to da djeca i mladi s invaliditetom imaju priliku upoznati druge sudionike i

63 Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; tkomar@ffzg.hr

stvoriti nova prijateljstva, što sve zajedno pridonosi razvoju njihovih društvenih vještina, samopouzdanja i osjećaja pripadnosti zajednici.

Ključne riječi: djeca s invaliditetom, integracija, sportska natjecanja

SPORTS COMPETITION FOR CHILDREN AND YOUTH WITH DISABILITIES

One of the main goals of the recently concluded four-year project of the Croatian Science Foundation, entitled INTEGRA (Sport, Discrimination, and Integration, Sport as a Medium of Social Inclusion and Participation), aims at contributing from a research perspective to models for improving inclusion by using sports as a means of social cohesion. When it comes to children and youth with various developmental difficulties, fieldwork in this segment of the project was mainly carried out by using qualitative research methods and interviews with individuals involved in the work of associations and institutions that provide equal opportunities for children with developmental difficulties. Generally speaking, participation in sports competitions promotes the development of skills such as teamwork, perseverance, discipline, emotional management, and the ability to set and achieve goals. Additionally, participating can foster mutual understanding and acceptance of diversity among participants. This presentation deals with the research of several sports competitions that can easily be described as examples of good European practice and waypoints for achieving some of the initial goals. The first presented competition will be the European Youth Games (Emil Open) for youth with disabilities, held annually in Brno, the Czech Republic, with nearly 1000 participants from 15 European countries competing in five sports. The second event is from Crikvenica, where in recent years, local non-governmental organisations have been collaborating to organise a children's football tournament with the aim of providing the public with a better understanding of the concept of inclusion of socially vulnerable groups. The third recent sports competition to be presented is the Parasports Youth Games – the “Anto Čavar” Memorial, held in Slavonski Brod, where it was held for the

second time. In conclusion, sports competitions fulfil their social role as children and youth with disabilities have the opportunity to meet other participants and form new friendships, all of which contribute to the development of their social skills, self-confidence, and sense of belonging to the community.

Keywords: children with disabilities, integration, sports competitions

Jelena Kovačević⁶⁴
Maja Pleša⁶⁵

PRIMJENA ART TERAPIJE U ŠKOLI – STAVOVI UČITELJA

Art-terapija razvila se iz prepoznavanja terapijskih učinaka umjetnosti i likovnog izražavanja. Oblik je psihoterapije koji se koristi stvaralačkim likovnim procesom kao sredstvom i oblikom komunikacije. Cilj rada bio je ispitati stavove učitelja o primjeni art-terapije u radu s djecom u osnovnoj školi, u svrhu doprinosa razvoju socijalnih i komunikacijskih vještina učenika. Istraživanje je provedeno u obliku polustrukturiranoga intervjua u šest osnovnih škola u Osijeku i obuhvatilo je 40 učitelja razredne nastave. Rezultati istraživanja pokazali su upoznatost učitelja s pojmom art-terapije, njihove stavove o uvođenju i zapošljavanju art-terapeuta u osnovnim školama. Rezultati su potvrdili da je art-terapija nedovoljno istražena u RH, ali da učitelji vide potrebu i mogućnost njezina uvođenja u odgoj i obrazovanje. U radu su također navedene prednosti i nedostaci uvođenja art-terapije u osnovne škole.

Ključne riječi: art-terapija, osnovna škola, stavovi učitelja

ART THERAPY IMPLEMENTATION AT SCHOOL – THE TEACHERS' VIEWS

Art therapy developed from the recognition of the therapeutic effects of art and artistic expression. It is a form of psychotherapy that uses the creative art process as a means and form of communication. The aim of

64 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; jelenakovacevic4982@gmail.com

65 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; plesamaja01@gmail.com

the paper was to examine teachers' views on the application of art therapy with children in primary school, in order to contribute to the development of students' social and communication skills. The research was conducted in the form of semi-structured interviews in six elementary schools in Osijek and included 40 classroom teachers. The results of the research showed teacher's familiarity with the concept of art therapy, their views on the introduction and employment of art therapists in primary schools. The results confirmed that art therapy is insufficiently researched in Croatia, but that teachers see the need and possibility of its introduction into education. The paper also lists the advantages and disadvantages of introducing art therapy in elementary schools.

Keywords: art therapy, elementary school, teachers' attitudes

Loreta Kovačević⁶⁶

KREATIVNI PRISTUP UČITELJA U RADU S UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Konvencija o pravima djeteta zalaže se za potpun i dostojanstven život djece s teškoćama u razvoju te u društvenoj zajednici. Pozornost se usmjerava na mogućnosti i potrebe učenika, individualizaciju odgojno-obrazovnog rada, osiguravanje dodatne podrške učenicima primjenom rehabilitacijskih programa, uključivanjem osposobljenih asistenata u nastavi i dr. Učenicima s teškoćama u razvoju, koji su uključeni u redovitu osnovnu školu, najčešće su potrebne prilagodbe koje uključuju metodičke specifičnosti u obradi pojedinih tema i dobivanje povratne informacije od učenika u pisanome obliku, posebice kada su potrebni preciznost i brzina te korištenje posebnih pomagala u radu. Učitelji igraju ključnu ulogu u olakšavanju procesa obrazovanja za učenike s teškoćama u razvoju svojim kreativnim pristupom i primjenom kvalitetnih metoda poučavanja. Cilj ovoga istraživanja jest dublje istražiti percepcije i mišljenja učitelja o važnosti primjene kreativnoga pristupa i kvalitetnih metoda poučavanja u radu s učenicima s teškoćama u razvoju u kontekstu odgoja i obrazovanja. Istraživanje se provodi u Vukovarsko-srijemskoj županiji kvantitativnom metodologijom preko anketnoga upitnika namijenjenog učiteljima. Analiza rezultata anketnoga upitnika, uz pregled relevantne literature, pružit će dublje uvide i temelje za razvoj specifičnih metoda i kreativnih pristupa koji će poduprijeti učitelje u unapređenju rada s učenicima s teškoćama u razvoju. S obzirom na sve češće uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u suvremeni obrazovni sustav, ovo istraživanje ima potencijal pridonijeti osnaživanju učitelja za uspješno poučavanje te skupine učenika.

Ključne riječi: učitelji, učenici s teškoćama u razvoju, kreativni pristup, metode poučavanja, odgoj i obrazovanje

66 Centar za pružanje usluga u zajednici Sv. Ana Vinkovci; lkovacevic2@gmail.com

CREATIVE APPROACH OF TEACHERS IN WORKING WITH STUDENTS WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES

The Convention on the Rights of the Child advocates for a complete and dignified life for children with developmental disabilities and in the social community. It focuses on the possibilities and needs of students, the individualization of educational work, the provision of additional support to students through the application of rehabilitation programmes, the inclusion of trained teaching assistants, etc. Students with developmental disabilities, who are included in regular elementary school, most often need adjustments that include methodological specifics in the processing of certain topics and obtaining feedback from students in written form, especially when precision and speed, and the use of special aids in the work are required. Teachers play a key role in facilitating the educational process for students with developmental disabilities through their creative approach and application of quality teaching methods. The goal of this research is to explore in depth the perceptions and opinions of teachers about the importance of applying a creative approach and quality teaching methods in working with students with developmental disabilities in the context of upbringing and education. The research is conducted in the area of Vukovar-Srijem County using a quantitative methodology through a survey questionnaire intended for teachers. Analysis of the results of the survey questionnaire, along with a review of the relevant literature, will provide deeper insights and foundations for the development of specific methods and creative approaches that will support teachers in improving their work with students with developmental disabilities. Considering the increasingly frequent inclusion of students with developmental disabilities in the modern education system, this research has the potential to contribute to the empowerment of teachers to successfully teach this group of students.

Keywords: teachers, students with developmental disabilities, creative approach, teaching methods, upbringing and education

Emina Kovačić Ahmetović⁶⁷

STAVOVI UČITELJA IZ VARAŽDINSKE ŽUPANIJE PREMA INKLUZIJU

Inkluzija podrazumijeva prilagodbu obrazovnoga sustava svim učenicima. Glavni nositelji inkluzivnoga obrazovanja jesu učitelji. Jasna operacionalizacija inkluzije i aktivno sudjelovanje svakoga učenika osnovna je zadaća svakoga učitelja. Učitelj svojim pristupom i stavovima prema inkluziji učenika s teškoćama služi kao model vršnjacima te utječe na njihove stavove, ali i na razvoj samoga učenika s teškoćama. Istraživanja pokazuju kako učitelji imaju uglavnom pozitivne stavove prema inkluziji, no osjećaju se nedovoljno educiranima za rad. Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u stavove učitelja prema inkluziji, a i izazove s kojima se nose. U istraživanju je sudjelovalo 17 učitelja razredne i predmetne nastave iz Varaždinske županije. Podatci su se prikupljali metodom intervjua. Intervjui su se snimali, a materijali su se potom transkribirali te su obrađeni kvalitativnom analizom podataka. Rezultati su pokazali kako učitelji načelno imaju pozitivne stavove o inkluziji, no oni se razlikuju ovisno o vrsti teškoća učenika. Učitelji se osjećaju nedovoljno educiranima za rad s učenicima s teškoćama. Osjećaju nesigurnost u nošenju s izazovima koje pred njih stavlja inkluzivna praksa te smatraju kako im nisu dostupne odgovarajuće edukacije. Većina učitelja navodi kako osjećaju sagorijevanje na radnome mjestu. Uzimajući u obzir stavove učitelja iz ovoga istraživanja, važno je provesti dodatna znanstvena istraživanja te obrazovne politike usmjeriti na cjeloživotno obrazovanje učitelja, a i veću zastupljenost inkluzivnih kolegija na diplomskim studijima.

Ključne riječi: inkluzija, stavovi učitelja, sagorijevanje

67 Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar Varaždin; e.kovacic2@gmail.com

THE VARAŽDIN COUNTY TEACHERS' ATTITUDES TOWARDS INCLUSION

Inclusion means adapting the education system to all students. The main bearers of inclusive education are teachers. The basic tasks of every teacher are: a clear operationalization of inclusion and the active participation of every student. The teacher serves as a model with his approach and attitudes towards the inclusion of students with disabilities among their peers and influences their attitudes as well as the development of the student with disabilities. Research shows that teachers have mostly positive attitudes towards inclusion, but they feel insufficiently trained for their work. The goal of the research was to gain insight into teachers' attitudes towards inclusion as well as the challenges they face. In this research, 17 classroom and subject teachers have participated from the Varaždin County. The data were collected using the interview method. The interviews were recorded, and the materials were then transcribed and processed through qualitative data analysis. The results show that teachers generally have positive attitudes about inclusion, but they differ depending on the type of students' disabilities. Teachers feel insufficiently trained to work with students with disabilities. They feel insecure about dealing with the challenges that inclusive practice puts before them, and they believe that adequate education is not available to them. Most teachers state that they feel burnout in the workplace. Taking into account the views of teachers from this research, it is important to conduct additional scientific research and direct educational policies to the lifelong education of teachers, as well as a greater representation of inclusive courses in graduate studies.

Keywords: inclusion, teachers' attitudes, burnout

Mirela Lenković⁶⁸

ULOGA MUZEJA, KUSTOSKOG RADA I *ONLINE* PROGRAMA U SURADNJI SA ZDRAVSTVENIM INSTITUCIJAMA PRI TERAPIJI OSOBA S INVALIDITETOM, DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU I ISELJENICIMA U DIJASPORI

Uloga muzeja s obzirom na sâm prostor muzeja, uporaba zbirke i pojedinih eksponata osnova su terapijskoga rada kustosa s osobama s invaliditetom, s djecom s teškoćama u razvoju te s pacijentima prilikom njihova oporavka od raznih bolesti. Muzeji svojim prostornim rasporedom, eksponatima, akustikom, rasvjetom, odnosima svjetla i tame s naglaskom na pojedinim izlošcima pružaju posjetiteljima raznolikost doživljaja. U skladu s potrebama posjetitelja kustos stavlja težište na pojedine sadržaje, teme i eksponate, ali i na prostornost koja također može biti od velikog značenja (cirkularni raspored dvorana, uporaba parka i okoliša muzeja, izgled prostorija, pristupačnost invalidima, prilagođenost slabovidnima itd.). Programi koji se koncipiraju za djecu s posebnim potrebama, prilagođeni su dječjem uzrastu i njihovu zdravstvenom stanju. Mogućnosti donošenja predmeta ili replika u bolničke prostore dio su rada kustosa u dogovoru s osobljem bolnice po uzoru na inozemne programe kod provođenja posebnih terapija u svrhu oporavka pacijenata. Taktilni rad rukama, vizualni poticaji i asocijacije na izvanbolničko okruženje pridonose psihičkom boljitku pacijenata. Interaktivnim izložbama i *online* programima te posjetima dogovorenim sa zdravstvenim ustanovama mogu se koncipirati vodstva i art terapije. Cilj rada sa zdravstvenim osobljem u muzeju jest reduciranje sindroma sagorijevanja nastalog uslijed stresnih situacija, primjerice tijekom pandemije Covid-19. Likovne i povijesne zbirke pri *online* radu u tipu interaktivnih internetskih izložbi mogu biti dio sadržaja namijenjenih osobama koje nisu fizički u mogućnosti doći u muzej, ali i za dijasporu čiji članovi često pate od otuđenosti, odvojenosti od obitelji i domovine, pogotovo kod starije populacije, zatim kod osoba s invaliditetom te kod teže bolesnih osoba.

68 Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu; lenkovicmirela@gmail.com

Desetljećima su iseljenici međusobno pomagali jedni drugima stvaranjem kulturnih društava u inozemstvu, održavajući kontakte s domovinom, što bilježi i „Iseljenički kalendar“. Komunicirajući umjetnošću i različitim medijima, publika se aktivno uključuje u muzejska zbivanja.

Ključne riječi: uloga muzeja i povijesnih zbirki pri terapiji, invalidi i oporavak pacijenata, psihička otuđenost pripadnika dijaspore, dostupnost kulturnih sadržaja, komunikacija likovnošću.

THE ROLE OF MUSEUMS, CURATORIAL WORK AND ONLINE PROGRAMMES IN COOPERATION WITH HEALTH INSTITUTIONS IN THE TREATMENT OF PERSONS WITH DISABILITIES, CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES AND EMIGRANTS IN THE DIASPORA

The role of the museum in terms of the museum space itself, the use of collections, and individual exhibits are the basis of the curator's therapeutic work with people with disabilities, children with developmental disabilities, and patients recovering from various illnesses. Museums, with their spatial layout, exhibits, acoustics, lighting, light and dark relationships and an emphasis on individual exhibits, offer visitors a variety of experiences. In accordance with the needs of the visitors, the curator focuses not only on individual contents, themes and exhibits but also on spatiality, which can also be of great importance (circular arrangement of halls, use of the park and museum environment, appearance of the rooms, accessibility for the disabled, adaptability for the visually impaired, etc.). Programmes designed for children with difficulties are adapted to the children's age and health status. The possibility of bringing objects or replicas to the hospital premises is part of the curator's work in agreement with the hospital staff, following the example of foreign programs for the implementation of special therapies for the recovery of patients. Tactile work with the hands, visual stimulation, and associations with the

out-of-hospital environment contribute to the psychological well-being of patients. Through interactive exhibitions and online programmes, as well as visits arranged with healthcare institutions, guidance and art therapies can be conceived. The goal of working with the health staff in the museum is to reduce the burnout syndrome caused by stressful situations, for example, during the COVID-19 pandemic. Art and historical collections when working online in the type of interactive internet exhibitions can be part of the content intended for people who are not physically able to come to the museum, but also for the diaspora, whose members often suffer from alienation and separation from family and homeland, especially among the older population, persons with disabilities, and seriously ill persons. For decades, emigrants have helped each other by creating cultural societies abroad and maintaining contacts with their homeland, which is recorded in the “Emigrant Almanac”. Communicating through art and different media, the audience is actively involved in museum events.

Keywords: the role of museums and historical collections in therapy, disabled people and patient recovery, psychological alienation of members of the diaspora, availability of cultural content, communication through art.

Zrinka Liščić⁶⁹
Dinka Liščić Ciprić⁷⁰

SUBJEKTIVNA DOBROBIT MUZIKOTERAPIJE U RADU S DJECOM S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Glazba za poboljšanje općega stanja čovjeka i njegov boljitak poznata je pod pojmom muzikoterapije. Primjena aktivne ili receptivne muzikoterapije dovodi do boljega emocionalnog i fizičkog zdravlja, socijalnog funkcioniranja, interakcijskih sposobnosti i spoznajnih vještina, tj. glazbom se odgovara na mnogobrojna pitanja i potrebe čovjeka. Individualni pristup u muzikoterapiji omogućuje primjenu glazbene improvizacije kojom se oslobađaju emocije, izričaj i potrebe. Učestala muzikoterapija s djecom s poremećajem iz spektra autizma (PSA) donosi brojne pozitivne rezultate, a jedan je od njih ostvarivanje socijalne interakcije i prihvaćanje poruka okoline, što je djeci s PSA izrazito ometajuće i zbunjujuće. Komparativnom metodom prikaza istraživanja ovim radom upućuje se na tvrdnju pozitivnoga utjecaja muzikoterapije na djecu s PSA. Utjecaj na komunikacijske, kognitivne i socijalne vještine te emocionalni i socijalni razvoj, vidljiv je nakon svakoga terapijskog susreta koji potvrđuju predstavljena istraživanja. Dobrobiti muzikoterapije daju rezultate koji djeci s PSA omogućuju slobodnije izražavanje, ublažavanje osjećaja i funkcioniranje u neposrednome okruženju zajedno s vršnjacima kao ravnopravnim sudionicima društvene zajednice.

Ključne riječi: muzikoterapija, glazba, dobrobit, djeca s poremećajem iz spektra autizma

69 Glazbena škola Josipa Runjanina, Vinkovci; z.liscic@gmail.com

70 Osnovna škola Ivana Mažuranića, Vinkovci; dliscic19@gmail.com

SUBJECTIVE BENEFITS OF MUSIC THERAPY IN WORKING WITH CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

The use of music to improve a person's general condition and well-being is known as music therapy. Active or receptive music therapy leads to an improvement in emotional and physical health, social functioning, interaction abilities, and cognitive skills, i.e., music provides an answer to many issues and human needs. An individual approach to music therapy allows musical improvisation, which releases emotions, expressions and needs. Frequent music therapy with children with autism spectrum disorder (ASD) leads to many positive outcomes. One of these is achieving social interaction and acceptance of messages from the environment that are extremely disturbing and confusing to children with ASD. This paper shows the positive effects of music therapy on children with ASD using the comparative method. The effects on communication, cognitive and social skills, and emotional and social development are evident after each therapy session, which is confirmed by the research presented. The benefits of music therapy lead to outcomes that enable children with ASD to express themselves more freely, alleviate feelings, and function in the immediate environment alongside their peers as equal participants in the social community.

Keywords: music therapy, music, benefit, children with autism spectrum disorders

Erna Lučić⁷¹

STAVOVI OSOBA S INVALIDITETOM O ULOZI UDRUGA U POBOLJŠANJU KVALITETE ŽIVOTA

Kvaliteta života osoba s invaliditetom u kontekstu poboljšanja cjelokupnoga funkcioniranja uključuje i članstvo u udrugama građana. Cilj ovoga rada jest na osnovi stavova osoba s invaliditetom utvrditi ulogu udruga u poboljšanju kvaliteta njihovih života. Članovi udruga svoje slobodno vrijeme često provode sudjelovanjem u aktivnostima udruga. Empirijski dio istraživanja ostvaren je u Tuzlanskoj županiji, odnosno u osam nevladinih organizacija koje rade s osobama s invaliditetom. Istraživanjem je obuhvaćeno 100 osoba s invaliditetom. Kao instrument za empirijsko istraživanje koristio se upitnik sastavljen za potrebe ovoga istraživanja. Rezultati istraživanja pokazali su značajnu ulogu udruga građana u provođenju slobodnoga vremena osoba s invaliditetom. Svi ispitanici obuhvaćeni ovim istraživanjem članovi su nekih od udruga. Gotovo svi imaju afirmativan stav prema aktivnostima udruga. Međutim, ni u jednoj od analiziranih aktivnosti udruga nije zabilježeno sudjelovanje više od polovice anketiranih osoba s invaliditetom. Najčešći uzroci nesudjelovanja osoba s invaliditetom u radu udruga jesu neinformiranost i nedostupnost.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, kvaliteta života, udruga

71 Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli i Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru; erna.lucic@ff.sum.ba

ATTITUDES OF PERSONS WITH DISABILITIES TOWARDS THE ROLE OF ASSOCIATIONS IN IMPROVING THE LIFE QUALITY

The quality of life of people with disabilities in the context of improving overall functioning includes their membership in citizens' associations. The aim of this work was to determine, based on the views of people with disabilities, the role of these associations in improving the quality of their lives. Association members often spend their free time participating in association activities. The empirical part of the research was carried out on the territory of Tuzla Canton, and it included eight non-governmental organisations that work with people with disabilities. The research reported in this paper included 100 persons with disabilities as the study respondents. The instrument used for the empirical research was the questionnaire specifically designed for this research. The research results showed that citizens' associations play a significant role in how people with disabilities spend their free time. All the respondents are members of some associations and almost all of them have a positive attitude towards the activities of the associations. However, none of the associations' activities that were analysed registered the participation of more than half of the persons with disabilities surveyed. The most common causes of their non-participation in the work of associations were the lack of information and inaccessibility.

Keywords: persons with disabilities, the quality of life, association

Danijela Ljubac Mec⁷²

Andrej Maras⁷³

Luka Pongračić⁷⁴

INKLUZIVNE OBRAZOVNE POLITIKE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Inkluzivno je obrazovanje područje koje se neprestano razvija i implementira u sustav odgoja i obrazovanja. Zadatak je i izazov inkluzivnoga pristupa pružiti svim učenicima, bez obzira na njihove sociodemografske karakteristike te razvojna postignuća, jednake mogućnosti za obrazovanje. Pitanje koje se postavlja u ovome radu jest – je li to u hrvatskim dokumentima koje čine hrvatsku obrazovnu politiku postavljeno tako da obrazovni sustav uistinu pruža jednake mogućnosti? Metodologija je kvalitativna i sastoji se od matrice analize dokumenta suvremene eksperimentalne reforme *Eksperimentalnoga programa Osnovna škola kao cjelodnevna škola – uravnotežen, pravedan, učinkovit i održiv sustav odgoja i obrazovanja* i aktualnoga programa Škola za život te dokumenta *Smjernice za rad s učenicima s teškoćama*. Analiza tih dokumenata služiti će za podlogu budućim empirijskim istraživanjima kojima je potrebno istražiti provode li se te politike u praksi ili su ostale samo na teorijskim postavkama.

Ključne riječi: inkluzija, obrazovne politike, reforma

72 Osnovna škola Vladimir Nazor, Slavonski Brod; danijelaljubacmec@gmail.com

73 Osnovna škola Lotrščak, Zagreb; andrejmaras24@gmail.com

74 Odjel društveno-humanističkih znanosti, Sveučilište u Slavanskom Brodu; lukapongracic2@gmail.com

INCLUSIVE EDUCATIONAL POLICIES IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Inclusive education is an area that is constantly being developed and implemented in the education system. The task and challenge of an inclusive approach is to provide all students, regardless of their socio-demographic background and developmental achievements, with equal opportunities for education. The question raised in this paper is – is it set out in the Croatian documents that make up the Croatian education policy in such a way that the education system truly provides equal opportunities? The methodology is qualitative and consists of a matrix of analysis of the document of the contemporary experimental reform of the Experimental Programme titled *Elementary school as a full-day school – a balanced, fair, efficient and sustainable system of upbringing and education* and the current programme *School for Life* and the document *Guidelines for working with students with disabilities*. The analysis of these documents will serve as a basis for future empirical research, which needs to investigate whether these policies are implemented in practice or remain only theoretical assumptions.

Keywords: inclusion, educational policies, reform

*Božidar Ljubenko*⁷⁵

INKLUZIVNOST SLIJEPIH I SLABOVIDNIH UČENIKA U GLAZBENO OBRAZOVANJE IMPLEMENTACIJOM SUVREMENE TEHNOLOGIJE

U današnje vrijeme kada su dostignuća, ali i težnje, u pedagogiji uznapredovala te je inkluzivnost učenika kroz različite programe i dostupne sadržaje postala temelj suvremenoga doba, postavlja se pitanje – kako slijepi i slabovidne učenike uključiti u pohađanje odgojno-obrazovnoga procesa u glazbenoj školi. Nastava na glazbenoj školi obuhvaća različite aspekte i glazbena područja poput: klavira, violine, flaute, ili nekog drugog instrumenta, teorijskih disciplina – harmonije, solfeggia, povijesti glazbe, polifonije, a i ostalih područja, stoga je glavna namjera približiti, omogućiti glazbu slijepim i slabovidnim učenicima na kreativan način kako bi i oni postali dijelom toga očaravajućeg svijeta glazbe. Suvremena tehnologija u današnje vrijeme postala je sredstvo komunikacije, sredstvo obrazovanja, sredstvo posredovanja, sredstvo inkluzije, odnosno, zahvaljujući njoj omogućene su različite perspektive obrazovanja na temelju kojih su mnogobrojnim učenicima, a napose slijepim i slabovidnim, pružene prilike za sudjelovanje u različitim obrazovnim, pa tako i glazbenim procesima.

Na temelju dokumentacijske analize prikazat će se na koji je način slijepim i slabovidnim osobama omogućena realizacija različitih predmeta u glazbenoj školi. Zahvaljujući suvremenoj tehnologiji, slijepi i slabovidni učenici mogu lakše ostvariti svoju inkluzivnost u različite programe na pristupačan i kreativan način. Naime, škola kao odgojno-obrazovna institucija usmjerena je razvitku: kognitivnog, motoričkog i emocionalnog područja. Glazba će se reflektirati kroz mnoga područja utječući i pospješujući njihov razvitak. Glazba općenito jest ujedno i odgojni čimbenik koji pospješuje socijalizaciju učenika te je nezaobilazna „karika“ u odgoju i obrazovanju.

Ključne riječi: glazbena škola, inkluzivnost, kreativnost, slijepi i slabovidni učenici, suvremena tehnologija

⁷⁵ Glazbena škola Dugo Selo; Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku; bozidar.ljubenko9@gmail.com

POSSIBILITIES OF INCLUSION OF BLIND AND LOW VISION STUDENTS IN MUSIC EDUCATION THROUGH THE IMPLEMENTATION OF MODERN TECHNOLOGY

Nowadays, when achievements, but also aspirations, in pedagogy have advanced and the inclusion of students through various programmes, and available content has become the basis of modern times, the question arises – how to involve blind and visually impaired students in attending the music school. Teaching at the music school includes various aspects and musical areas such as: piano, violin, flute, or some other instrument, theoretical disciplines – harmony, solfeggio, history, polyphony as well as other areas, so the main intention is to bring music closer to blind and visually impaired students in a creative way so that they too can become part of this enchanting world of music. Modern technology nowadays has become a means of communication, a means of education, a means of mediation, a means of inclusion, that is, thanks to it, various perspectives of education have been provided, based on which many students, especially blind and visually impaired opportunities to participate in various educational and musical processes. Based on the documentary analysis, it will be shown how blind and visually impaired people are enabled to realise various subjects in the music school. Thanks to modern technology, blind and visually impaired students can more easily achieve their inclusion in different programmes in an accessible and creative way. Namely, the school as an educational institution is focused on the development of cognitive, motoric and emotional fields. Music as such will be reflected through many areas.

Keywords: blind and visually impaired students, creativity, inclusivity, modern technology, music school

Sanja Matičić⁷⁶
 Sanja Pavlović Šijanović⁷⁷

EMPATIJA, DRUGA RIJEČ ZA INKLUZIJU

U sklopu izlaganja „Empatija, druga riječ za inkluziju“ predstaviti ćemo aktivnosti i rezultate projekta nastaloga suradnjom učenika Gimnazije Vukovar i Tehničke škole Karlovac. Projekt ističe ključnu ulogu empatije u ostvarivanju istinske inkluzije te nudi prijedloge kako umjetnost, kultura, sport i slobodno vrijeme mogu poslužiti kao sredstvo za promicanje inkluzije i pružanje podrške osobama s posebnim potrebama. Razumijevanje posebnih potreba temelj je za stvaranje inkluzivnoga okruženja u školama i zajednicama, a edukacijom učenika o potrebama djece s teškoćama u razvoju potiče se razvoj empatije kod mladih. U sklopu projekta razvili smo brojne digitalne sadržaje, poput interaktivne glasovne slikovnice, vježbe za finu motoriku uz pomoć origami japanske tehnike savijanja papira, vježbe primjenom ARASAAC simbola te tehnološko rješenje koje djeci s teškoćama u razvoju omogućuje veću neovisnost u igri i ispunjavanju slobodnoga vremena. Izradili smo inovativno vozilo koje se pokreće preko glasovnih naredbi čime djeci omogućuje igru i istraživanje svijeta oko sebe na način koji im prije nije bio dostupan. Tehnološko je rješenje osvojilo brojne nagrade, a cjelokupni je projekt osvojio nagradu COMET kao najbolji eTwinningov projekt u 2021. godini. Naš projekt nije samo priča o tehnološkim inovacijama i digitalnim prilagođenim sadržajima nego je priča o humanosti i zajedničkim naporima uložnim u izgradnju društva u kojemu su svi dobrodošli i podržani. Izlaganje se povezuje s temama konferencije jer naglašava važnost empatije kao ključnoga čimbenika u ostvarivanju inkluzije pri čemu umjetnost, kultura, sport, slobodno vrijeme te snaga znanosti i tehnologije imaju ključnu ulogu u izgradnji pozitivnih društvenih promjena. Svojim aktivnostima i rezultatima, projekt nas uči da je empatija, uistinu, druga riječ za inkluziju, a inkluzija put prema boljoj budućnosti za sve.

Ključne riječi: empatija, inkluzija, umjetnost, kultura, osobe s posebnim potrebama

76 Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Gimnazija Vukovar; sanja.maticic@skole.hr

77 Gimnazija Vukovar; sanja.pavlovic-sijanovic@skole.hr

EMPATHY, ANOTHER WORD FOR INCLUSION

In the context of the presentation “Empathy, Another Word for Inclusion,” we will present the activities and results of a project that emerged from the collaboration between students from Gimnazija Vukovar and Tehnička škola Karlovac. Our project recognizes the pivotal role of empathy in achieving true inclusion. Empathy is not just a technical aspect but the essence of our story. Through the project, we explore how art, culture, sports, and leisure can serve as means to promote inclusion and provide support to individuals with special needs. By teaching students about the needs of children with developmental difficulties, we foster the development of empathy among the youth. Understanding these needs becomes the foundation for creating an inclusive environment in schools and communities. As part of the project, we have developed numerous digital content, such as interactive voice storybooks, fine motor skill exercises using the Japanese origami paper folding technique, exercises utilising ARASAAC symbols, and a technological solution that enhances the independence of children with developmental difficulties in play and leisure activities. We have created an innovative vehicle that operates through voice commands, enabling children to engage in play and explore their surroundings in ways previously inaccessible to them. The technological solution has won several awards, and the entire project received the COM-ET award for the best eTwinning project in 2021. Our project is not just a story about technological innovations and adapted digital content but a story about humanity and joint efforts invested in building a society where everyone is welcome and supported. The presentation aligns with the themes of the conference as it emphasises the importance of empathy as a key factor in achieving inclusion, where art, culture, sports, leisure, and the power of science and technology playing crucial roles in driving positive societal change. Through our activities and results, the project teaches us that empathy is indeed another word for inclusion, and inclusion is the path to a better future for all.

Keywords: empathy, inclusion, project, education, children

Antonija Matic⁷⁸

FINANCIRANJE PROGRAMA KOJI OMOGUĆUJU PRISTUP I DOSTUPNOST KULTURNIH SADRŽAJA ZA OSOBE S INVALIDITETOM PREKO JAVNIH POZIVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Pristupačnost i uključivost umjetnosti i kulture, prema Strategiji o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021.-2030. koju je usvojila Europska komisija, važne su za potpuno sudjelovanje pojedinca u društvu. One povećavaju dobrobit i svima pružaju priliku da razviju i iskoriste svoj potencijal, uključujući osobe s invaliditetom. Upravo zbog navedenoga, neophodno je da kulturna baština i cjelokupna umjetnost budu pristupačne i uključive za osobe s invaliditetom. Kako bi se to ostvarilo, potreban je angažman država članica Europske unije u smislu pružanja financijske potpore programima koji omogućuju pristup i dostupnost kulturnih sadržaja osobama s invaliditetom. U radu će se dati kratki pregled poziva kojima se financiraju navedeni programi s ciljem prikazivanja njihova teorijskog i zakonskog okvira u Republici Hrvatskoj. Kako bi se dobile konkretne informacije o programima koji proizlaze iz takvih poziva, posebno će se analizirati uporaba sredstava dobivenih preko poziva za predlaganje programa koji omogućuju pristup i dostupnost kulturnih sadržaja za osobe s invaliditetom i djecu i mlade s teškoćama u razvoju u Republici Hrvatskoj koje je raspisalo Ministarstvo kulture i medija RH tijekom trogodišnjega razdoblja otkada je natječaj prvi put raspisan.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, umjetnost i kultura, financiranje

78 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; amatic@aukos.hr

FUNDING OF PROGRAMMES FACILITATING ACCESS AND AVAILABILITY OF CULTURAL CONTENT FOR PERSONS WITH DISABILITIES BY MEANS OF PUBLIC CALLS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

According to the Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030 adopted by the European Commission, the accessibility and inclusion of art and culture are important for the full participation of individuals in society. Culture and art increase well-being and give everyone the opportunity to develop and use their potential, including persons with disabilities. In order to realise the above mentioned it is necessary to make cultural heritage and all art accessible and disability inclusive with financial support from EU member states. The paper will give a brief overview of the public funding programs that finance projects allowing access to and availability of cultural content for persons with disabilities, with an aim of presenting the theoretical and legal framework of those funding programs in the Republic of Croatia. In order to obtain specific information about the programs from such calls, the use of funds received through the public call announced by the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia will be analysed in the three-year period from when the call was first announced.

Keywords: persons with disabilities, art and culture, financing

Hrvoje Mesić⁷⁹
Alta Pavin Banović⁸⁰

INFORMACIJSKO PONAŠANJE I POTREBE UČENIKA S POTEŠKOĆAMA U ČITANJU PRI UPOTREBI APLIKACIJE LEXIE

Cilj je rada, na temelju istraživanja provedenog u srednjoj školi istočne Hrvatske, problematizirati informacijske potrebe srednjoškolskih učenika s poteškoćama u čitanju te iznijeti sličnosti i razlike u informacijskom ponašanju učenika s poteškoćama u čitanju s upotrebom aplikacije Lexie i bez nje.

Istraživanje je provedeno kvantitativnom i kvalitativnom metodom. Kvantitativno istraživanje provedeno je ispunjavanjem anonimnoga mrežnog upitnika s deset pitanja o informacijskom ponašanju pri uporabi aplikacije Lexie nakon jedne nastavne godine. Kvalitativno istraživanje provedeno je u fokus grupi sastavljenoj od učenika s poteškoćama u čitanju i pratilo je brzinu čitanja, točnost i razumijevanje pročitanaoga teksta s uporabom aplikacije Lexie i bez nje. Rezultati kvantitativnog istraživanja pokazuju kako se učenici s poteškoćama u čitanju koriste radije aplikacijom Lexie u odnosu na tiskanu knjigu, i to zbog brže uporabe različitih strategija čitanja, što im pruža sigurnost, zadovoljstvo te jača samopouzdanje. Također, zadana su književna djela pročitana brže, točnije i s razumijevanjem u odnosu na čitanje bez aplikacije. Učenici su se koristili i svojstvom aplikacije reproduciranja zvučnih knjiga. Istraživanje je provedeno na uzorku od šest učenika s poteškoćama u čitanju u jednoj srednjoj školi istočne Hrvatske jer je aplikacija Lexie bila dostupna samo školama uključenima u pilot-projekt Čitam lakše! – pristupačnije čitanje digitalnih sadržaja Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Rezultati ne predstavljaju reprezentativni uzorak na nacionalnoj razini niti je pouzdan pokazatelj objektivnosti dobivenih rezultata,

79 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; alta.pavin@gmail.com

80 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; hrvoje.mesic35@gmail.com

ali mogu poslužiti kao smjernice za unapređivanje informacijskih potreba učenika s poteškoćama u čitanju. Rezultati istraživanja mogu također poslužiti i kao podrška razvoju te nadopuni nacionalne obrazovne strategije za učenike s poteškoćama u čitanju uvrštavanjem aplikacije Lexie u kataloge kao didaktičko-obrazovna pomagala za učenike s poteškoćama u čitanju. Vrijednost članka doprinosi izgradnji znanja u kontekstu navedene teme i naznačuje afirmativne pravce za buduću praktičnu primjenu informacijsko-komunikacijskih tehnologija, poput aplikacija za čitanje, radi unapređenja obrazovnog procesa za učenike s poteškoćama u čitanju.

Ključne riječi: aplikacija Lexie, čitanje, informacijsko ponašanje, informacijske potrebe, srednje škole, učenici s poteškoćama u čitanju

INFORMATIONAL BEHAVIOUR AND NEEDS OF STUDENTS WITH READING DIFFICULTIES WHEN USING THE LEXIE APPLICATION

The aim of the paper is to, based on research conducted in a high school in eastern Croatia, problematize the information needs of high school students with reading difficulties and to present similarities and differences in the informational behaviour of students with reading difficulties with and without using the Lexie application.

The research was conducted using quantitative and qualitative methods. Quantitative research was conducted by filling in an anonymous online questionnaire with ten questions about information behaviour when using the Lexie application after one teaching year. Qualitative research was conducted in a focus group composed of students with reading difficulties and monitored reading speed, accuracy and comprehension of the read text with and without using the Lexie application.

The results of the quantitative research show that students with reading difficulties prefer the Lexie application to a printed book, due to the faster use of different reading strategies, which provides them with security, satisfaction and strengthens their self-confidence. Also, given literary works

were read faster, more accurately and with understanding compared to reading without the application. The students also used the audio book playback feature of the application.

The research was conducted on a sample of six students with reading difficulties in a high school in eastern Croatia, since the use of the Lexie application was only available to schools involved in the pilot project Read easier! – more accessible reading of the digital contents of the Croatian Institute for Librarianship at the National and University Library in Zagreb. The result is not a representative sample at the national level nor is it a reliable indicator of the objectivity of the results obtained, but they can serve as guidelines for improving the information needs of students with reading difficulties.

The results of the research can also serve as support for the development and complement of the national educational strategy for students with reading difficulties by including the Lexie application in the catalogues as a didactic-educational aid for students with reading difficulties.

The value of the article contributes to building knowledge in the context of the mentioned topic and indicates affirmative directions for the future practical application of information and communication technologies, such as reading applications, to improve the educational process for students with reading difficulties.

Keywords: high schools, information behaviour, information needs, Lexie app, reading, students with reading difficulties

Martina Mičija Palić⁸¹
 Tamara Jurkić Sviben⁸²

MUZIKOTERAPIJA U KONTEKSTU ODGOJNO-OBRAZOVNE INKLUZIJE: STAVOVI STUDENATA UČITELJSKOGA I ODGOJITELJSKOGA STUDIJA

U suvremenom pristupu odgojno-obrazovnoj praksi inkluzija se nameće kao *conditio sine qua non* s ciljem da obrazovanje bude dostupno svima, kao jedno od temeljnih ljudskih prava (Opća deklaracija o ljudskim pravima, čl. 26). Kako inkluzija u odgojno-obrazovnoj praksi uvelike ovisi o sinergijskom djelovanju svih dionika nastavnoga procesa, tako će biti neophodno studente učiteljskoga i odgojiteljskoga studija, buduće učitelje i odgajatelje, pripremiti da budu nositelji inkluzivnih težnji i poveznica između djece, roditelja i zahtjeva nastavne prakse. Sagleda li se u ovome kontekstu glazba i muzikoterapija, koja se može primjenjivati u odgojno-obrazovnim ustanovama među ostalim i kao preventivna terapija, potrebno je razmotriti ulogu budućih učitelja i odgajatelja kao inicijatora implementacije muzikoterapijskih metoda u nastavni proces. Stoga se u ovome radu nastojalo ispitati stavove studenata Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (N=118) o njihovim znanjima i iskustvu vezanim uz glazbu i muzikoterapiju te načine i mogućnosti provođenja pojedinih segmenata muzikoterapije u nastavnoj praksi. Rezultati istraživanja pokazali su da je razina općih znanja o glazbi studenata učiteljskog i odgojiteljskog studija prema njihovoj samoprocjeni prilično zadovoljavajuća, ali znanja o muzikoterapiji uglavnom su stekli samostalno, a znatno manje u okviru kolegija određenih studijskih programa. Stoga se kao zaključak ovoga rada nameće nužnost za osnaživanjem studenata učiteljskog i odgojiteljskog studija da usvoje nova znanja, koja će im omogućiti da spoznaju svoju ulogu u implementaciji muzikoterapije u odgojno-obrazovnim institucijama, gdje oni zapravo moraju biti inicijatori i koordinatori između muzikoterapeuta, djece i roditelja, kako bi se glazbom ostvarila odgojno-obrazovna inkluzija.

Ključne riječi: glazba, muzikoterapija, inkluzija, odgojitelji, studenti, učitelji.

81 Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; martina.micijapalic@ufzg.hr

82 Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; tamara.jurkicsviben@ufzg.hr

MUSIC THERAPY IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL INCLUSION: ATTITUDES OF STUDENTS OF EARLY, PRESCHOOL AND TEACHER EDUCATION STUDIES

In the contemporary approach to educational practice, inclusion is imposed as a *conditio sine qua non* with the aim of making education accessible to all as one of the fundamental human rights (Universal Declaration of Human Rights, Art. 26). Due to the fact that inclusion in educational practice largely depends on the synergistic action of all stakeholders in the teaching process, it will be necessary to prepare students of teacher and early and preschool education studies, future teachers, and educators to be the initiators of inclusive tendencies and links between children, parents, and the requirements of teaching practice. If we consider music and music therapy in this context and the fact that music therapy can be applied in educational institutions, among other things, as a preventive therapy, it is necessary to consider the role of future teachers and educators in the implementation of music therapy methods in the teaching process. Therefore, this paper sought to examine the attitudes of students at the Faculty of Teacher Education of the University of Zagreb (N =118) about their knowledge and experience related to music and music therapy, as well as the ways and possibilities of conducting certain segments of music therapy in teaching practice. The results of this research showed that the level of general knowledge about the music of future teachers and educators according to their self-assessment is satisfactory, but they mostly acquired knowledge about music therapy independently and significantly less within the courses determined by the study program. Therefore, as a conclusion of this research, the necessity of empowering students of the teacher and early and preschool education study programmes to acquire new knowledge will enable them to distinguish their role in the implementation of music therapy in educational institutions, where they have to be initiators and coordinators between music therapists, children, and parents, to achieve educational inclusion with music.

Keywords: music, music therapy, inclusion, educators, students, teachers.

*Damir Miholić*⁸³
*Renata Martinec*⁸⁴
*Brigita Vilč*⁸⁵

UMJETNOST I KREATIVNOST KOD DJECE S MALIGNIM OBOLJENJIMA

Djeca s malignim oboljenjima suočena su s nepovoljnim iskustvima koja utječu na njihovo cjelokupno životno funkcioniranje. Ona doživljavaju utjecaj malignoga oboljenja i medicinskih tretmana, ali i sekundarna djelovanja tih postupaka na tjelesne i psihičke funkcije. U tom se kontekstu ističe potreba primjerene psihoemocionalne podrške, uz primjenu različitih komplementarno-suportivnih metoda, koja će potaknuti pozitivne mehanizme suočavanja s bolešću. Umjetnost i kreativnost mogu igrati važnu ulogu u životima djece s malignim oboljenjem. Naime, u stanju visoke egzistencijalne anksioznosti tijekom liječenja, poticanje spontanoga umjetničkog izražavanja kroz vizualne medije, glazbu, dramatizaciju te pokret i ples, može za dijete imati profilaktičku i terapijsku funkciju. Osnovna karakteristika tih pristupa jest da su oni neinvazivni i holistički te za dijete imaju emocionalno-katarktičku ulogu jer mogu podržati distrakciju od stresnih događaja (npr. boli), pružiti osjećaj postignuća i samopouzdanja, potaknuti socijalnu interakciju s drugom djecom koja prolaze kroz slična iskustva i omogućiti im da zadrže vezu sa svojim identitetom i interesima koje su imali prije liječenja. U tom smislu, u ovom će radu biti prikazan pregled recentnih istraživanja u području pedijatrijske psihosocijalne onkologije, usmjerenih na razmatranje metodologije i rezultata primjene kreativnosti i umjetničkih medija u okviru kompleksnoga liječenja i rehabilitacije djece s malignim oboljenjima.

Ključne riječi: djeca s malignim oboljenjima, umjetnost i kreativnost, glazba, dramsko izražavanje, pokret i ples, likovnost

83 Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; damir.miholic@erf.unizg.hr

84 Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; renata.martinec@erf.unizg.hr

85 Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; brigita.vilc@erf.unizg.hr

ART AND CREATIVITY IN CHILDREN WITH MALIGNANT DISEASES

Children with malignant diseases are faced with adverse experiences that affect their entire lives. They experience the effects of malignant diseases and medical treatments, as well as the secondary effects of these procedures on physical and psychological functioning. In this context, the need for adequate psycho-emotional support using various complementary and supportive methods that promote positive mechanisms of coping with illness is emphasised. Art and creativity can play an important role in the lives of children with cancer. Namely, in a state of severe existential anxiety during treatment, encouraging spontaneous artistic expression through visual media, music, role-play, movement, and dance can have a prophylactic and therapeutic function for the child. The fundamental characteristic of these approaches is that they are non-invasive, holistic, and have an emotionally cathartic function for the child, as they support distraction from stressful events (e.g., pain), provide a sense of achievement and self-confidence, promote social interaction with other children who are going through similar experiences, and allow them to maintain a connection to the identity and interests they had before treatment. In accordance with that, this paper reviews recent research in the field of paediatric psychosocial oncology that aims to examine the methodology and outcomes of using creativity and artistic media within the complex treatment and rehabilitation of children with malignant diseases.

Keywords: children with malignant diseases, art and creativity, music, dramatic expression, dance/movement, visual media

Marijana Miočić⁸⁶
Marija Ceranja⁸⁷

INKLUZIJA DJETETA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U DJEČJI VRTIĆ

Inkluzivno obrazovanje temelj je suvremenoga demokratskog društva. Zakonskom legislativom odgojno-obrazovnoga sustava u RH reguliranu su prava u obrazovanju djece s teškoćama u razvoju na svim razinama odgoja i obrazovanja. Inkluzivnim odgojno-obrazovnim procesom djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama omogućuje se optimalan razvoj, stjecanje znanja, vještina i navika sukladno razvojnim mogućnostima, a samim tim razvijaju se i kompetencije neophodne za buduće djelovanje u svakodnevnome životu i radu. Osim toga, potrebno je istaknuti kako se inkluzijom djece s teškoćama u razvoju u sustav ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja razvija svijest o potrebi njihova uvažavanja kao ravnopravnih sudionika odgojno-obrazovnoga procesa. Kako bi obrazovna inkluzija postigla visoku razinu kvalitete provedbe osim teorijskih promišljanja i djelomičnih praktičnih rješenja, neophodno je uključivanje i međusobna suradnja svih sudionika odgojno-obrazovnoga procesa. Odgojno-obrazovni proces u sustavu ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja djece bez teškoća u razvoju i s njima temelji se na poticanju razvoja njihovih jakih strana, prepoznavanju razvojnih mogućnosti i zadovoljavanju potreba pojedinoga djeteta te poticanju cjelovitoga razvoja djeteta. Da bi odgojitelj na primjeren način odgovorio na potrebe pojedinoga djeteta, posebice djeteta s teškoćama u razvoju, neophodno je da ima razvijene potrebne kompetencije za implementaciju inkluzije.

Za potrebe ovog rada dat će se prikaz nekoliko modela uključivanja djeteta s teškoćama u razvoju u sustav ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja, pri čemu će posebice istaknuti kompetencije odgojitelja.

Ključne riječi: inkluzija, djeca s teškoćama, kompetencije odgojitelja, model uključivanja djeteta

86 Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru; marijanamiočić@yahoo.com

87 Dječji vrtić Duga Zagreb; mceranja@gmail.com

INCLUSION OF CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES IN KINDERGARTEN

Inclusive education is the foundation of a modern, democratic society. The legal framework of the Croatian educational system regulates the educational rights of children with developmental disabilities at all levels of education. The inclusive educational process enables children with special educational needs to develop optimally, to acquire knowledge, skills, and habits in line with their developmental potential, and thus to develop the competencies necessary for their future activities in everyday life and work. It should be noted that by including children with developmental disabilities in the early and preschool education systems, awareness of the importance of treating them as equal participants in the educational process is fostered. To achieve a high level of quality in the implementation of educational inclusion, it is necessary, in addition to theoretical considerations, and partial practical solutions, to promote inclusion and collaboration among all participants in the educational process.

The educational process in the system of early and preschool education is based on encouraging the development of their strengths, recognizing developmental opportunities, meeting the needs of each individual child, promoting the child's overall development. In order to adequately respond to the needs of an individual child, and especially a child with developmental disabilities, it is necessary for educators to possess the necessary competencies for successful inclusion.

For the purposes of this paper, several models of inclusion of children with developmental disabilities in the system of early and preschool upbringing and education will be presented, with an emphasis on the competencies of educators.

Keywords: inclusion, children with disabilities, competences, educators, child inclusion model

Mia Mucić⁸⁸

Marija Lesandrić⁸⁹

PRIMJENA ALTERNATIVNIH PEDAGOŠKIH PRISTUPA U NASTAVI UMJETNIČKIH PREDMETA NA PRIMJERU PEDAGOGIJE MONTESSORI

Danas jedna od najzastupljenijih alternativnih pedagoških koncepcija, pedagogija Marije Montessori, zahvaljujući znanstvenom promatranju ljudskoga bića, ima filozofska, medicinska, psihološka i pedagoška načela koja poštuje u radu s djecom. Ta metoda polazi od osnovnih potreba svakog djeteta uključujući njihove interese i razvijajući unutrašnju disciplinu i motiviranost. Iako likovna kultura nije jedno od pet velikih područja navedene pedagogije, ona ima veliko značenje i integrirana je u sve njezine pore. Cilj je ovoga rada dati pregled osnovnih načela pedagogije Montessori u nastavi likovne kulture te istaknuti važnost slobode izbora, razvoja svih osjetila, integriranosti sadržaja te uključenosti ruku u proces učenja. Na području glazbene kulture prikazat će se kako su načela pedagogije Montessori implementirana u pristup Funkcionalne muzičke pedagogije koja polazi od toga da svako dijete ima pravo na glazbenu kulturu i da se treba razvijati u skladu s vlastitim sposobnostima. Na primjerima iz prakse dat će se uvid u mogućnost implementacije metoda rada Montessori, didaktičkih načela i materijala u tradicionalnim školama u radu s učenicima s posebnim potrebama. Poseban naglasak bit će na tome da je učenicima važno dati inspiraciju, a ne naredbu jer cilj njihova umjetničkoga stvaralaštva treba biti proces, a ne proizvod.

Ključne riječi: holistički pristup, pedagogija Montessori, učenici s teškoćama, umjetnički predmeti.

88 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; mucic.mial@gmail.com

89 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; marija.lesandric@gmail.com

ALTERNATIVE PEDAGOGICAL APPROACHES IN TEACHING ART SUBJECTS – THE EXAMPLE OF MONTESSORI PEDAGOGY

Due to its scientific view of human beings and as one of the most widely spread alternative pedagogical concepts, the Montessori pedagogy has philosophical, medical, psychological, and pedagogical principles applied in children's education. The Montessori method is founded on the basic needs of each individual child, including their interests, as well as internal discipline and motivation development. Although Art as an academic subject is not included in the five major areas of the Montessori pedagogy, it nevertheless holds great importance and is integrated into every aspect of it. The aim of this paper is to propose an overview of the basic Montessori pedagogy principles in the academic subject of Art and to emphasise the importance of choice, complete sense development, cross-curricular integration and a hands-on approach to learning. In the field of music, it will be shown how the principles of Montessori pedagogy are implemented in the Functional Music Pedagogy approach, which starts from the fact that every child has the right to music and that it should be developed in accordance with its own abilities. Examples from practice will provide insight into the possibility of implementing Montessori work methods, didactic principles and materials in traditional schools when working with students with special needs. Special emphasis is placed on the importance of providing the opportunity for inspiration for students instead of an order since the aim of their artistic creation should be the process rather than the product.

Keywords: art subjects, holistic approach, Montessori pedagogy, students with disabilities.

*Lejla Osmančević Katkić*⁹⁰

SAMOPROCJENA SUBJEKTIVNE KVALITETE ŽIVOTA I OČEKIVANJA OD BUDUĆNOSTI MLADIH S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU I BEZ NJIH

Kvaliteta života kompleksni je konstrukt koji u suvremenom društvu sve više dolazi u fokus.

Istraživanja pokazuju da su subjektivni indikatori bolji prediktori globalne procjene kvalitete života od objektivnih. Inozemna istraživanja upućuju na odsustvo značajnih razlika u subjektivnoj kvaliteti života na globalnoj razini, no i na prisustvo razlika u pojedinim domenama subjektivne kvalitete života između mladih s teškoćama i mladih bez teškoća u razvoju. U literaturi se također navodi da život u nedostupnom i isključujućem društvu može utjecati na niža očekivanja od budućnosti mladih s teškoćama u razvoju.

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati subjektivne komponente percipirane kvalitete života i očekivanja od budućnosti mladih s teškoćama u razvoju i bez njih.

Istraživanjem je obuhvaćeno 218 mladih u završnim razredima srednjoškolskoga obrazovanja. Mladi su podijeljeni u tri poduzorka: mladi s teškoćama u razvoju koji se prema posebnom obrazovnom programu školuju u posebnim uvjetima, mladi s teškoćama u razvoju koji se prema posebnome obrazovnom programu školuju u redovitim uvjetima te mladi bez teškoća u razvoju koji se prema redovitom obrazovnom programu školuju u redovitim uvjetima.

Kao mjerni instrumenti primijenjeni su Indeks osobne kvalitete života za osobe s intelektualnim teškoćama (PWI-ID) (Cummins, Lau, 2005) i Kako ja procjenjujem svoju budućnost (Urbanc, 1999). Dobiveni podatci analizirani su tehnikama inferencijalne statistike. Utvrđeno je odsustvo statistički značajnih razlika na ukupnom indeksu kvalitete života te pojedinim domenama subjektivne kvalitete života kod mladih s teškoćama u

⁹⁰ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Zagreb; lejlakatkić@gmail.com

razvoju i mladih bez teškoća u razvoju. Očekivanja od budućnosti u prosjeku su pozitivna kod svih skupina uz uočenu težnju da mladi bez teškoća u razvoju imaju manji strah od budućnosti.

Rezultati ovoga istraživanja pružaju bolji uvid u subjektivnu kvalitetu života i očekivanja od budućnosti mladih te upućuju na daljnja znanstvena promišljanja s ciljem osiguravanja kvalitetne podrške mladima na putu u odraslost.

Ključne riječi: subjektivna kvaliteta života, očekivanja od budućnosti, mladi s teškoćama u razvoju, mladi bez teškoća u razvoju

SELF-ASSESSMENT OF THE SUBJECTIVE LIFE QUALITY AND FUTURE EXPECTATIONS OF YOUTH WITH AND WITHOUT DEVELOPMENTAL DISABILITIES

Quality of life is a complex construct that is increasingly coming into focus in modern society. Research shows that subjective indicators are better predictors of the global assessment of quality of life than objective indicators. Foreign research indicates the absence of significant differences in subjective quality of life on a global scale but also the presence of differences in some domains between youth with and without developmental disabilities. The literature also states that living in an inaccessible and exclusionary society can result in lower expectations for the future of youth with developmental disabilities.

The aim of this research was to examine the subjective components of the perceived quality of life and future expectations of youth with and without developmental disabilities.

The research sample comprises 218 students in their senior years of secondary education. Regarding the type of schooling and educational programme, youth can be divided in three subsamples: youth with developmental disabilities attending a special school, youth with developmental disabilities following a special educational programme in regular schools,

and youth with no developmental disabilities following a regular educational programme in regular schools.

The Personal Wellbeing Index – Intellectual Disabilities (PWI-ID) (Cummins, Lau, 2005) and How Do I Estimate My Own Future (Urbanc, 1999) were the main measuring instruments in the research. The obtained data were analysed using inferential statistical techniques. The results show the absence of statistically significant differences on the overall PWI index and individual domains of subjective quality of life among youth. Expectations for the future are, on average, positive among all groups, with the observed trend that youth without developmental disabilities have less fear of the future. The results of this research provide a better insight into the subjective quality of life and future expectations of youth and point to further scientific examinations with the aim of providing quality support for young people on their way to adulthood.

Keywords: subjective quality of life, future expectations, youth with developmental disabilities, youth without developmental disabilities

Joanne Oussoren⁹¹

ROOM FOR TRANSFORMATION – RESEARCH IN ART PROJECTS FOR PEOPLE WITH DISABILITIES

Droomtheater is based on the idea of what is human so as to transition towards a more livable Research in Art projects for people with disabilities, Droomtheater is fixed on the idea of what is human so as to transition towards a more livable future for all beings. Somewhat dizzy after heavy Corona years, my focus was on transformative, inclusive art projects from micro-, meso-, and macro perspectives, in and around the city of Rotterdam, for free time, outdoors and indoors, in 2022 and 2023. Questions: What goes on in my city/country?; What connections are to be made? What bridges need to be built? What can I take part in or contribute?

As we are involved in making a ‘reparative turn’ for the future, we desperately need shared spaces and possibilities to dream new worlds into being. To arise from structures collapsing all around us, we aim to create new space for communal dreaming, care and healing. We are bound to deconstruct identities to find other behaviours, competencies, and skills towards a post anthropocene dealing with colonialism, racism, and patriarchy. Moving along from Homo sapiens, followed by the Homo in-formance and Homo digitalis, plenty of new possibilities for positioning are delivered. Hybrid interactions, physical and digital, virtual and actual, offer diverse engaging, sharing, exchanging, and learning practices. Within this new form of togetherness involving technical devices and the internet, I consider puppets as serious partners in our eco-system, too. The environment, the landscape, the elements, seasons, animals, objects, puppets, plants, and the lovely people around us become the new actors and co-creators. They involve a new WE. Together, we can create and share a new collective perspective on reality!

Keywords: transformation, cultural education, interactivity, creative design, puppeteering

91 Droomtheater, The Netherlands; Droomtheater@online.nl

PROSTOR ZA TRANSFORMACIJU – ISTRAŽIVANJE U UMJETNIČKIM PROJEKTIMA ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Droomtheater se temelji na ideji o humanom u prijelazu na projekte na temu istraživanja u umjetnosti za osobe s invaliditetom koji su prihvatljiviji za život, a Droomtheater je vezan uz ideju o tome što je ljudsko kako bi se prešlo na životniju budućnost za sva bića. Pomalo ošamućena nakon teških godina korone, usredotočujem se na transformativne, inkluzivne umjetničke projekte iz mikro-, mezo- i makro-perspektiva, u Rotterdamu i oko njega, u slobodno vrijeme, na otvorenom i u zatvorenom, 2022. i 2023. Pitanja: Što se događa u mom gradu/državi? Koje veze treba uspostaviti? Koje mostove treba graditi? U čemu mogu sudjelovati ili čemu mogu pridonijeti?

Budući da smo uključeni u stvaranje 'reparativnog zaokreta' za budućnost, očajnički su nam potrebni zajednički prostori i mogućnosti za stvaranje snova novih svjetova. Kako bismo nastali iz struktura koje se urušavaju svuda oko nas, cilj nam je stvoriti novi prostor za zajedničko sanjarenje, njegu i iscjeljenje. Imamo obvezu razgraditi identitete kako bismo pronašli drukčija ponašanja, kompetencije i vještine u smjeru post-antropocena koji se suočava s kolonijalizmom, rasizmom i patrijarhatom. Polazeći od *homo sapiensa*, praćenog *homo informansom* i *homo digitalisom*, pruža se mnoštvo novih mogućnosti za pozicioniranje. Hibridne interakcije, fizičke i digitalne, virtualne i stvarne, nude različite prakse sudjelovanja, dijeljenja, razmjene i učenja. Unutar toga novog oblika zajedništva koji uključuje tehničke uređaje i internet, smatram lutke također ozbiljnim partnerima u našem ekosustavu. Okruženje, krajolik, elementi, godišnja doba, životinje, predmeti, lutke, biljke i dragi ljudi oko nas postaju novi akteri i sukreatori. Oni predstavljaju naše novo MI. Zajedno možemo stvoriti i dijeliti novu kolektivnu perspektivu stvarnosti!

Ključne riječi: transformacija, odgoj i obrazovanje kulturom, interaktivnost, kreativni dizajn, lutkarstvo

Dubravka Papa⁹²

PREDNOSTI UVOĐENJA PJEVANJA I GLAZBE U POUČAVANJE ENGLESKOGA KAO STRANOGA JEZIKA ZA DJECU S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Poremećaji iz spektra autizma se različito manifestiraju i uključuju poteškoće na komunikacijskoj i socijalnoj razini, kao i netipične obrasce ponašanja i aktivnosti (poteškoće pri promjeni aktivnosti, usredotočenost na detalje i neobične reakcije na podražaje). Osobe s ovim poremećajem imaju različite potrebe i sposobnosti koje nemaju stalan karakter, a pri tome utječu na njihove sposobnosti usvajanja znanja i stjecanja vještina. Slušanje glazbe, pjevanje i muziciranje smatraju se aktivnostima koje djeci čine učenje i poučavanje ugodnim. Ovaj spoj elemenata ugone i učenja ključan je i za uspješno poučavanje jezičnih vještina kako u materinjem tako i u učenju stranoga jezika djece s poremećajem iz spektra autizma. U radu se na temelju analize recentne literature, rezultata intervjua provedenih s nastavnicima engleskoga jezika u predškolskim i osnovnoškolskim ustanovama te primjera iz prakse daje prikaz prednosti učenja pjesama i glazbe u poučavanje engleskoga jezika kao stranoga jezika za djecu predškolske i osnovnoškolske dobi s poremećajem iz spektra autizma.

Ključne riječi: pjevanje, poučavanje engleskog kao stranog jezika, autizam

92 Pravni fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; dpapa@pravos.hr

THE BENEFITS OF INTRODUCING SINGING AND MUSIC INTO EFL TEACHING FOR CHILDREN WITH ASD

Autism spectrum disorders manifest differently and include difficulties at the communication and social levels, as well as atypical patterns of behaviour and activities (difficulties changing activities, focusing on details, and unusual reactions to stimuli). Children with ASD have different needs and abilities that do not have a permanent character and at the same time, affect their ability to acquire knowledge and skills. Listening to music, singing, and making music are considered activities that make learning and teaching enjoyable for children. This combination of elements of pleasure and learning is also crucial for the successful teaching of language skills, both in the mother tongue and in learning a foreign language to children with ASD. Based on the analysis of recent literature, interviews results conducted with preschool and primary school EFL teachers, and examples from practice, the paper presents the advantages of learning songs and listening to music in teaching English as a foreign language to preschool and elementary school children with autism spectrum disorder.

Keywords: singing, teaching English as a foreign language, autism spectrum disorder

Iva Plejić Brnčić⁹³

KNJIŽEVNOST I KULTURA KAO PROSTORI INKLUZIJE: PROGRAMI ZA GLUHE I NAGLUHE

Jezik je sredstvo kojim mislimo, spoznajemo, izražavamo se, razumijemo sebe i svijet... No gluhe i nagluhe osobe lišene su onoga dodira s jezikom koji imaju osobe koje čuju. Otežano im je ili nemoguće usvajanje jezika u ranoj dječjoj dobi, praćenje nastave, i to dovodi do niže razine pismenosti te rezultira nemotiviranošću za čitanje, do nezainteresiranosti za kulturne programe i time utječe na stupanj obrazovanosti. To zatim uzrokuje slabiju zapošljivost i nižu kvalitetu života te povećava društvenu izoliranost.

Kako bi se smanjila takva izoliranost i druge posljedice, važno je poticati na čitanje, i to uključivanjem verbalnih sadržaja, ali i drugih medija. Zato je u suradnji s udrugom „Videatur“ pokrenut čitateljski klub s popratnim aktivnostima.

Zbog dobroga odaziva na čitateljski klub i zainteresiranosti za bolje poznavanje književnosti, a i radi želje praćenja kulturnih programa dotad nedostupnih na/gluhim osobama, osmislio se program „Putevima hrvatskih književnika – promicanje hrvatske književnosti kod osoba oštećena sluha“, a provodio se od jeseni 2021. godine do ljeta 2022. godine. Zatim je u suradnji s udrugom „Zaželi“ osmišljen srodan program „Zaželi: stopama hrvatske književnosti“, a provodio se od jeseni 2022. do ljeta 2023. Nakon uspješno ostvarenih programa i velikog interesa te odaziva gluhih i nagluh osoba, osmišljen je i treći nastavak, tj. kulturni program „Osluškujući hrvatsku književnost“, a čije se aktivnosti upravo ostvaruju u razdoblju od rujna 2023. do ljeta 2024. godine. Sve je programe odobrilo i financiralo Ministarstvo kulture i medija RH.

Osim toga, u suradnji s udrugom „Zaželi“ ostvaren je i zbornik djela određenih gluhih i nagluh autora te smo izdali e-knjigu „Daleko se čuje“.

U izlaganju će se pokazati izabrani primjeri iz provedenih kulturnih programa, a potom će se analizirati njihovi dosezi i rezultati. Razmotrit će se

93 Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; ivaplejc@gmail.com

i mogućnosti daljnjih aktivnosti, pri čemu će se posebno istaknuti važnost poznavanja zajednice gluhih i nagluhih i njihova senzibiliteta jer primjeren izbor sadržaja utječe i na učinkovitost cijeloga programa koji im se nudi.

Ključne riječi: kulturne aktivnosti za gluhe i nagluhe osobe, pismenost gluhih i nagluhih osoba, prilagodba kulturnih programa gluhim i nagluhim osobama, e-knjiga gluhih i nagluhih autora

LITERATURE AND CULTURE AS SPACES OF INCLUSION: PROGRAMMES FOR THE DEAF AND HARD OF HEARING

Language is how we think, know, express ourselves, and understand ourselves and the world. But deaf and hard-of-hearing people are deprived of the contact with language that hearing people have. It is difficult or impossible for them to acquire the language at an early age and to follow classes, and this leads to a lower level of literacy, results in a lack of motivation to read, a lack of interest in cultural programmes, and thus affects the level of education. This then causes lower employability, a lower quality of life, and increases social isolation. To reduce such isolation and other consequences, it is important to encourage reading, including verbal content as well as other media. That is why a reading club with accompanying activities was started in cooperation with the “Videatur” association. Good response to the reading club and interest in better knowledge of literature, as well as the desire to follow cultural programmes previously unavailable to deaf people, led to the creation of the programme “Following the Paths of Croatian Writers – Promotion of Croatian Literature among the Hearing Impaired”, which was implemented from the fall of 2021 until the summer of 2022. Then, in cooperation with the “Zaželi” association, a related programme “Wish: in the Footsteps of Croatian Literature” was designed, and it took place from the fall of 2022 to the summer of 2023. After the successfully implemented programmes, great interest and response of deaf and hard-of-hearing people, a third sequel was designed, i.e. the cultural programme “Listening to Croatian literature”, whose activities

are currently taking place in the period from September 2023 to the summer of 2024. All programmes are approved and financed by the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia. In addition, in cooperation with the “Zaželi” association, a collection of works by certain deaf and hard-of-hearing authors was created, and we published the e-book “Daleko se čuje”. A selection of examples from the implemented cultural programmes, results analysis and outcomes will be presented. Possibilities for further activities will also be considered, whereby it is important to emphasise the knowledge and awareness of the deaf and hard-of-hearing community and their sensibilities since it is the adequate choice of the content that affects the effectiveness of the offered programme.

Keywords: cultural activities for deaf and hard-of-hearing people, literacy of deaf and hard-of-hearing people, adaptation of cultural programmes for deaf and hard-of-hearing people, e-books by deaf and hard-of-hearing authors

Jakov Previšić⁹⁴

UKLJUČIVANJE DJECE S OŠTEĆENJEM SLUHA U REDOVAN SUSTAV SPORTA: OTKRIVANJE POTENCIJALA, PREPOZNAVANJE IZAZOVA

Uključivanje djece s oštećenjem sluha u redovan sustav sporta nije samo pitanje ravnopravnosti, nego je ključna stvar za razvoj tjelesnih, emocionalnih i socijalnih vještina. Sudjelovanjem u sportu s djecom koja čuju, gluha djeca ne samo da grade svoje tjelesno zdravlje nego i usvajaju važne životne lekcije o timskome radu, poštovanju različitosti i osobnome razvoju. Međutim, kako bi se ostvarila potpuna inkluzija, moramo prepoznati izazove s kojima se suočavaju te znati kako pedagozi i treneri mogu prilagoditi svoj pristup i osigurati pozitivno iskustvo za sve sudionike. Jedan od ključnih problema s kojima se suočavaju djeca s oštećenjem sluha jest nedostatak svjesnosti i razumijevanja njihovih poteškoća. Pedagozi i treneri trebaju biti educirani o metodama komunikacije prilagođenim gluhoći, uključujući znakovni jezik, i znati kako funkcioniraju slušna pomagala. Razumijevanje tih alata omogućava bolju komunikaciju između djece i instruktora smanjujući zapreke i potiče stvaranje inkluzivnih zajednica. Važno je uvažavati različite razine slušne sposobnosti kod djece s oštećenjem sluha i sukladno tomu organizirati sportske aktivnosti uz individualizirani pristup. Treneri i pedagozi trebaju surađivati s roditeljima i stručnjacima kako bi razvili strategije prilagođene svakom djetetu. To uključuje razumijevanje specifičnih potreba, rad na razvijanju samopouzdanja i poticanje djece da izraze svoje želje i interese unutar sportskoga okruženja. Socijalna integracija također igra ključnu ulogu u uspješnom uključivanju djece s oštećenjem sluha u redovan sustav sporta. Timski sportovi pružaju izvrsnu priliku za izgradnju prijateljstava i međusobnoga povjerenja. Treneri trebaju poticati inkluzivne aktivnosti unutar tima, stvarajući atmosferu u kojoj su različitosti cijenjene i poštovane. Osim toga, organiziranje edukativnih aktivnosti koje promiču razumijevanje gluhoće može dodatno doprinijeti stvaranju dobrog i poticajnog okruženja. Pravilnim pristupom i svjesnim

94 Hrvatski sportski savez gluhih; jakov.previsic@hssg.hr

stvaranjem inkluzivnoga okruženja, pedagozi i treneri mogu transformirati iskustvo djece s oštećenjem sluha u sportskim aktivnostima. To ne samo da koristi djeci nego i doprinosi širem cilju stvaranja društva u kojem se svaki pojedinac cijeni i ima jednake prilike. Inkluzivnost u sportu ne samo da otvara vrata za tjelesni razvoj već i za jačanje zajedništva i razumijevanja koje oblikuje buduće naraštaje.

Ključne riječi: sport gluhih, djeca s oštećenjem sluha, inkluzija

INCLUSION OF DEAF CHILDREN IN REGULAR SPORTS SYSTEM: UNVEILING POTENTIAL, RECOGNIZING CHALLENGES

The inclusion of deaf children in the regular sports system is not only a matter of equality but also a crucial strategy for the development of physical, emotional, and social skills. Through participation in sports with hearing children, deaf children not only enhance their physical health but also acquire important life lessons about teamwork, respect for diversity, and personal growth. However, to achieve full inclusion, it is essential to recognize the challenges they face and how educators and coaches can adjust their approach to ensure a positive experience for all. One of the key issues faced by deaf children is a lack of awareness and understanding of their difficulties. Educators and coaches need to be educated about communication methods adapted to deafness, including sign language, and understand how hearing aids function. Understanding these tools enables better communication between children and instructors, reducing barriers and promoting the creation of inclusive communities. It is important to respect different levels of hearing abilities in deaf children and accordingly organise sports activities with an individualised approach. Coaches and educators should collaborate with parents and professionals to develop strategies tailored to each child. This includes understanding specific needs, working on building confidence, and encouraging children to express their desires and interests within the sports environment. Social integration also plays a crucial role in the successful inclusion of deaf children

in the regular sports system. Team sports provide an excellent opportunity to build friendships and mutual trust. Coaches should encourage inclusive activities within the team, creating an atmosphere where differences are valued and respected. Additionally, organising educational activities that promote understanding of deafness can further contribute to creating a positive and encouraging environment. Through the right approach and consciously creating an inclusive environment, educators and coaches can transform the experience of children with hearing impairments in sports activities. This not only benefits the children themselves but also contributes to the broader goal of creating a society where every individual is valued and has equal opportunities. Inclusivity in sports not only opens doors for physical development but also for strengthening community and understanding that shapes future generations.

Keywords: deaf sport, deaf children, inclusivity

Slađana Pupovac⁹⁵
Marta Radoš⁹⁶

ZNAČENJE BIBLIOTERAPIJE U RAZVOJU SOCIJALNO-EMOCIONALNIH KOMPETENCIJA I VJEŠTINE ČITANJA STUDENATA – AUK BOOK CLUB STUDIJA SLUČAJA

Socijalno-emocionalne kompetencije prediktori su zdravoga razvoja osobe od najranije dobi, a čitanje je vještina koja se sustavno uči, razvija i nadograđuje. Primjena biblioterapije jednostavnom metodom korištenja literature omogućuje pojedincu očuvanje i unapređenje mentalnoga zdravlja.

Zajedno čine *condicio sine qua non* akademskih postignuća i cjeloživotnoga obrazovanja posljedično podižući dugoročno kvalitetu života od početka obrazovnoga procesa.

Studenti AUK Book Cluba na svojim se sastancima nesvjesno koriste biblioterapijskim metodama koje razvijaju emocionalnu inteligenciju, poboljšavaju čitalačke vještine te im pomažu nositi se s izazovima digitalnoga doba: bullyingom, anksioznošću i depresijom.

U radu se koriste metode evaluacije anketnoga istraživanja i bilježenja aktivnosti članova AUK Book Cluba kao potvrda dobrobiti čitanja i raspravljanja o literaturi s ciljem osnaživanja socijalno-emocionalnih kompetencija i vještine čitanja.

Ključne riječi: biblioterapija, socijalno-emocionalne kompetencije, čitalačke vještine, AUK Book club

95 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; sladana.pupovac@aukos.hr

96 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; marta.rados@aukos.hr

SIGNIFICANCE OF BIBLIOTHERAPY IN THE DEVELOPMENT OF SOCIAL-EMOTIONAL COMPETENCIES AND READING SKILLS OF STUDENTS – AUK BOOK CLUB CASE STUDY

Social-emotional competencies are predictors of a person's healthy development from an early age, and reading is a skill that is systematically learned, developed and upgraded. The use of bibliotherapy allows an individual to preserve and improve mental health through a simple method of using literature.

Together they form the *conditio sine qua non* of academic achievements and lifelong education, consequently raising the long-term quality of life from the beginning of the educational process.

At their meetings, AUK Book Club students unknowingly use bibliotherapy methods that develop emotional intelligence, improve reading skills and help them deal with the challenges of the digital age: bullying, anxiety and depression.

The paper uses survey research evaluation methods and recording the activities of AUK Book Club members as confirmation of the benefits of reading and discussing literature with the aim of strengthening social-emotional competencies and reading skills.

Keywords: bibliotherapy, social-emotional competencies, reading skills, AUK Book club

*Ivana Pušić*⁹⁷
*Jasna Šulentić Begić*⁹⁸
*Jasminka Pušić*⁹⁹

NASTAVA SOLFEGGIA I UČENICI S OŠTEĆENJEM VIDA: PRIMJER IZ NASTAVNE PRAKSE

Tema je ovoga rada nastava Solfeggia i učenici s oštećenjem vida koji mogu imati jednako razvijene glazbene sposobnosti kao i učenici koji vide. Slijepi i slabovidni učenici uključuju se u glazbene škole ravnopravno s učenicima bez takvih teškoća. Bavljenje glazbom može biti u svrsi samorazvoja i kreativnog izražavanja slijepa ili slabovidne osobe, no takvi učenici glazbe suočavaju se s mnogo prepreka tijekom učenja glazbe. Učenici s oštećenjem vida koriste se notnim zapisom u Brailleovu sustavu koji nije predviđen nastavnim planovima i programima glazbenih škola (MZOŠ 2006, 2008). Stoga se učitelji Solfeggia moraju educirati za primjenu notnoga zapisa u Brailleovu sustavu. U okviru ovoga rada prikazano je akcijsko istraživanje koje je provedeno sudjelujućim promatranjem na osnovi kojeg je nastao istraživački dnevnik nastave Solfeggia. Cilj istraživanja bio je prikazati specifičnosti rada s učenicima s oštećenjem vida u nastavi Solfeggia. Kao rezultat toga istraživanja prikazani su primjeri iz nastavne prakse, odnosno uspješne metode podučavanja koje proizlaze iz višegodišnjega iskustva rada s učenicima s oštećenjem vida. Opisane metode odnose se na sadržaje i aktivnosti koje se u nastavi Solfeggia provode tijekom cjelokupnoga osnovnog glazbenog obrazovanja, a to su glazbena pismenost, oznake i znakovi, ljestvice, mjere, intervali, akordi, melodija, ritam, diktati, pjevanje, stvaralački rad te slušanje glazbe. Rezultati istraživanja mogu poslužiti kao pomoć učiteljima Solfeggia u radu s učenicima s oštećenjem vida.

Ključne riječi: akcijsko istraživanje, glazbena škola, nastava Solfeggia, primjer iz nastavne prakse, učenici s oštećenjem vida

97 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; Osnovna škola Ivana Kozarca Županja; ivana.pusic@skole.hr

98 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; jsulentic-begic@aukos.hr

99 Glazbena škola Franje Kuhača u Osijeku; jasminkapusic@gmail.com

SOLFEGGIO TEACHING AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS: AN EXAMPLE FROM TEACHING PRACTICE

The topic of this paper is Solfeggio teaching and visually impaired students, who can have equally developed musical abilities as sighted students. Blind and partially sighted students are included in music schools on an equal basis with students without such difficulties. Playing music can be for the purpose of self-development and creative expression of a blind or partially sighted person, but such students face many obstacles while learning music. Visually impaired students use Braille music notation, which is not included in the curricula of music schools (MZOŠ 2006, 2008). Therefore, Solfeggio teachers must be trained to use Braille music notation. This paper presents an action research that was carried out through participant observation, on the basis of which a research diary of Solfeggio lessons was created. The goal of the research was to show the specifics of working with visually impaired students in Solfeggio classes. The results of this research have provided examples of successful teaching methods, resulting from many years of experience working with visually impaired students. The described methods refer to the contents and activities that are carried out in Solfeggio classes during the entire elementary music education, and those are musical literacy, marks and signs, scales, measures, intervals, chords, melody, rhythm, dictations, singing, creative work and listening to music. The research results can help Solfeggio teachers who work with visually impaired students.

Keywords: action research, example from teaching practice, music school, Solfeggio teaching, visually impaired students

Lara Rašić¹⁰⁰

VAŽNOST INKLUZIJE U DIGITALNOME SVIJETU ZA MLADE OSOBE S INTELKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Informacijske i komunikacijske tehnologije predstavljaju dio svakodnevice brojnih članova društva zbog njihove široke rasprostranjenosti i dostupnosti, a potreba za njima vidljiva je i u mnogim područjima života mladih osoba s intelektualnim teškoćama. Informacijske i komunikacijske tehnologije smatraju se jednim od najvažnijih čimbenika koji mogu doprinijeti povećanju aktivnoga sudjelovanja u društvu i unapređenju kvalitete života mladih osoba s intelektualnim teškoćama zbog mogućnosti smanjivanja prepreka i ograničenja pri učenju, radu, druženju, komuniciranju i drugim životnim aktivnostima. Mlade osobe s intelektualnim teškoćama informacijske i komunikacijske tehnologije povezuju s mogućnošću stvaranja povezanosti s društvom i često ih koriste u svrhu kvalitetnoga provođenja slobodnoga vremena. Iako se Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom nastoji osigurati promicanje pristupačnosti informacijskih i komunikacijskih tehnologija, njihova upotreba još uvijek nije posve prilagođena svima. Dosadašnja istraživanja pokazala su kako su mlade osobe s intelektualnim teškoćama digitalno isključena skupina društva te kako je potrebno zagovarati njihovu vidljivost i jednake mogućnosti u digitalnome svijetu. Digitalna isključenost, odnosno nedostatak tehnološke dostupnosti, pristupačnosti i upotrebljivosti, ima negativan utjecaj na dobrobit mladih s intelektualnim teškoćama, a ona se razvila kao posljedica niza međusobno povezanih osobnih, okolišnih i sociopolitičkih odrednica. Zbog toga se sve veća važnost pripisuje ideji digitalne inkluzije koja se odnosi na aktivnosti kojima je cilj omogućiti pristup i upotrebu informacijskih i komunikacijskih tehnologija svim pojedincima i zajednicama, neovisno o njihovoj socioekonomskom položaju, invaliditetu i drugim aspektima. Ona podrazumijeva pristupačnu internetsku uslugu, uređaje koji zadovoljavaju potrebe korisnika, educiranje o digitalnoj pismenosti, tehničku podršku i online sadržaj kreiran s ciljem poticanja samodostatnosti. Ovaj rad donosi pregled istraživanja i spoznaja o aktivnostima mladih osoba s

100 Pravni fakultetu u Zagrebu, Sveučilište u Zagrebu; lara.rasic123@gmail.com

intelektualnim teškoćama u digitalnome svijetu, digitalnim izazovima i digitalnoj inkluziji te naglašava važnost njezina razvoja za mlade osobe s intelektualnim teškoćama, a i za druge osobe s invaliditetom.

Ključne riječi: mlade osobe s intelektualnim teškoćama, informacijske i komunikacijske tehnologije, onlajn aktivnosti, digitalna inkluzija

THE IMPORTANCE OF INCLUSION IN THE DIGITAL WORLD FOR YOUNG PEOPLE WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Information and communication technologies are a part of the everyday lives of many members of society due to their wide distribution and availability, and the need for them is also visible in many areas of life of young people with intellectual disabilities. Information and communication technologies are considered one of the most important factors that can contribute to increasing active participation in society and improving the quality of life of young people with intellectual disabilities due to the possibility of reducing obstacles and limitations in learning, working, socialising, communicating and other life activities. Young people with intellectual disabilities associate information and communication technologies with the possibility of creating connections with society and often use them for the purpose of spending quality free time. Although the Convention on the Rights of Persons with Disabilities seeks to ensure the promotion of accessibility of information and communication technologies, their use is still not fully adapted to everyone. Previous research has shown that young people with intellectual disabilities are a digitally excluded group of society and that it is necessary to advocate for their visibility and equal opportunities in the digital world. Digital exclusion, i.e. the lack of technological availability, accessibility and usability, has a negative impact on the well-being of young people with intellectual disabilities, and it has developed as a consequence of a series of interconnected personal, environmental and sociopolitical determinants. For this reason, increasing importance is attributed to the idea of digital inclusion, which refers to

activities aimed at providing access and use of information and communication technologies to all individuals and communities, regardless of their socioeconomic position, disability and other aspects. It includes accessible Internet service, devices that meet the needs of users, education about digital literacy, technical support and online content created with the aim of encouraging self-sufficiency. This paper provides an overview of research and knowledge about the activities of young people with intellectual disabilities in the digital world, digital challenges and digital inclusion, and emphasises the importance of its development for young people with intellectual disabilities as well as for other people with disabilities.

Keywords: young people with intellectual disabilities, information and communication technologies, online activities, digital inclusion

Mirna Sabljar¹⁰¹
Zlatko Bukvić¹⁰²

VRŠNJAČKA PODRŠKA NA STUDIJU GLAZBENE PEDAGOGIJE – STUDIJA SLUČAJA

Odgajno-obrazovni sustavi u cijeloj svojoj vertikali usmjeravaju se na promjene preko kojih bi se svim dionicima osiguralo ravnopravno sudjelovanje, a sustavi i usluge bili pristupačni i dostupni neovisno o individualnim karakteristikama i interesima. Istraživanja usmjerena na analizu i međuo-visnost različitih aspekata okruženja na obrazovna postignuća u visokom obrazovanju naglašavaju važnost okruženja za učenje i svakodnevne interakcije koje ulaze i u slobodno vrijeme, i u vrijeme za učenje. Posebno je važno razvijati suradničke odnose studenata i studenata s invaliditetom te ih poticati da ih ostvaruju s kolegama (vršnjacima), uključivo odnose koje ostvaruju sa svojim profesorima.

Podržavajući odnosi i individualizirani oblici podrške u nastavnome procesu odražavaju se na uspjeh studenata u ostvarenju predviđenih ishoda. Stoga je u ovome prikazu naglasak na prikazu mogućnosti individualne vršnjačke potpore koja se ostvaruje na studiju glazbene pedagogije, u umjetničkome kolegiju na kojemu se stječe umijeće sviranja klavira. To je kolegij u kojemu je naglasak na vježbanju i razvoju vještine, a počiva na posebnom, individualnom obliku poučavanja te se ostvaruje u intenzivnim interakcijama studenata i nastavnika. Posebnosti vršnjačke potpore na tome kolegiju odraz su posebnosti samoga kolegija. U radu će se prikazati načini i mogućnosti vršnjačke potpore te rezultati intervjua vođenog sa studentom s invaliditetom i studentom koji je njegova vršnjačka potpora. Rezultati ovoga istraživanja bit će polazište za daljnje promišljanje i aktivnosti vezane uz razvoj i sve veću implementaciju vršnjačke potpore studentima s invaliditetom.

Ključne riječi: klavir, studenti, visokoškolska nastava, invaliditet.

101 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; mirna.sabljar@aukos.hr

102 Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; zlatko.bukvic1@gmail.com

PEER SUPPORT FOR THE STUDY OF MUSIC PEDAGOGY – A CASE STUDY

Educational systems in their entire vertical are focused on changes through which equal participation would be ensured for all stakeholders and systems and services would be accessible and available regardless of individual characteristics and interests. The research focused on the analysis and interdependence of different aspects of the environment on educational achievement in higher education emphasises the importance of the learning environment and the daily interactions in both leisure and study time. It is particularly important to develop collaborative relationships between students and students with disabilities, and to encourage them to develop these relationships with colleagues (peers) and their professors.

Supportive relationships and individualised forms of support in the teaching process are reflected in the success of students in achieving the aimed outcomes. Therefore, the presentation emphasises the possibility of individual peer support, which is realised in the study of music pedagogy, through an art course, where piano playing skill is acquired. In this course, the emphasis is on practice and skill development, based on a special, individual form of teaching and it is realised in intensive interactions between students and teachers. The special features of peer support in this course reflect the particularities of the course itself. The paper will present the ways and possibilities of establishing peer support and the results of an interview conducted with a student with a disability and a student who is his peer support. The results of this research will be the starting point for further reflection and activities related to the development and increasing implementation of peer support for students with disabilities.

Keywords: piano, students, higher education teaching, disability

Matt Smith¹⁰³

SANTOS CAGES, WHEELCHAIRS, PUPPET CITIES AND WHAT WE CAN DO

A Santos Cage is a religious performing object used historically as a surrogate priest in the rural areas of Europe including France, Portugal and Spain. These figures are now sought after antiques as remnants of a practice that augmented Christian rites. These figures typically have no legs and this lack is an aesthetic feature of their use as an antique. These figures are in no way 'deficit' in their form as 'bodies without organs' (Deleuze and Guattari) and having no legs.

When I 'pushed' my mother in law a double amputee and wheelchair user around the obstacles of Portsmouth's disabling architecture I learnt, through collaboration with my mother in law and the complex object of the wheelchair, a practice of 'haptically listening' to the contours of spaces through this assemblage and relationship. My mother in law was always 'more than' the facts of her situation as a wheelchair user and having no legs.

In my installation *Puppet City* the wheelchair is not cast as a symbol of victimhood or lack. It is in fact a 'vibrant' (Bennett 2009) object that allows new possibilities for moving around the puppet city. The city in this installation is continually adapted to make the wheelchair able to explore the city-scape. This playful and idealised vision of disability grew from the practice.

In this presentation and connected workshop we explore with objects how they enable a space for what the body 'can do' in practice (Spinoza). Puppetry practice can challenge deficit models through positive and sensitive approaches to the bodies of participants. Searching for 'what is more than' is the key to this practice. In this exploration of disability and puppetry particular attention will be paid to the scholarship of Emma Fischer (2018

103 Applied Theatre and Puppetry Creative and Cultural Industries, University of Portsmouth; matt.smith@port.ac.uk

and 2020), Laura Purcell Gates (2017) and Petra Kuppers (2020) in regards to how Applied Puppetry can be a practice for disabled bodies.

Keywords: Applied Puppetry – Wheelchair Users – Objects

“SANTO” STALAK, INVALIDSKA KOLICA, GRADOVI LUTAKA I ŠTO NAM JE ČINITI

“Santo” stalak vjerski je predmet – objekt koji je u ruralnim područjima Europe u Francuskoj, Portugalu i Španjolskoj služio za izvedbu vjerskih obreda. Ti stalci s kipovima traženi su antikviteti kao tragovi uveličavanja kršćanskih obreda. Radi se o kipovima svetaca bez nogu, a taj je nedostatak i estetsko obilježje njihove antikvitetne upotrebe. Kipovi ni na koji način nisu ‘uskraćeni’ u svom obliku ‘tijela bez organa’ (Deleuze i Guattari) i bez nogu.

Kada sam svoju punicu koja nije imala obje noge ‘gurao’ u tom složenom sredstvu kao što su invalidska kolica obilazeći između i preko arhitektonskih prepreka koje su nam onemogućavale nesmetano kretanje po Portsmouthu, naučio sam u našoj interakciji što je ‘haptičko slušanje’ obrisa prostora. Moja je punica uvijek bila ‘više od’ činjenice da je korisnica invalidskih kolica i da je bez nogu.

U mojoj instalaciji Puppet City invalidska kolica nisu prikazana kao simbol žrtve ili nedostatka. Riječ je zapravo o ‘vibrantu’ (Bennett 2009) dinamičnom objektu koji pruža nove mogućnosti kretanja po gradu lutaka. Grad se u toj instalaciji neprestano prilagođava kako bi se invalidskim kolicima mogao istraživati gradski krajolik. Ta razigrana i idealizirana vizija invaliditeta proizašla je iz prakse.

U ovoj prezentaciji i radionici istražujemo kako predmeti stvaraju mogućnosti prostora za ono što tijelo ‘može učiniti’ u praksi (Spinoza). Lutkarska praksa može postaviti izazov deficitarnim modelima preko pozitivnih i osjetljivih pristupa tijelima sudionika. Traženje pojma “što je više od” ključ je te prakse. U ovom istraživanju invaliditeta i lutkarstva posebna će se pozornost posvetiti stipendiji Emme Fischer (2018. i 2020.), Laure

Purcell Gates (2017.) i Petre Koppers (2020.) u pogledu načina na koji primijenjeno lutkarstvo može u praksi biti korisno za osobe s invaliditetom.

Ključne riječi: primijenjeno lutkarstvo, invalidska kolica, objekti

*Blanka Stančić Puhak*¹⁰⁴
*Matjaž Duh*¹⁰⁵

INKLUZIJA ODRASLIH OSOBA S INTELKTUALNIM TEŠKOĆAMA U UMJETNOSTI

U likovnome radu s odraslim osobama s intelektualnim teškoćama sve se više postavlja pitanje same inkluzije u umjetnosti te populacije te implementacija likovnih radova u suvremeno likovno stvaralaštvo i integraciji na umjetničku likovnu scenu. Likovno izražavanje godinama se koristilo i još se koristi kao sredstvo radne okupacije te je sve više argumenata za ravnopravni edukacijski model koji kroz prilagođeni program i pristup može i jest dokazao kvalitetu te svoje mjesto u likovnoj umjetnosti, i to na profesionalnoj razini.

U radu ćemo prezentirati presjek istraživačkoga rada koji smo proveli u 2022. godini, a tiče se likovnoga izražavanja kod odraslih osoba s intelektualnim teškoćama. Cilj je bio ispitati mogućnosti umjetničkoga stvaranja uz odgovarajuću razinu podrške, likovnih tehnika prilagođenih osobi s IT te samoj tematici. Likovni zadatci pokrivali su razna likovna područja slikarstva, kiparstva, crteža. Likovni zadatci bili su metodički prilagođeni s individualiziranim pristupom kojim smo ciljano pokušali dobiti rezultate koji bi stavili fokus na kvalitetu likovnih radova te moći prepoznavanja likovnih mogućnosti kod te populacije i selekciji same zastupljenosti u kontekstu profesionalizma u likovnoj umjetnosti.

Involviranost edukacijskoga kadra, odgovarajuće motivacije i pristupi, prepoznavanja likovnoga individualnog rukopisa kod osoba s IT postavlja edukaciju te interes provedbe i prilagodbe na višu razinu za lakšu integraciju u svijet umjetnosti. Ravnopravnost i zastupljenost uz odgovarajuću podršku omogućila bi aktualizaciju likovne umjetnosti osoba s IT. Studija je pokazala da odgovarajućim pristupom i individualiziranim programom može se pozitivno utjecati i postići da se talentirana osoba s IT itekako može ostvariti u svijetu likovne umjetnosti.

Ključne riječi: inkluzija u umjetnosti, integracija osoba s intelektualnim teškoćama, talentiranost osoba s IT, edukacija

104 Centar za rehabilitaciju Zagreb; galerijastancic@gmail.com

105 Pedagoški fakultet; Univerzitet u Mariboru; matjaz.duh@um.si

INCLUSION OF ADULTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES INTO ARTISTIC WORK

In art work with adults with intellectual disabilities, the question of inclusion in the art of this population and the implementation of art works in contemporary art creation and integration into the art scene is increasingly being raised. Artistic expression has been used for years and is still used as a means of work occupation, and there are more and more arguments for an equal educational model that, through an adapted program and approach, can and has proven its quality and its place in fine art at a professional level.

The presentation is delivered on a cross-section of the research work conducted in 2022, related to artistic expression in adults with intellectual disabilities. The goal was to examine the possibilities of artistic creation with an adequate level of support, art techniques adapted to a person with ID and the topic itself. Art tasks covered various art fields of painting, sculpture, drawing. Art assignments were methodically adapted for an individualised approach, aimed at obtaining results that would focus on the quality of art works and the ability to recognize artistic possibilities in this population and the selection of representation itself in the context of professionalism in art.

The involvement of the educational staff, appropriate motivations and approaches, recognition of the individual artistic handwriting of people with ID raise the interest in education, implementation and adaptation to a higher level for easier integration into the world of art. Equality and representation with adequate support would enable the actualization of the fine art of people with ID. The study showed that through an adequate approach and an individualised programme, it is possible to positively influence and achieve that a talented person with ID can very well be realised in the world of fine arts.

Keywords: Inclusion in art, integration of people with intellectual disabilities, talent of people with intellectual disabilities, education

Petar Šajfar¹⁰⁶

ŽIVOT U TOTALNOJ INSTITUCIJI – RAZLOZI SMJEŠTAJA IZ PERSPEKTIVE OSOBA S INVALIDITETOM

Institucije koje pružaju socijalnu uslugu smještaja za osobe s invaliditetom predstavljaju specifičan svijet unutar kojega ljudi žive znatno drukčije u odnosu na ostatak populacije. Navedeno je označeno pojmom institucionalne kulture, a konkretne organizacije koje pružaju takav tip usluge, još u ranoj sociološkoj teoriji, nazvane su totalne institucije. No, ulazak u taj svijet također je vrlo specifičan te dosadašnja istraživanja uglavnom donese perspektivu stručnjaka i članova obitelji, dok je perspektiva samih korisnika slabo poznata. Perspektiva životnoga tijeka dodatni je teorijski okvir koji pomaže shvatiti kako pojedinačni događaj, poput smještaja u totalnu instituciju, zapravo nije izoliran, nego je povezan s cjelokupnim dotadašnjim životnim iskustvo pojedine osobe. Cilj istraživanja jest saznati što osobe s invaliditetom smatraju razlogom njihova smještaja u totalne institucije. Trenutno istraživanje dio je većega istraživačkog projekta o deinstitutionalizaciji osoba s invaliditetom. Prije glavnoga, provedeno je pilot istraživanje. Ciljana populacija jesu osobe s intelektualnim teškoćama koje imaju iskustvo institucionalizacije, tj. smještaja u neku od totalnih institucija. Namjernim uzorkovanjem odabrano je 13 sudionika i 14 sudionica koji mogu dati različite i slojevite uvide u promatranu tematiku. Pri tome se također nastajalo obuhvatiti osobe koje su vrlo heterogene po sljedećim obilježjima: dob, broj godina života izvan totalne institucije i unutar nje, razina obrazovanja, poslovna sposobnost, prisutnost drugih teškoća, lociranost u različitim dijelovima Hrvatske, itd. Provedena su ukupno 53 individualna i 16 grupnih polu-strukturiranih intervjua. Primijenjena je tematska analiza podataka. Rezultati pokazuju kako sudionici istraživanja smatraju da su u totalne institucije smješteni zbog osobnih razloga kao što su zdravstvene teškoće, invaliditet i zabrinutost za vlastitu budućnost. Također prepoznaju razloge vezane uz obitelj poput smrti članova obitelji,

106 Pravni fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; psajfar1@pravos.hr

nesigurnosti u obiteljskom kontekstu i sl. Naposljetku dio sudionika navodi izvjesne sistemske razloge institucionalizacije poput izostanka odgovarajuće formalne podrške za život u vlastitom domu. No, dio sudionika ipak ne poznaje nikakve razloge smještaja. Dobiveni rezultati raspravljani u kontekstu postojećih istraživanja.

Ključne riječi: institucionalizacija, osobe s intelektualnim teškoćama, perspektiva životnoga tijeka, korisnička perspektiva, kvalitativni pristup

LIFE IN A TOTAL INSTITUTION – REASONS FOR PLACEMENT FROM THE PERSPECTIVE OF PEOPLE WITH DISABILITIES

Institutions that provide social accommodation services for people with disabilities represent a special world in which people live significantly differently from the rest of the population. This is referred to by the term institutional culture, and specific organisations providing this type of service were referred to as total institutions in early sociological theory. However, entry into that world is also very specific, and previous research mostly brings in the perspective of experts and family members, while the perspective of the service users themselves is hardly known. The Life Course Perspective is an additional theoretical framework that helps to understand how a life event, such as placement in a total institution, is not isolated, but rather linked to the whole life experience of a person. The aim of the research is to find out what people with disabilities see as the reasons for their placement in a total institution. The current study is part of a larger research project on deinstitutionalisation of people with disabilities. A pilot study was conducted before the main study. The target population are people with intellectual disabilities who have experienced institutionalisation, i.e., placement in a total institution. A total of 27 participants were purposively selected to include those who could provide different and multi-layered insights into the topic observed. Other characteristics such as age, number of years of life outside and inside the total institution, educational level, legal capacity, presence of other disabilities,

location in different parts of Croatia, etc. were also considered. A total of 53 semi-structured individual and 16 group interviews were conducted. A thematic analysis was applied. The results show that the participants believe that they were placed in total institutions for personal reasons such as health problems, disability and concern for their own future. They also mention reasons related to the family, such as the death of family members, insecurity in the family environment, etc. Finally, some of the participants mention specific systemic reasons for institutionalisation, such as lack of adequate support to live in their own homes. However, some of the participants do not know any reasons for their placement in a total institution. The results obtained are discussed in the context of the existing literature.

Keywords: institutionalisation, people with intellectual disabilities, Life Course Perspective, service users perspective, qualitative approach

*Damir Šebo*¹⁰⁷

ZNAČENJE RAZVOJA SOCIJALNIH PODUZEĆA ZA ZAPOŠLJAVANJE OSJETLJIVIH SKUPINA DRUŠTVA U EUROPSKOJ UNIJI

Ovaj znanstveni rad istražuje značenje razvoja socijalnih poduzeća za zapošljavanje osjetljivih skupina društva u Europskoj Uniji, s posebnim naglaskom na osnivanje socijalnih poduzeća u kulturnome sektoru. Analizirajući trenutno stanje zapošljavanja osjetljivih skupina, poput osoba s invaliditetom, dugotrajno nezaposlenih i marginaliziranih, istražuje se kako socijalna poduzeća mogu pružiti održiva rješenja za njihovu inkluziju u radnu snagu. Primjerima najbolje prakse i studije slučaja, istražuje se kako socijalna poduzeća u kulturnome sektoru ne samo potiču kulturni razvoj nego i pridonose socijalnoj koheziji i smanjenju nejednakosti. Također se analizira podrška i politike Europske Unije usmjerene prema socijalnim poduzećima te njihov utjecaj na poboljšanje zapošljavanja osjetljivih skupina. Ovom se studijom potvrđuje važnost daljnjega razvoja socijalnih poduzeća u kulturnome sektoru kao ključnoga čimbenika za socijalnu integraciju i ekonomski rast u Europskoj Uniji.

Ključne riječi: socijalna poduzeća, zapošljavanje, osjetljive skupine, kulturni sektor, Europska Unija

107 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; dsebo@aukos.hr

THE SIGNIFICANCE OF SOCIAL ENTERPRISES IN THE EMPLOYMENT OF VULNERABLE GROUPS IN THE EUROPEAN UNION

The paper researches the significance of the development of social enterprises in the European Union for the employment of vulnerable populations, with a particular emphasis on the establishment of social enterprises within the cultural sector. By analysing the current state of employment for vulnerable groups, such as people with disabilities, the long-term unemployed, and marginalised communities, research is conducted into how social enterprises can provide sustainable solutions for their inclusion in the labour force. Through best-practice examples and case studies, it examines how social enterprises in the cultural sector not only foster cultural development but also contribute to social cohesion and inequality reduction. Furthermore, the paper deals with the support and policies of the European Union aimed at social enterprises and their impact on improving the employment prospects of vulnerable populations. This study confirms the importance of further development of social enterprises in the cultural sector as a key driver for social integration and economic growth in the European Union.

Keywords: social enterprises, employment, vulnerable groups, cultural sector, European Union

Zrinka Šimunović¹⁰⁸
 Višnja Vekić-Kljaic¹⁰⁹
 Helena Krišković¹¹⁰

UČENICI S POREMEĆAJEM IZ AUTISTIČNOGA SPEKTRA U NASTAVI GLAZBENE KULTURE U PRIMARNOME OBRAZOVANJU

Dobrobit glazbe i glazbenih aktivnosti za djecu s teškoćama česta je tema znanstvenih istraživanja. Rezultati tih istraživanja pokazuju da kod učenika s poremećajem iz autističnoga spektra glazba poboljšava koordinaciju, govor, pamćenje, ali razvija i druge vještine, potiče pozitivne emocije, promiče socijalnu interakciju, doprinosi socio-emocionalnom i tjelesnom razvoju.

Cilj ovoga istraživanja bio je pružiti kvalitativan uvid u reakcije učenika s poremećajem iz spektra autizma na različite metode poučavanja korištene tijekom satova Glazbene kulture. Također, istraživanje se usmjerilo na pristup učiteljica koje podučavaju učenike iz spektra autizma, uključujući prilagodbu nastavnoga sadržaja, metoda i ishoda prema predmetnom kurikulumu, kako učiteljice učenika iz spektra autizma pripremaju i prilagođavaju nastavni sadržaj, metode, ishode predmetnoga kurikulumu te na što sve obraćaju pozornost pri planiranju i pripremanju za sat. Za provedbu ovoga istraživanja kao istraživačka strategija kvalitativnoga istraživačkog pristupa korištena je intrinzična studija slučaja koja je opisana deskriptivnom metodom. U svrhu potvrde rezultata, opsežnijih podataka, povećane valjanosti i boljega razumijevanja proučavanoga fenomena za prikupljanje podataka koristila se metoda triangulacije. Podatci su prikupljeni intervjuom s učiteljicama, evaluacijskim listićima za prikupljanje informacija od učenika iz autističnoga spektra, analizom dokumentacije (pripreme za nastavne sate, individualizirani kurikulumi) te videozapisima nastavnih sati Glazbene kulture. Analizom navedenoga utvrđeno je kako metode i strategije rada s djecom s teškoćama mogu imati zajedničku poveznicu, ali

108 Sveučilište u Slavanskom Brodu; zsimunovic@unisb.hr

109 Sveučilište u Slavanskom Brodu; vvkljaic@unisb.hr

110 OŠ fra Kaje Adžića Pleternica; helena.kriskovic@gmail.com

pri primjeni nužna je individualizacija i prilagodljivost pojedinom djetetu. Ključnu ulogu u tome imaju učiteljice. Učiteljicama u radu s učenicima iz autističnog spektra pomažu njihova iskustva te poznavanje i kontinuirano praćenje učenika. Rezultati istraživanja mogu poslužiti kao primjer situacija i načina rada s učenicima iz spektra autizma, ali i materijal za analizu učiteljima razredne nastave, roditeljima, asistentima u nastavi te studentima učiteljskih fakulteta. Nastavak istraživanja na temu rada s učenicima iz spektra autizma na nastavi Glazbene kulture mogao bi značajno doprinijeti, i znanstvenoj zajednici, i praksi.

Ključne riječi: autizam, glazba, individualizacija, metode rada, učiteljice

STUDENTS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER IN PRIMARY MUSIC EDUCATION

The benefits of music and musical activities for children with disabilities are a common topic of scientific research. The results of these studies show that in students with autism spectrum disorder, music improves coordination, speech, and memory, but also develops other skills, fosters positive emotions, promotes social interaction, and contributes to socio-emotional and physical development.

The aim of this research was to provide a qualitative insight into the reactions of students with autism spectrum disorder to different teaching methods used during Music Education classes. The research also focused on the approach of teachers who teach students on the autism spectrum, including adapting the teaching content, methods, and outcomes according to the subject curriculum, as well as how teachers prepare and adapt the teaching content, methods, and outcomes of the subject curriculum and what they pay attention to when planning and preparing for the class. For the purpose of this research, an intrinsic case study research strategy was used, described by a descriptive method. To confirm the results, collect more data, increase validity, and enhance understanding of the studied phenomenon, the method of triangulation was used to collect data.

Data was collected through interviews with teachers, evaluation sheets for gathering information from students with autism spectrum, analysis of documentation (lesson preparations, individualised curricula), and video recordings of Music Education classes. The analysis revealed that methods and strategies for working with children with difficulties can have a common thread, but individualisation and adaptability to each child are necessary when applying them. Teachers play a key role in this process. In their work with students with autism spectrum disorder teachers rely on their experience and knowledge, as well as on continuous monitoring of the students.

The research results can serve as an example for situations and methods in working with students with autism spectrum disorder and thus provide material for analysis for elementary school teachers, parents, teaching assistants, and teacher education students. Continuing research on the topic of working with students with autism spectrum in Music Education classes could significantly contribute to both the academic community and practice.

Keywords: Autism, music, individualisation, teaching methods, teachers.

*Tihana Škojo*¹¹¹
*Ivan Karša*¹¹²
*Ines Hustić*¹¹³

OBLIKOVANJE GLAZBENIH IGARA ZA SLIJEPE I SLABOVIDNE UČENIKE – POČETNI STUPANJ UČENJA SVIRANJA KLAVIRA

Nastava instrumenta individualno je oblikovana i temelji se na poučavanju usklađenom s osobitostima svakoga učenika, stoga predstavlja idealnu mogućnost za otkrivanje svijeta glazbe za slijepa i slabovidna učenika. Glazbene igre, kao aktivnosti kojima dijete aktivno istražuje i upoznaje stvarnost oko sebe razvijajući tako svoja osjetila i sposobnosti, ali i podiže raspoloženje, najuspješnije su glazbene aktivnosti kojima se nastavnik može koristiti na početnome stupnju učenja klavira kod svih učenika, a posebice slijepih i slabovidnih učenika. U radu se polazi od podjele glazbenih igara u nastavi klavira na igre za razvoj sluha, igre za razvoj osjeta dodira, igre za razvoj fine motorike i kombinirane igre. Opisuju se mogućnosti primjene igara u svladavanju klavirske tehnike, pri usvajanju glazbenih pojmova vezanih uz klavir i svladavanje specifičnih izvodilačkih zahtjeva. Posebna je pozornost u kreiranju glazbenih igara usmjerena na razvoj pamćenja kod slijepih i slabovidnih učenika, zbog potrebe za brzim memoriranjem velikoga broja glazbenih informacija, notnoga teksta i uputa koje se odnose na zvučanje djela. Igre koje su prikazane u radu doprinose su nastavnoj praksi početnoga stupnja učenja sviranja klavira, ali i poticaj onim nastavnicima koji u svojem radu tragaju za pravim putevima kojima će kod učenika probuditi interes i želju za glazbenim znanjem te razviti njihov puni potencijal i ljubav prema instrumentu i glazbi.

Ključne riječi: glazbene igre, nastava klavira, nastavnici, slijepi učenici

111 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; tihana.skojo@skojo.hr

112 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; ivan.karsa1@gmail.com

113 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; ines.hustic@gmail.com

DESIGNING MUSIC GAMES FOR BLIND AND PARTIALLY-SIGHTED STUDENTS – BEGINNER PIANO TEACHING

Since music instrument teaching is individual and adapted to each student, it represents an ideal opportunity for blind and partially-sighted students to discover the world of music. As activities with which children actively explore and become acquainted with their environment and thus develop their senses and abilities as well as improve their mood, music games are the most successful music activities to be used by teachers in beginner piano teaching with all students, especially the blind and visually impaired students.

The present paper uses the following categorization of music games in piano teaching: games for the development of musical sense, games for the development of the sense of touch, games for the development of fine motor skills, and combined games. The possibilities of using games when mastering the piano technique, acquiring musical concepts related to the piano, and mastering specific performance requirements are described. Special attention in the design of music games is focused on the development of memory in blind and partially-sighted students due to their need for quick memorisation of a large amount of musical information, sheet music, and instructions related to the sound of the work.

The games presented in this paper contribute to the teaching practice of beginner piano, but they can also encourage the teachers who are looking for the right ways to awaken the students' interest and desire for musical knowledge in order to reach their full potential and develop a love for the instrument and music.

Keywords: music games, piano teaching, teachers, blind students

Zoran Špoljarić¹¹⁴
 Antonio Žulj¹¹⁵
 Blago Čepo¹¹⁶

INKLUZIJA DJECE S INVALIDITETOM U REDOVAN SUSTAV TRENINGA

Sve veći broj osoba s invaliditetom uključuje se u sport. Rad trenera s osobama s invaliditetom predstavlja vrlo važnu sastavnicu inkluzivnom pristupu u sportu. Primarni cilj istraživanja jest kvantitativno utvrditi koliki broj trenera uključuje osobe s invaliditetom u trening validnoga sporta. Sekundarni cilj istraživanja jest utvrditi stručnu podlogu trenera za rad s osobama s invaliditetom te informiranost trenera o sportskim organizacijama koje pomažu u stručnom radu u sportu osobama s invaliditetom. Chi-kvadrat testom analiziran je broj trenera koji uključuje osobe s invaliditetom u trenažni rad u odnosu na broj trenera koji ne uključuje osobe s invaliditetom u trenažni rad. Ova analiza pomoći će nam razumjeti trenutačnu razinu inkluzije u sportskom sektoru. Regresijskom analizom prikazat će se prediktori za uključivanje osoba s invaliditetom u trenažni proces. Neki od prediktora jesu obrazovanje trenera, iskustvo rada s osobama s invaliditetom. Na osnovi rezultata prikazat će se smjernice za inkluziju i kvalitetniji rad s osobama s invaliditetom. Ovo istraživanje doprinosi razumijevanju važnosti rada trenera s osobama s invaliditetom, daje smjernice za razvoj učinkovitih pristupa i programa koji promiču inkluziju i tjelesnu aktivnost među osobama s invaliditetom.

Ključne riječi: parasport, zdravlje, edukacija

114 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; zspoljaric@kifos.hr

115 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; azulj@kifos.hr

116 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; bcepo@kifos.hr

INCLUSION OF CHILDREN WITH DISABILITIES IN THE REGULAR TRAINING SYSTEM

An increasing number of people with disabilities are participating in sports. The work of coaches with disabled people represents a vital component of an inclusive approach in sports. The primary goal of the research is to quantitatively determine how many coaches include people with disabilities in the training of valid sports. The secondary goal of the research is to determine the professional background of coaches for working with people with disabilities and the coaches' awareness of sports organisations that help people with disabilities in their professional work in sports. The chi-square test was used to analyse the number of coaches who include people with disabilities in training work compared to the number of coaches who do not include people with disabilities in training work. This analysis will help us understand the current level of inclusion in the sports sector. Regression analysis will show predictors for the inclusion of people with disabilities in the training process. Some of the predictors are the trainer's education and experience working with people with disabilities. Based on the results, guidelines for inclusion and better work with people with disabilities will be presented. This research contributes to the understanding of the importance of trainers' work with people with disabilities and provides guidelines for the development of effective approaches and programs that promote inclusion and physical activity among people with disabilities.

Keywords: parasport, health, education

Jasna Šulentić Begić¹¹⁷
Marija Kolar¹¹⁸

GLAZBA I DJECA S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Autizam je složeni neurološki poremećaj koji karakteriziraju oštećenja u komunikaciji, ali i socijalnoj interakciji, ograničeni modeli ponašanja, interesa i aktivnosti. S obzirom na različite oblike autizma i na to da ne postoje dvije iste osobe, potreban je individualan pristup svakom pojedincu. Glazbena sposobnost jedan je od posebnih talenata koje dijete s poremećajem iz spektra autizma može imati. Takvom djetetu treba omogućiti bavljenje glazbom. Muzikoterapija se kao terapija pokazala učinkovitom u radu s djecom s autizmom, tj. pozitivno utječe na komunikaciju, vokalizaciju, združenu pozornost, kontakt očima, koncentraciju, suradnju, kognitivne funkcije, socijalne vještine i dr. U ovome radu prikazana su zapažanja dobivena studijom slučaja. Za potrebe istraživanja provedena su dva intervjua, tj. s pomoćnicom u nastavi koja je radila s učenikom s poremećajem iz spektra autizma te s roditeljima učenika. Studija slučaja pokazala je kako učenik ima razvijenu glazbenu sposobnost, kako aktivno, uz zadržanu pozornost, sudjeluje samo na nastavi Glazbene kulture i kako mu je muzikoterapija pomogla u izražavanju i govoru.

Ključne riječi: djeca s poremećajem iz spektra autizma, nastava Glazbene kulture, muzikoterapija, glazbena sposobnost, studija slučaja.

117 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; jsulentic-begic@aukos.hr

118 Akademije za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; marijakolar2707@gmail.com

MUSIC AND CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Autism is a complex neurological disorder characterised by impairments in communication and social interaction and limited patterns of behaviour, interests, and activities. Given the different forms of autism and the fact that no two people are the same, an individual approach to each individual is required. Musical ability represents a distinctive capability that can manifest in children diagnosed with autism spectrum disorder. Such a child should be allowed to practise music. As a therapy, music therapy has proven to be effective in working with children with autism, i.e., it has a positive effect on communication, vocalisation, joint attention, eye contact, concentration, cooperation, cognitive functions, social skills, etc. This paper presents the observations obtained through the case study. For the purposes of the research, two interviews were conducted, i.e., with a teaching assistant who worked with a student with an autism spectrum disorder and with the student's parents. The case study showed that the student has developed musical ability, that he participates actively, with reserved attention, only in the Music culture classes, and that music therapy helped him in his expression and speech.

Keywords: children with autism spectrum disorder, teaching of Music culture, music therapy, musical ability, case study.

Biljana Trajkovski¹¹⁹
Sanja Skočić Mihić¹²⁰

KINANTROPOLOŠKA OBILJEŽJA UČENICE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Djeca s poremećajem iz spektra autizma (PSA), uz teškoće u socijalnoj komunikaciji i interakciji, repetitivne obrasce ponašanja, interesa i aktivnosti, u motoričkome razvoju iskazuju stereotipne motoričke obrasce uz oponašanja, te kasne u ranome motoričkom razvoju, imaju teškoće u hodu, posturalnoj kontroli i motoričkom planiranju. Cilj je ovog rada bio utvrditi: (1) kinantropološka obilježja: morfološke, motoričke i funkcionalne sposobnosti te motorička postignuća učenice s PSA, (2) razliku u rezultatima kinantropološkim obilježja učenice s PSA i vršnjaka, i (3) razliku u rezultatima prvoga i drugog testa motoričkih postignuća kod učenice s PSA i kod vršnjaka.

Ukupan uzorak čini 121 učenica, a poduzorak učenica s PSA trećeg razreda osnovne škole u Primorsko-goranskoj županiji. Standardnim testovima za ispitivanje morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti i motoričkih postignuća utvrđen je prosječan rezultat vršnjaka i individualni rezultati učenice s PSA.

Rezultati upućuju na urednu morfološku strukturu tijela učenice s PSA u odnosu na proporcije tijela i tjelesnu masu. Učenica postiže ispodprosječne rezultate motoričkih sposobnosti na svim testovima u usporedbi s vršnjacima, osim na testovima taping rukom i pretklon u sjedu. Izrazito odstupanje rezultata dobiveno je na testu izdržaj u zgibu, skok u dalj s mjesta, poligon natraške i kardiovaskularna izdržljivost (trčanje 3 min). Utvrđena je značajna razlika na testu motoričkih postignuća između prvoga i drugog testiranja u korist ponovljenoga testa, osobito u manipulaciji rukom i nogom, dok te razlike nisu utvrđene kod vršnjaka.

Preliminarni rezultati ove studije doprinose razumijevanju motoričkih sposobnosti i postignuća učenika s PSA u usporedbi s vršnjacima, a i

119 Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci; biljana.trajkovski@uniri.hr

120 Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci; sskocic_m@ufri.uniri.hr

obrascu boljih motoričkih postignuća u ponovljenom testu, moguće radi specifičnih obilježja u auditivnoj percepciji i motoričkom planiranju učenika s PSA. Sugerira se dobivene nalaze provjeriti na većem poduzorku učenika s PSA i utvrđivanja značenja ponovljenoga mjerenja kao referentne vrijednosti.

Ključne riječi: poremećaj iz spektra autizma, učenica, treći razred, motoričke sposobnosti i postignuća, procjena

KINANTHROPOLOGICAL CHARACTERISTICS OF A STUDENT WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Children with autism spectrum disorder (ASD), besides difficulties in social communication and interactions, repetitive patterns of behaviour, interests and activities, differ in motor efficiency versus peers concerning delays in early motor development, walking difficulties, postural control and motor planning, stereotypical motor patterns and imitation. The aim of this study was to determine: (1) kinanthropological characteristics: morphological, motor and functional abilities and motor achievements, (2) differences in results of kinanthropological characteristics between a student with ASD and peers, and (3) differences in results between the first and second test of motor achievements in a student with ASD and peers.

The general sample consists of 121 female students and a subsample of one third-grade elementary school student with ASD in Primorje-Gorski Kotar County. Standard tests of morphological characteristics, motor and functional abilities, and motor achievements were used to determine the average peer score and individual results of a student with ASD.

Orderly morphological body structure concerning body proportions and body mass was found in students with ASD. Her results on all tests of motor achievements are below-average results compering to peers, except on the test taping by hand and prebend in sitting. A special deviation of the results was obtained on the test standoff, long jump from the site, polygon backward and cardiovascular endurance (running 3 min). A marked

difference in the motor achievement tests was established between the first and second testing, on behalf of the second repeated testing, especially in hand and foot manipulation, and such differences were not found in peers.

The preliminary results of this study contribute to the understanding of motor skills and achievements of students with ASD compared to peers as well as the pattern of better motor achievements in the repeated test, possibly due to specific characteristics in auditory perception and motor planning of students with PSA. It is suggested to review the obtained findings on a larger sub-sample of students with PSA and to determine the significance of the repeated measurement as a reference value.

Keywords: autism spectrum disorder, female students, third grade, motor skills and achievements, assessment

Ria Trdin¹²¹

SCENSKA LUTKA KAO KOMUNIKACIJSKI MOST U IZRAŽAVANJU POTEŠKOĆA

U odnosima odrastao – dijete, zdrav – bolestan, funkcionalan – s poteškoćama, naglašeni su kontrasti. Komuniciranje između tih parova podrazumijeva nadilaženje suprotnosti među njima i uspostavu povjerenja. Ne uspiju li se premostiti te udaljenosti, komunikacija može biti narušena nerazumijevanjem, osjećajem srama, straha i nelagode. Stajališta od kojih polazimo u komunikaciji subjektivne su naravi i nije posve moguće promatrati problem iz položaja drugoga. Usporedimo odraslu osobu i dijete. Odrastao čovjek uglavnom nije svjestan svoga autoriteta u odnosu na malo dijete. Pod autoritet misli se na dominaciju odraslih u smislu posjedovanja informacija i iskustva, ali i fizičke snage i visine odrasloga čovjeka. Zamislimo situaciju u kojoj visoki otac dubokim glasom prigovara djetetu ili pokušava riješiti neki problem s djetetom. U kojem se položaju nalazi dijete? Trostruko je niže, nema mišićnu snagu, nema informacija i dovoljno iskustva da objasni svoje stajalište, emociju ili neku radnju, ili se jednostavno emocionalno i fizički obrani. K tomu je ekonomski i društveno posve ovisno o roditelju. Što djetetu preostaje? Preostaje mu da „omekša“ sugovornika time da bude „slatko“ ili smiješno. Može reagirati plačem, ljutnjom, inatom ili šutnjom i pokoravanjem. Isto se može primijeniti na komunikaciju funkcionalnih osoba s osobama s poteškoćama. Autoritet koji proizlazi iz položaja odrasloga, funkcionalnoga čovjeka može biti izvor stresa, nelagode i srama za djecu i ljude s poteškoćama. Scenska lutka može biti izvrstan medij kojim posredujemo u komunikaciji između oprečnih parova. Ona je tampon-zona koja približava navedene krajnosti, filter kojim izbjegnemo izravno suočavanje. Sposobna je šalom i igrom uspostaviti odnos među sugovornicima i razviti povjerenje kojim se lakše izražavaju problemi. U radu će biti prezentirani primjeri kako scenska lutka djeluje na osobe s poteškoćama i kako djeluje u komunikaciji s djecom i artikuliranju njihovih problema.

Ključne riječi: autoritet, dominacija, nerazumijevanje, komunikacijski most, scenska lutka

121 Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; riatrdin@gmail.com

STAGE PUPPET AS A COMMUNICATION BRIDGE IN EXPRESSING DIFFICULTIES

In relationships grown up – a child, healthy – sick, functional – with difficulties, contrasts are emphasised. Communicating between these groups implies transcending the opposites between them and establishing trust. If they fail to bridge these distances, communication can be disrupted by misunderstandings, feelings of shame, fear, and discomfort. The starting positions in communication are subjective, and it is not entirely possible to observe the problem from the position of another. Let us compare an adult and a child. An adult is unaware of his authority over a small child. Authority includes not only the dominance of adults in terms of possessing information and experience but also the physical strength and height of an adult. Let us imagine a situation in which a tall father complains to the child in a deep voice or tries to solve a problem with the child. What position is the child in? The child is three times shorter, has no muscle strength, no information, and not enough experience to explain his point of view, emotion, or action, or to simply defend himself emotionally and physically. In addition, it is economically and socially completely dependent on the parent. What is left for the child to do? The child can only try to “soften” the interlocutor by making it “sweet” or funny. It can react with crying, anger, spite, or silence and submission. The same can be applied to the communication of functional persons with people with disabilities. Authority arising from the position of an adult, a functional person can be a source of stress, discomfort, and shame for children and people with disabilities. A stage puppet can be an excellent medium through which we mediate communication between opposites. It is a buffer zone that approaches the stated extremes, a filter that avoids confrontation. Stage puppets are able, through jokes and play, to establish a relationship between interlocutors and develop trust, through which problems are more easily expressed. The paper will present examples of how the stage puppet affects people with disabilities and how it works in communicating with children and articulating their problems.

Keywords: authority, dominance, misunderstanding, communication bridge, stage puppet

KAMISHIBAI VRATA OTVORENA SU SVAKOJ OSOBI

Oblik umjetnosti u kojem postoji izravan kontakt između pošiljatelja poruke (umjetnika) i njezina primatelja (publike, u ovom radu s fokusom na osobe s invaliditetom) jest scenska umjetnost, a jedan od njezinih mnogobrojnih oblika jest i Kamišibai ili izvorno, papirnato kazalište. Prednost Kamišibai kazališta jest u neograničenome broju stilova izvođenja, dimenzija, naracija, bez starosnih granica za publiku. Kamišibai kazalište jest scenska forma ograničena samo maštom, a karakterizira ga beskraj dvaju usporednih svjetova – priča i stvarnosti. Ono što Kamišibai čini jedinstvenom formom pričanja priče, jest veza između ilustracije i samoga izgovorenog teksta, gdje nas ilustracija vodi od jedne scene do druge, pružajući mogućnost potpunijega vizualnog doživljaja teksta od strane promatrača, a sama pozornica stvara iluziju scenskoga izričaja. Posebnost Kamišibai kazališta jest pozornica „butai“, koja se može lako napraviti od obične kutije, a osim klasičnih likovnih tehnika – crtačkih i slikarskih, mogu se koristiti kolaž, grataž, ali i jednostavne tehnike otiskivanja. Umjetnost, a posebno Kamišibai kazalište, otvara svoja vrata svakoj osobi, omogućava dostupnost i sudjelovanje svima, a i cjelokupan doživljaj umjetničkoga izričaja. Međunarodni centar književnosti za djecu Zmajeve dečje igre već godinama usko surađuje s brojnim institucijama i nevladinim udrugama, a jedan od oblika te suradnje jesu i posjeti umjetnika tijekom kojih se organiziraju predstave i radionice. Tijekom 2023. godine organizirane su predstave i radionice Kamišibai kazališta za korisnike jedne od udruga. Predstave su se nizale jedna za drugom, a osmjesi publike i sudjelovanje u pričama bili su najbolji pokazatelj ljepote, tog po dimenzijama malog, ali nadasve moćnoga kazališta. Radionice koje su slijedile nakon predstava pružile su mogućnost korisnicima da slikom i riječju ispričaju svoje priče, otkriju svoje svjetove. U radu se prikazuje i analizira na koji način Kamišibai otvara vrata svakoj osobi pružajući im mogućnost sudjelovanja.

Ključne riječi: Kamišibai kazalište, pričanje priča, ilustracije, osobe s invaliditetom.

122 Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad. stabloliki@gmail.com

123 Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad. otilia.velisek@gmail.com

KAMISHIBAI'S DOORS ARE OPEN TO EVERYONE

The form of art with a direct contact between the sender of a message (the artist) and its recipient (the audience, with a focus on people with disabilities in this paper) belongs to performing arts, and Kamishibai, or originally paper theatre, is one of its many forms. The advantage of Kamishibai theatre is its unlimited number of performance styles, dimensions, narrations, and there are no age limits for its recipients. Kamishibai theatre is a scenic form limited only by imagination, and it is characterised by the infinity of two parallel worlds; stories and reality. What makes Kamishibai a unique form of storytelling is the connection between the illustration and the spoken text itself, where the illustration leads us from one scene to another, providing the possibility of a more complete visual experience of the text by the viewer, and the stage itself creates the illusion of stage expression. The special feature of the Kamishibai theatre is the stage, “butai”, which can be easily made from an ordinary box, and in addition to classic art techniques – drawing and painting, collage, grattage, and simple printing techniques can also be used. Art, and especially the Kamishibai theatre, opens its doors to everyone, is accessible to everyone inviting us to take part and experience the artistic expression as well. The International Children’s Literature Center Zmajeve dečje igre has been closely cooperating with numerous institutions and non-governmental associations for years, and one of the forms of this cooperation are the visits of artists during which performances and workshops are organised. Performances and workshops of the Kamishibai theatre have been organised for users of one of the associations in 2023. The performances revealed the smiles on viewers faces and their participation in the stories were the best indicators of the beauty of this small, but above all, powerful theatre. The workshops that followed the performances provided the users with the opportunity to tell their stories and discover their worlds through images and words. This paper shows and analyses how Kamishibai can open its doors to everyone, offering them the opportunity to take part.

Keywords: Kamishibai theatre, storytelling, illustrations, people with disabilities.

POLOŽAJ OSOBA S INVALIDITETOM U OSTVARIVANJU POGODNOSTI U PROMETU

Jedan od osnovnih preduvjeta kako bi se osobe s invaliditetom mogle uključiti u svakodnevne životne aktivnosti i u život zajednice jest svakako mobilnost. Bez obzira na to o kojoj se grani prometa radi odnosno vrsti prijevoza, prijevoz mora biti dostupan svima pod jednakim uvjetima. Pod terminom invaliditet obuhvaćen je veliki broj različitih funkcionalnih ograničenja. Ona se neminovno javljaju u stanovništvu svake zemlje na svijetu. Invaliditet može biti neko fizičko, intelektualno ili osjetilno oštećenje, a koja pak mogu biti stanja ili bolesti, i trajna, i prolazna. Svaka država u skladu sa svojim mogućnostima donosi zakone i podzakonske akte o načinu prijevoza osoba s invaliditetom, a i pogodnostima koje osobe s invaliditetom ostvaruju u prometu. Pri donošenju zakona potrebno je izbjeći bilo kakav oblik diskriminacije te svakako uzeti u obzir i implementirati u propise načelo jednakosti i ravnopravnosti.

U radu se prikazuju zakoni i pravilnici koji se primjenjuju u Republici Hrvatskoj, a prema kojima osobe s invaliditetom ostvaruju pogodnosti u prometu. Analiziraju se odredbe zakona i pravilnika te problemi, poteškoće, pa čak zloupotrebe prava s kojima se susreću osobe s invaliditetom pri njihovu korištenju. Prema postojećim propisima u Republici Hrvatskoj osobe s invaliditetom ne mogu na jednome mjestu podnijeti zahtjev kako bi ostvarili prava, nego za svako pravo koje im pripada moraju se obraćati raznim institucijama, što znatno otežava njihovo ostvarivanje. U radu se predlažu rješenja kojima bi se osobama s invaliditetom omogućilo ostvarivanje zakonskih prava na mnogo jednostavniji i brži način, kako bi se u konačnici poštivala njihova prava i kako bi se poštivalo načelo nediskriminacije.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, pogodnosti osoba s invaliditetom, promet, Republika Hrvatska.

124 Pravni fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; avasilj@pravos.hr

125 Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom; martinabiondic23@gmail.com

THE POSITION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN ACHIEVING BENEFITS IN TRANSPORTATION

One of the fundamental prerequisites for individuals with disabilities to participate in everyday life activities and community life is undoubtedly mobility. Regardless of the branch of transport or type of transport, transportation must be accessible to everyone under equal conditions. The term disability encompasses a wide range of different functional limitations. They inevitably occur in the population of every country in the world. Disability can be some form of physical, intellectual, or sensory impairment that can result from conditions or illnesses, both permanent and temporary. Each country, in accordance with its capabilities, enacts laws and regulations regarding the transportation of people with disabilities, as well as the benefits that persons with disabilities receive in transportation. When enacting laws, it is necessary to avoid any form of discrimination and certainly consider and implement the principles of equality and equity in the regulations.

This paper presents the laws and regulations applicable in the Republic of Croatia, through which people with disabilities enjoy benefits in transportation. The provisions of laws and regulations are analysed, along with the problems, difficulties, and even abuses of rights that people with disabilities encounter when using them. According to the existing regulations in the Republic of Croatia, people with disabilities cannot apply for their rights in one place; instead, they must approach various institutions for each right they are entitled to, which significantly complicates the process. The paper proposes solutions to enable individuals with disabilities to exercise their legal rights in a much simpler and faster way, ultimately respecting their rights and the principle of non-discrimination.

Keywords: people with disabilities, benefits for people with disabilities, transportation, Republic of Croatia.

*Violeta Valjan Vukić*¹²⁶
*Marina Fucijaš*¹²⁷
*Karmen Travirka Marčina*¹²⁸

OSIGURAVANJE DOBROBITI ZA DJECU PREDŠKOLSKE DOBI LUTKARSKOM PREDSTAVOM

Lutka je kanal preko kojega možemo doprijeti do djeteta, njegova prijateljica od malih nogu koja ga prati u svim njegovim dječjim avanturama i kojoj se gotovo sva djeca vrlo rado otvaraju i vjeruju joj. Lutke su vrata kojim djeca ulaze u svijet umjetnosti. Županić Benić (2019) lutku smatra pomoćnikom odgojitelja, učitelja i roditelja, dječjim partnerom koje dijete razumije zbog njezine jednostavnosti i simboličnosti i ne treba mu mnogo da se otvori i počne vjerovati lutki. Lutka je nalik djetetu koji u svom imaginarnom svijetu mašte može biti što god poželi. Ona savršeno razumije dijete i dijete savršeno razumije nju. Tijekom 2020. Hrvatsku je pogodio niz većih i mnoštvo manjih potresa. Potresi su uzrokovali golemu materijalnu štetu, ali i mnogo stresa, brojne psihičke probleme, traume, strahove i šokove koji su se odrazili i na odrasle i na djecu. U radu se iznose rezultati istraživanja koje je imalo za cilj utvrditi koje dobrobiti djeca ostvaruju pri izvođenju lutkarske predstave na temu potresa. Za potrebe istraživanja napisan je tekst lutkarske predstave, izrađene lutke i kulisa, a predstava je izvedena u skupinama djece predškolske dobi u vrtićima u Zagrebu, Zadru i Sisku.

Ključne riječi: scenska lutka, lutkarstvo, kazalište lutaka, dobrobiti lutka, potres

126 Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja; vvukic@unizd.hr

127 Dječji vrtić svetog Josipa, Zagreb; m.fucijas@gmail.com

128 Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja; kmarcina@unizd.hr

ENSURING THE WELL-BEING OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH A PUPPET SHOW

A puppet is a channel through which we can reach a child, its friend from early childhood that follows it in all its childhood adventures, and to which almost all children are very happy to open up to and trust. Puppets are the door through which children enter the world of art. Županić Benić (2019) considers a puppet to be an assistant to the educator, teacher and parents that understands children due to its simplicity and symbolism, and not much is needed for the child to open up and trust the puppet. A puppet is like a child who can be anything it wants in the imaginary world of imagination. It understands the child perfectly and the child understands it perfectly, as well. During the year 2020, Croatia was hit by many small earthquakes. The earthquakes caused great material damage and a lot of stress, people suffered diverse psychological issues, traumas, fears and shocks that reflected not only on adults but on children as well. This paper presents the results of the research aimed at determining the benefits children have when performing a puppet show on the theme of an earthquake. The puppet show performance text was written for the needs of the research as well as the making of the puppets and the backdrop, while the play was performed by a group of preschool children in kindergartens in Zagreb, Zadar and Sisak.

Keywords: scene puppet, puppetry, puppet theatre, puppet well-being, earthquake

MOGUĆNOST PRISTUPA SPORTSKIM DOGAĐANJIMA KAO DIO SPORTSKE KULTURE I SLOBODNOGA VREMENA OSOBA S INVALIDITETOM

Uklanjanje prepreka bilo koje vrste koje bi onemogućile pristup osoba s invaliditetom često se ne odnosi samo na fizičke barijere, nego ponajprije na mogućnost izjednačavanja mogućnosti socijalnih interakcija. Suvremeni pravni, društveni i humanistički trendovi pokušavaju tu izrazito nehomogenu skupinu izjednačiti u različitosti potreba, a uklanjanje barijere pristupa određenom mjestu često znači dosljedno primijeniti određenu pravnu regulativu ili osvijestiti senzibilizaciju društva. Autori u ovome radu analiziraju postojeću pravnu regulativu koja osobama s invaliditetom omogućava i jamči pristup sportu, no ujedno i malobrojnost odredbi koje jamče pristup sportskim događanjima kao gledateljima i navijačima. Time se potvrđuje teza da integracija osoba s invaliditetom u sportske aktivnosti ne znači nužno i samo sudjelovanje u njima, ona postavlja i mogućnost sudjelovanja u publici. Na taj način inkluzivno ujedinjuje posredno sudjelovanje u sportskim događanjima te kvalitetno i aktivno slobodno vrijeme. Socijalni model invaliditeta postavlja prepreke u okolini kao nemogućnost jednakoga pristupa aktivnostima, u ovom slučaju sportskim događanjima i slobodnom vremenu. Postavljanjem invaliditeta u kontekst ljudskih prava, osobe s invaliditetom dobivaju mogućnost ravnopravnoga sudjelovanja u cjelokupnom društvenom životu koje nije nužno ograničeno samo fizičkim barijerama. Usporedbom dvaju sportskih objekata iste namjene, starijega i novijega, kroz pristup gledalištu i unapređenjima za jednako aktivnim sudjelovanjem u praćenju sportskih događanja, u radu će se pokazati da je primjena pozitivne pravne regulative postala općeprihvaćen temelj za poboljšanje ravnopravnoga suživota u sportskim događanjima i šire shvaćanje kulture sporta. Ovim će se radom pokazati da takav inkluzivni

129 Filozofski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; nvrbesicravlic@ffos.hr

130 Ljekarne Srce; anto.barukcic031@gmail.com

pristup sportu kroz mogućnost sudjelovanja u praćenju sportskih događanja povećava kvalitetu slobodnoga vremena osoba s invaliditetom na proaktivan način čime se ljestvica slobodnoga vremena podiže na višu i kvalitetniju razinu socijalne uključenosti.

Ključne riječi: kultura sporta, slobodno vrijeme, osobe s invaliditetom, ljudska prava

POSSIBILITIES OF ACCESS TO SPORTS EVENTS AS PART OF SPORTS CULTURE AND LEISURE TIME OF PERSONS WITH DISABILITIES

The removal of obstacles of any kind that would prevent the access of people with disabilities often refers not only to physical barriers but primarily to the possibility of equalising opportunities for social interactions. Contemporary legal, social, and humanitarian trends try to equalise this extremely heterogeneous group in terms of diversity of needs, and removing the barrier of access to a certain place often means consistently applying certain legal regulations or raising awareness of social sensitisation. In this paper, the authors analyse the existing legal regulations that enable and guarantee access to sports for people with disabilities, despite the small number of provisions that guarantee access to sports events for spectators and fans. This confirms the thesis that the integration of people with disabilities in sports activities does not necessarily mean only participation in them; it also raises the possibility of participation in the audience. In this way, it inclusively unites indirect participation in sports events with quality and active free time. The social model of disability sets obstacles in the environment as the impossibility of equal access to activities, in this case sports events and free time. By placing disability in the context of human rights, people with disabilities get the opportunity to participate equally in their entire social life, which is not necessarily limited only by physical barriers. By comparing two sports facilities of the same purpose, older and newer, through access to the auditorium and improvements for equally active participation in following sports events, the paper will show that the

application of positive legal regulation has become an accepted basis for improving equal coexistence in sports events and a broader understanding of the culture of sports. This paper will show that this kind of inclusive approach to sports, through the possibility of participating in watching sports events, increases the quality of free time for people with disabilities in a proactive way, which raises the scale of free time to a higher and better level of social inclusion.

Keywords: sports culture, free time, people with disabilities, human rights

Vesna Zlatarević¹³¹

UKLJUČENOST OSOBA S INVALIDITETOM U UMJETNOST, KULTURU, OBRAZOVANJE I SPORT ZAJEDNICE

Svaka lokalna zajednica koja želi napredak i razvoj mora brinuti o osiguravanju uvjeta kvalitetnoga života svih svojih stanovnika, što svakako uključuje i osobe s brojnim oblicima invaliditeta. Nažalost, brojnim istraživanjima potkrijepljeno je da su osobe s invaliditetom često nedovoljno uključene u život zajednice. Brojni su razlozi zašto se to događa, a najčešće zbog neprilagođenih preduvjeta pristupa i boravka u određenim prostorima i mjestima, ali i prihvaćenost u društvenoj zajednici. Grad Slavonski Brod donio je novu strategiju za osobe s invaliditetom s ciljem veće uključenosti osoba s invaliditetom u društvo i cjelokupnu zajednicu. Ovim radom prikazat će se tri projekta iz područja umjetnosti, kulture, obrazovanja i sporta, koje je Grad provodio u prethodnim godinama, a koji su uvelike doprinijeli uključenosti osoba s invaliditetom u zajednicu. Projekt Vidim, čujem, osjećam umjetnost obuhvaća programe socijalnoga uključivanja osoba s invaliditetom kroz prilagođene kulturne i umjetničke sadržaje. Projektom su poboljšani uvjeti za aktivno sudjelovanje osoba s invaliditetom u prilagođenim kulturnim i umjetničkim sadržajima koje povećavaju socijalnu uključenost i jačaju integraciju uz prostornu i komunikacijsku prilagodbu na urbanome području Slavonskoga Broda. Projektom Helping osigurani su uvjeti za poboljšanje obrazovnih postignuća, uspješniju socijalizaciju i emocionalno funkcioniranje učenicima s teškoćama u razvoju uključivanjem pomoćnika u nastavi i stručno komunikacijskih posrednika. Slijedom toga, Grad osigurava pomoć u dječjim vrtićima djeci s teškoćama u razvoju. Provedba projekta FitKids povećala je dostupnost besplatnih športskih i rekreacijskih sadržaja za djecu s teškoćama u razvoju te riziku od siromaštva. Navedenim projektima postavljeni su temelji za daljnji razvoj toga područja čiji je doprinos višestruk.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, kultura, sport, umjetnost, Grad Slavonski Brod

131 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; urivesna@gmail.com

INCLUSION OF PEOPLE WITH DISABILITIES IN THE ARTS, CULTURE, EDUCATION, AND SPORTS OF THE COMMUNITY

Every local community that wants progress and development must take care of ensuring the quality of life of all its residents, which certainly includes people with many forms of disability. Unfortunately, numerous studies have confirmed that people with disabilities are often insufficiently involved in community life. There are numerous reasons why this happens, most often due to unadapted prerequisites for access and residence in certain spaces and places, as well as acceptance in the social community.

The city of Slavonski Brod adopted a new strategy for people with disabilities, with the aim of greater inclusion of people with disabilities in society and the entire community. This paper will present three projects in the fields of art, culture, education, and sports that the city implemented in previous years and that greatly contributed to the inclusion of people with disabilities in the community. The project I see, I hear, and I feel art includes programmes for the social inclusion of people with disabilities through adapted cultural and artistic content. The project improved the conditions for the active participation of people with disabilities in adapted cultural and artistic contents that increase social inclusion and strengthen integration with spatial and communication adaptation in the urban area of Slavonski Brod.

The Helping project provides conditions for improving educational achievements, more successful socialisation and emotional functioning for students with developmental disabilities by including teaching assistants and professional communication mediators. Consequently, the city provides assistance in kindergartens to children with developmental disabilities.

The implementation of the FitKids project increased the availability of free sports and recreational facilities for children with developmental disabilities and at risk of poverty. The aforementioned projects laid the foundations for the further development of that area, whose contribution is multiple.

Keywords: people with disabilities, culture, sport, art, City of Slavonski Brod

*Smiljana Zrilić*¹³²

*Vesnica Mlinarević*¹³³

*Jelena Alić*¹³⁴

INKLUZIVNE METODE KOD PREPOZNAVANJA DAROVITOSTI I TALENATA DJECE S TEŠKOĆAMA I/ILI INVALIDITETOM

U praksi susrećemo djecu kojima je stručnim putem utvrđen iznadprosječan intelektualni potencijal (intelektualna darovitost) uz istodobno prisutne različite teškoće i/ili invaliditet. Kombinacija visokih potencijala s jedne strane, a teškoća i/ili invaliditeta s druge strane čini odrastanje, odgoj i obrazovanje te djece iznimno zahtjevnom i složenom zadaćom koja roditelje, odgojitelje, učitelje i druge stručnjake stavlja pred mnoge probleme i nedoumice. Radi se o kombinaciji visokih potencijala s jedne strane i teškoća s druge strane. To su djeca koja su različita zbog svojih teškoća i/ili invaliditeta, ali u isto vrijeme pokazuju izrazit talent za neko područje ili iznadprosječnost gotovo u svim područjima, što upućuje na darovitost. Izvanredni potencijali mogu biti nezamijećeni ako uvjeti za učenje ne osiguravaju učeniku priliku demonstrirati ili razvijati darovitost ili talent. Najčešće su uz darovitost prisutne specifične teškoće učenja, ADHD, ADD, posebne jezične teškoće, ali i poremećaji u ponašanju koji svoje uzroke mogu imati upravo u neprepoznavanju darovitosti i neodgovarajućem metodičkom pristupu učitelja. Tako nažalost nije rijedak slučaj da se kod djece s teškoćama i/ili s invaliditetom ne identificira potencijalna darovitost jer je još uvijek u prvome planu njegova teškoća. U ovom ćemo radu elaborirati istraživanja koja naglašavaju važnost prepoznavanja potencijala djece kako bi se manifestirala njihova darovitost ili talent, a inkluzivnim pristupom i inkluzivnim metodama učenja naglasile njihove jače strane. One se manifestiraju u sportskim aktivnostima, likovnom i literarnom području, ali i u mnogim drugim područjima za koje djeca

132 Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru. szrilic@unios.hr

133 Kineziološki fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. vmlinarevic@kifos.hr;

134 Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru. jalic@unizd.hr

s teškoćama i/ili s invaliditetom mogu pokazati izrazitu motiviranost i pokazati svoje iznadprosječne sposobnosti.

Ključne riječi: potencijalna darovitost, manifestna darovitost, djeca s teškoćama i/ili s invaliditetom, inkluzivni pristup

INCLUSIVE METHODS FOR IDENTIFYING GIFTEDNESS AND TALENTS OF CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES AND/OR WITH DISABILITIES

In practice, we encounter children who have been identified as having above-average intellectual potential (intellectual giftedness) through professional assessment while simultaneously facing various difficulties and/or disabilities. The combination of high potential on the one hand and difficulties and/or disabilities on the other makes the upbringing, education, and development of these children extremely challenging and complex tasks, which pose numerous problems and uncertainties for parents, caregivers, teachers, and other professionals. This involves a combination of high potential on one hand and difficulties on the other. These are children who are different due to their developmental difficulties and/or disabilities but at the same time display exceptional talent in a specific area or above-average abilities in almost all areas, indicating giftedness. Exceptional potential can go unnoticed if the conditions for learning do not provide the opportunity for the student to demonstrate or develop their giftedness or talent. Giftedness is often accompanied by specific learning disabilities such as ADHD, ADD, specific language difficulties, and even behavioural disorders, which may have their roots in the failure to recognize giftedness and the inadequate teaching methods used by educators. Unfortunately, it is not uncommon for the potential giftedness of children with developmental difficulties and/or disabilities not to be identified because their difficulties and/or disabilities still take centre stage. In this paper, we will elaborate on research that emphasises the importance of recognizing the potential of children in order to manifest their giftedness

or talent, using an inclusive approach and inclusive learning methods to highlight their strengths. They manifest in sports activities, artistic and literary fields, but also in many other areas where children with developmental difficulties and/or disabilities can show exceptional motivation and demonstrate their above-average abilities.

Keywords: potential giftedness, manifest giftedness, children with developmental difficulties and/or disabilities, inclusive approach

Poster prikazi

*Sanja Bježančević*¹³⁵
*Damir Tomić*¹³⁶

PRAVO OSOBA S INVALIDITETOM NA SUDJELOVANJE U KULTURNOME ŽIVOTU – NORMATIVNI OKVIR I ANALIZA STANJA

Usprkos razvijenoj normativnoj zaštiti i promicanju prava osoba s invaliditetom, uključujući i pravo osoba s invaliditetom na ravnopravno sudjelovanje u kulturnome životu, što podrazumijeva pristup kulturnim sadržajima u svim dostupnim oblicima i mjestima kulturnih događanja ili usluga, te osobe i dalje nailaze na prepreke u uživanju svojih zajamčenih temeljnih prava. Osobe s invaliditetom posebno su ranjiva skupina, nerijetko pogođena različitim stereotipima koji vode do socijalne distance, diskriminacije i marginalizacije tih osoba u društvu. Kao spona između institucija države, civilnoga društva i osoba s invaliditetom, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom neprestano se svojim djelovanjem zalaže za poboljšanje kvalitete života i pune integracije osoba s invaliditetom u društvo, uključujući i njihova prava na ravnopravno sudjelovanje u kulturnome životu. Upravo rad pravobraniteljice za osobe s invaliditetom predstavlja kvalitetnu polazišnu osnovu za istraživanje i analizu stanja ostvarenja prava na kulturno sudjelovanje osoba s invaliditetom, što može biti temelj za stvaranje učinkovitih mjera uklanjanja prepreka u uživanju toga prava. Nesumnjivo, u obzir treba uzeti sve fenomene koji utječu na položaj osoba s invaliditetom u društvu i koji otežavaju ostvarenje zajamčenog im prava na kulturno sudjelovanje.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, ljudska prava, pravo na sudjelovanje u kulturnome životu

135 Doktorska škola Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; sanja.bjezancevic@gmail.com

136 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; tomic.damir.dj@gmail.com

THE RIGHT OF PERSONS WITH DISABILITIES TO PARTICIPATE IN CULTURAL LIFE – NORMATIVE FRAMEWORK AND STATE-OF-THE-ART ANALYSIS

Despite a detailed normative framework for the protection and promotion of the rights of persons with disabilities, including the right of persons with disabilities to equal participation in cultural life, which implies access to cultural contents in all available forms and places of cultural events or services, they still encounter obstacles to enjoy their guaranteed fundamental rights. People with disabilities are a particularly vulnerable group, often affected by various stereotypes that lead to social distance, discrimination and marginalisation in society. As a link between state institutions, civil society and persons with disabilities, the ombudsman for persons with disabilities continuously works to improve the quality of life and full integration of persons with disabilities into society, including their right to equal participation in cultural life. It is the work of the ombudsman for persons with disabilities that represents a high-quality starting point for research and analysis of the state of realisation of the right to cultural participation of persons with disabilities, which can be the basis for creating effective measures to remove obstacles to the enjoyment of this right. Undoubtedly, all phenomena affecting the position of people with disabilities in society and making it difficult for them to exercise their guaranteed right to cultural participation should be taken into account.

Keywords: human rights, persons with disabilities, the right to participate in cultural life

*Danijela Crnac*¹³⁷
*Marjana Jelaska*¹³⁸

SPORTSKE RADIONICE UZ ASISTIVNU TEHNOLOGIJU

U svom radu fokusirani smo na aktivnosti koje su značajne našim korisnicima u prostoru udruge ili izvan njega te nastojimo potaknuti što samostalnije i aktivnije sudjelovanje u različitim kontekstima svakodnevnoga života. Sport je bitan aspekt života svake osobe koji znatno doprinosi zdravlju, uključivanju osobe u zajednicu i zadovoljavanju niza osobnih životnih potreba. Cilj provođenja sportskih aktivnosti kod osoba s invaliditetom jest osobu uspješno integrirati u sportske aktivnosti. Prikazom sportske radionice uz asistivnu tehnologiju u radu s osobama s invaliditetom želimo na kreativan način prikazati svoj svakodnevni rad s korisnicima i sve važne komponente koje uzimamo u obzir. Primjenom takvoga pristupa u radu s korisnicima, potičemo vršenje izbora, praćenje redoslijeda koraka u aktivnosti, izražavanje, socijalnu interakciju, jačamo samopouzdanje i osjećaj pripadnosti skupini. Na ovoj konferenciji cilj nam je na kreativan, interaktivan i zabavan pristup ostalim sudionicima predstaviti svoj svakodnevni način rada s korisnicima.

Ključne riječi: sport, asistivna tehnologija, kreativnost, samostalnost

SPORTS WORKSHOPS WITH THE USE OF ASSISTIVE TECHNOLOGY

In our work, we focus on activities that are important to our clients in the association space or outside it, and we try to encourage as much independent and active participation as possible in different contexts of everyday life.

Sport is an important aspect of every person's life, which significantly contributes to health, a person's inclusion in the community, and meeting

137 CeDePe – Društvo osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Zagreb; danijela@cedepe.hr

138 CeDePe – Društvo osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Zagreb; marjana@cedepe.hr

a number of personal life needs. The goal of sports activities for people with disabilities is to successfully integrate the person into sports activities. Through the presentation of a sports workshop with the use of assistive technology in working with people with disabilities, we want to present in a creative way our daily work with users and all the important components that we take into account.

By applying this approach to working with clients, we encourage making choices, following the sequence of steps in activities, expression, social interaction, strengthening self-confidence, and the feeling of belonging to a group.

The goal of the presentation is to show our daily working with clients to other participants in a creative, interactive and fun way.

Keywords: sport, assistive technology, creativity, independence.

Katarina Knol Radoja¹³⁹

ZAŠTITA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA

Donedavno je praksa Europskoga suda za ljudska prava o pitanjima povrede prava osoba s invaliditetom bila nedovoljno razvijena. Razlog tomu jest vjerojatno činjenica da osobe s invaliditetom nailaze na niz poteškoća pri pristupu sudu u cjelini, a osobito kada im je zbog ograničenja poslovne sposobnosti i formalno onemogućeno sudjelovati u sudskim postupcima. Ipak, od početka 21. stoljeća pred Europskim sudom za ljudska prava našao se čitav niz predmeta koji se tiču povrede temeljnih ljudskih prava u odnosu na osobe s invaliditetom. Pri tome su se podnositelji zahtjeva najčešće pozivali na povrede iz članaka 5., 6., 8. i 13. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava. Republika Hrvatska jedna je od češćih tuženih stranaka u postupcima za zaštitu prava osoba s invaliditetom pred Europskim sudom za ljudska prava. Iako takva titula nije nimalo laskava, ipak je bila razlogom za iniciranje niza zakonodavnih promjena u svrhu zaštite temeljnih ljudskih prava osoba s invaliditetom. U radu se analiziraju ključne presude Europskoga suda za ljudska prava koja se tiče povrede prava osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj i koje su najviše utjecale na percepciju osnovnih problema s kojima se te osobe susreću u hrvatskome pravnom sustavu. Na kraju će se na temelju provedene onlajn ankete kvantitativnom metodom istražiti stavovi i svijest studenata Pravnoga fakulteta Osijek o istraživanoj temi.

Ključne riječi: Europski sud za ljudska prava, prava osoba s invaliditetom, temeljna ljudska prava

139 Pravni fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; kknol@pravos.hr

PROTECTION OF THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES BEFORE THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Until recently, the practice of the European Court of Human Rights on issues of violation of the rights of persons with disabilities was not sufficiently developed. The reason for this is probably the fact that persons with disabilities encounter a number of difficulties when accessing the court as a whole, especially when they are formally prevented from participating in court proceedings due to restrictions on their legal capacity. Nevertheless, since the beginning of the 21st century, the European Court of Human Rights has faced a whole series of cases concerning the violation of fundamental human rights in relation to persons with disabilities. In doing so, the applicants most often referred to violations of Articles 5, 6, 8, and 13 of the European Convention for the Protection of Human Rights. The Republic of Croatia is one of the more frequent defendants in proceedings for the protection of the rights of persons with disabilities before the European Court of Human Rights. Although such a title is not flattering at all, it was nevertheless the reason for the initiation of a series of legislative changes for the purpose of protecting the fundamental human rights of persons with disabilities. The paper analyses the key judgments of the European Court of Human Rights concerning the violation of the rights of persons with disabilities in the Republic of Croatia and which had the greatest impact on the perception of the basic problems faced by these persons in the Croatian legal system. Finally, on the basis of an online survey, the attitudes and awareness of the students of the Osijek Faculty of Law on the researched topic using a quantitative method will be investigated.

Keywords: European Court of Human Rights, rights of persons with disabilities, fundamental human rights

*Jelena Kovačević*¹⁴⁰

*Barbara Bistričić*¹⁴¹

UMJETNOST KURTA COBAINA

Tema poster prikaza likovno je stvaralaštvo američkoga glazbenika i vođe sastava „Nirvana“, Kurta Cobaina, koji je djelovao od 1987. do 1994. godine. Prikaz je osmišljen u namjeri vizualnoga prikazivanja rezultata analize sadržaja Cobainova cjelokupnoga stvaralaštva koji uključuje osvrt na glazbenikove biografske podatke, borbu sa psihičkom bolešću i ovisnošću te eksperimentiranje s likovnim tehnikama. Kurt Cobain cijeloga se života bavio umjetnošću pa je tako uz pisanje tekstova i skladanje stvarao i likovna djela, poglavito u tehnikama plošnoga oblikovanja. Formalno-sadržajnom analizom djela uočava se njihova isprepletenost s glazbom u prikazu emocija, raspoloženja i borbe sa psihičkom bolešću praćenom ovisnošću. Cilj poster prikaza jest upućivanje na potrebu bavljenja umjetnošću kod psihički oboljelih osoba i ovisnika, podržavanje umjetničkoga poriva kod oboljelih i ovisnika te demonstracija problematičnoga sadržaja na društveno prihvatljiv način.

Ključne riječi: Kurt Cobain, umjetnost kao terapija, psihička bolest, ovisnost

THE ART OF KURT COBAIN

The theme of the poster display is the artistic creation of the American musician and leader of the group “Nirvana”, Kurt Cobain, who was active from 1987 to 1994. It was designed to visually display the results of the analysis of the content of Cobain’s entire work, which includes a review of

140 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; jelenakovacevic4982@gmail.com

141 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; barbarabistricic69@gmail.com

the musician's biography, the struggle with mental illness and addiction, and experimentation with art techniques. Kurt Cobain was involved in art all his life, so in addition to writing texts and composing, he also created works of art, mainly in painting and drawing techniques. The formal and content analysis of the works reveals their interweaving with music in the presentation of emotions, moods, and struggles with mental illness followed by addiction. The goal of the poster display is to point out the need to engage in art for mentally ill persons and drug addicts, to support the artistic impulse of patients and drug addicts, and to demonstrate problematic content in a socially acceptable way.

Keywords: Kurt Cobain, art as therapy, mental illness, addiction

Jurica Lovrinčević¹⁴²

Darija Župan Tadijanov¹⁴³

Dražen Rastovski¹⁴⁴

STAVOVI UČITELJA PREMA INTEGRACIJI DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U NASTAVI TZK

Hrvatski zavod za javno zdravstvo svake godine podnosi izvještaj o osobama s invaliditetom na temelju kojeg zaključujemo kako se taj broj povećava i trenutno je približno 40 tisuća učenika s određenom kategorijom tjelesne nesposobnosti. Iako bismo mogli reći kako je odnos prema djeci s teškoćama u razvoju dugo bio segregirajući, činjenica je kako se integracija učenika s teškoćama u razvoju povećava. Još uvijek je sveprisutna nesigurnost i „strah“ pri integraciji takvih učenika u redovnu nastavu, a pogotovo nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Sama svrha nastave tjelesne i zdravstvene kulture koja proizlazi iz ishoda, ciljeva i zadaća jest poticati razvoj kognitivnih i kinantropoloških obilježja, a u svrhu održavanja i unapređenja zdravstvenoga statusa. Samim time upućujemo na neophodnost integracije djece s teškoćama u razvoju u nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Sukladno tomu cilj ovoga istraživanja jest utvrditi stavove učitelja prema integraciji djece s teškoćama u razvoju u okviru nastave tjelesne i zdravstvene kulture. Uzorak ispitanika čine učiteljice razredne nastave u Osječko-baranjskoj županiji. Za ispitivanje stavova korišten je anketni upitnik koji se sastoji od 12 čestica sa skalom stavova nastavnika prema integraciji djece s poteškoćama (Sideridis i Chandler, 1997, prema Mihić, 1999). Uočeni rezultati upućuju na to da su učitelji svjesni važnosti integracije djece s teškoćama u razvoju u nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Bez obzira na uočene negativne stavove u određenim česticama, pozitivno je da učitelji pokazuju pozitivan stav i spremnost na daljnju edukaciju.

Ključne riječi: inkluzija, kineziologija, razredna nastava, učenici

142 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; jurko84@yahoo.com

143 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; dzupan@foozos.hr

144 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; drastovski@foozos.hr

TEACHERS' ATTITUDES TOWARDS THE INTEGRATION OF CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES INTO THE FRAMEWORK OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES

Every year, the Croatian Institute of Public Health submits a report on people with disabilities, on the basis of which we conclude that the number of people with disabilities has been increasing, and currently there are about 40 thousand students with a certain type of physical disability. Although we could say that the attitude towards children with developmental disabilities has been segregating for a long time, the fact is that the integration of students with developmental disabilities has increased. Uncertainty and “fear” are still ubiquitous when integrating such students into regular classes, especially regarding Physical education classes. The very purpose of Physical education instruction, based on the outcomes, goals and tasks, is to encourage the development of cognitive and kin anthropological characteristics with the aim of maintaining and improving health. Thus, we point out the necessity of integrating children with developmental disabilities into Physical education classes. Accordingly, the goal of this research is to determine teachers' attitudes towards the integration of children with developmental disabilities into Physical education classes. The sample of respondents consists of classroom teachers in the area of Osijek-Baranja County. A questionnaire comprising 12 items with a scale of teachers' attitudes towards the integration of children with disabilities was used to examine attitudes (Sideridis and Chandler, 1997, according to Mihić, 1999). The observed results indicate that the teachers are aware of the importance of integrating children with developmental disabilities into Physical education classes. Regardless of the observed negative attitudes in certain areas, it is positive that the teachers show a positive attitude and readiness for further education.

Keywords: inclusion, kinesiology, lower primary school, pupils

Magdalena Šimatic¹⁴⁵
Marija Batrnek¹⁴⁶
Ema Kasac¹⁴⁷

DJECA S INVALIDITETOM U SPORTU

Djecu s invaliditetom potrebno je integrirati u društvo u svim područjima, pa tako i u sportu. S obzirom na to da djeca s invaliditetom imaju često splet različitih teškoća u svim područjima razvoja, onemogućeno im je samostalno i jednakopravno participiranje u društvu. Djeci s invaliditetom treba omogućiti unapređenje kvalitete svakodnevnoga života. Za osobe s invaliditetom, posebno djecu, nema velikoga izbora sportskih aktivnosti i rekreacije. Pokret i fizička aktivnost potrebni su kako bi dijete napredovalo u svim područjima razvoja. Djeca na taj način unapređuju svoje motoričke, spoznajne i emocionalne sposobnosti, komunikacijske vještine te poboljšavaju i podižu kvalitetu mentalnoga zdravlja. Radi svih nabrojanih pozitivnih učinaka potrebno je dugoročno bavljenje fizičkom aktivnošću. Veliku ulogu u izvannastavnim i sportskim aktivnostima djece imaju roditelji, treneri i voditelji rekreacijskih treninga. Njihov međusobni odnos uvelike će pogodovati dobrobiti.

Cilj ovoga rada jest utvrditi stavove roditelja ili skrbnika djece s invaliditetom koja su uključena u posebni program treninga u jednom judo klubu u Slavoniji o dobrobiti treninga za cjelokupni razvoj djece. Za ispitivanje stavova roditelja korištena je onlajn anketa. Sastojala se od dva dijela: u prvom su dijelu bila pitanja socio-demografskih obilježja ispitanika, a u drugom dijelu tvrdnje na koje su ispitanici odgovarali skalom Likertova tipa. Rezultati istraživanja pokazuju kako roditelji imaju pozitivne stavove o treniranju svoje djece, ali i primjećuju njihov napredak u svim područjima razvoja.

Ključne riječi: aktivnosti, društvo, judo klub, roditelji, treninzi

145 Dječji vrtić Osijek; simaticm0@gmail.com

146 Zavod za hitnu medicinu Osječko-baranjske županije; marija.batrnek0307@gmail.com

147 Dječji vrtić Osijek; ema.kasac@gmail.com

CHILDREN WITH DISABILITIES IN SPORTS

Children with disabilities need to be integrated into society in all areas, including sports. Given that children with disabilities often face a combination of difficulties in various developmental domains, their independent and equal participation in society is hindered. It is crucial to enable these children to improve their quality of life. For individuals with disabilities, especially children, there is limited choice in sports activities and recreation. Movement and physical activity are essential for the progress of children in all developmental areas. In this way, children enhance their motor, cognitive, emotional abilities, communication skills and contribute to improving and maintaining mental health. Long-term engagement in physical activity is necessary for all the mentioned positive effects. Parents, coaches, and recreational trainers play a significant role in the implementation of extracurricular and sports activities, and their mutual relationship greatly contributes to their well-being.

The aim of this study is to determine the attitudes of parents or caregivers of children with disabilities who are enrolled in a special training program at a Judo club in Slavonia regarding the benefits of training for the overall development of children. An online survey was used to investigate the parents' attitudes. It consisted of two parts: the first part included questions about the socio-demographic characteristics of the participants, and the second part consisted of statements that the respondents answered using a Likert-type scale. The research results show that parents have positive attitudes toward their children's training and also notice progress in all areas of development.

Keywords: activities, Judo club, parents, society, training

Zvonimir Tomac¹⁴⁸

Dora Pajic¹⁴⁹

Zoran Špoljarić¹⁵⁰

VAŽNOST ZNANJA TRENERA PARASPORTAŠA O PRAVILNOJ PREHRANI

Prehrana sportaša ima značajan utjecaj kod njihovih rezultata, pa tako i kod parasportaša. Mnoga istraživanja utvrdila su da prehrana utječe na zdravlje, sastav tijela i masu te energetske zastupljenost za vrijeme aktivnosti, oporavka i izvedbe. Parasport je sport koji se odnosi na sve osobe s invaliditetom koji uključuju tjelesne i intelektualne nedostatke, a možemo ga promatrati kroz četiri kategorije: fizički, mentalni, trajni i privremeni. Cilj ovoga istraživanja jest utvrđivanje znanja trenera parasportaša o pravilnoj prehrani. Uzorak ispitanika sastavljen je od 21 hrvatskog trenera parasportaša (N=21).

Znanje trenera o prehrani parasportaša utvrđeno je anonimnim anketnim upitnikom koji je bio sastavljen tako da utvrdi znanje trenera o prehrani općenito, o sastojcima neophodnim da bi parasportaši osigurali dovoljno energije za trening i natjecanja, o dodatcima prehrani, o obrocima prije treninga i natjecanja, ali i tijekom oporavka te o važnosti tekućine za vrijeme treninga i natjecanja. Analizom rezultata u cjelini vidljivo je da su treneri (N=21) postigli 291 točan odgovor od ukupno 462, što čini 63% točnih odgovora na postavljena pitanja. Bitno je napomenuti da 47% trenera ima završenu srednju školu, isto toliko (47%) ima završen visoki stupanj obrazovanja, dok samo jedan trener (6%) ima višu razinu obrazovanja. Četiri trenera diplomirala su na kineziološkom fakultetu (19%), a 57% trenera starije je od 35 godina. Edukacija o prehrani obuhvaća znatno više od jednostavnoga prenošenja informacija o hrani i prehrani na najprivlačniji i najučinkovitiji način.

148 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; ztomac@kifos.hr

149 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; dpajic@kifos.hr

150 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; zspoljaric@kifos.hr

Edukacija trenera pomaže svim sudionicima u sportu da razumiju dublje veze između prehrane i zdravlja te da pruži točne informacije o tome koje namirnice treba preferirati za optimalno zdravlje parasportaša. Tako se može zaključiti da bi u svaki sport odnosno sportsku aktivnost osim trenera s potrebnim znanjem o prehrani bilo potrebno uključiti i nutricioniste koji bi bili ključni članovi sportskoga tima te bi se time osigurala pravilna i točno informirana podrška sportašima u području prehrane.

Ključne riječi: prehrana, treneri, parasport

THE IMPORTANCE OF PARA-ATHLETE TRAINERS; KNOWLEDGE OF PROPER NUTRITION

The nutrition of athletes has a significant impact on their results and also on para-athletes. Many studies have established that nutrition affects health, body composition, and mass, as well as energy supply during activity, recovery, and performance. Parasport is a sport that refers to all people with disabilities, including physical and intellectual disabilities, and we can observe it through four categories: physical, mental, permanent, and temporary. The goal of this research is to determine the knowledge of para-athlete coaches about proper nutrition. The sample of respondents consisted of 21 Croatian para-athlete coaches (N=21). The coaches' knowledge of para-athletes' nutrition was determined by an anonymous survey questionnaire that was designed to determine the coaches' knowledge of nutrition in general, of the ingredients necessary for para-athletes to provide enough energy for training and competitions, of nutritional supplements, of meals before training and competitions, but also during recovery and of the importance of taking fluids during training and competition. By analysing the results as a whole, it is obvious that the coaches (N=21) achieved 291 correct answers out of a total of 462, which is 63% of the correct answers to the questions asked. It is important to note that 47% of the coaches have completed secondary education, 47% of the coaches have completed a graduate level of education, while only one coach (6%) has completed an undergraduate level of education. Four coaches graduated from the Faculty of Kinesiology (19%), and 57% of coaches are 35 years and older. Nutrition education encompasses much

more than simply conveying information about food and nutrition in the most attractive and effective way. Coach education helps all participants in the sport understand the deeper relation between nutrition and health and provides accurate information about which foods should be preferred for optimal para-athlete health. Thus, it can be concluded that in every sport or sports activity, in addition to trainers with the necessary knowledge about nutrition, it would be necessary to include nutritionists who would be key members of the sports team, and in this way the athletes would have proper and accurate support in the field of nutrition.

Keywords: nutrition, trainers, parasport

Zvonimir Tomac¹⁵¹

Branislav Radivojac¹⁵²

Hrvoje Ajman¹⁵³

RAZLIKE U TJELESNOJ AKTIVNOSTI UČENIKA REDOVNOGA RAZVOJA I UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Pojam djeca s teškoćama u razvoju podrazumijeva djecu s urođenim i stečenim stanjima organizma. Svakom djetetu mora se pristupiti u skladu s njegovim potrebama jer njihove teškoće u razvoju mogu biti uzrokovane različitim čimbenicima poput genetske predispozicije, neuroloških i bioloških čimbenika te trauma. Za razliku od djece redovnoga razvoja, djeca s teškoćama u razvoju zahtijevaju posebnu skrb, pogotovo kada se radi o tjelesnoj aktivnosti i motiviranju djeteta u svrhu poticanja njegova zdravog načina života. Cilj ovog rada jest utvrditi razliku u tjelesnoj aktivnosti između učenika bez teškoća i učenika s teškoćama u razvoju u Osijeku. Istraživanje je provedeno s ukupno 1295 učenika, od kojih su 1242 bila djeca bez teškoća u razvoju te 53 učenika s teškoćama u razvoju, što čini približno jednak omjer učenika s obzirom na ukupnu populaciju. U ovome istraživanju korišten je IPAQ upitnik dizajniran kako bi se utvrdila razina tjelesne aktivnosti ispitanika u posljednjih sedam dana. Istraživanje je imalo za cilj razjasniti koliko razvojne razlike utječu na obrasce tjelesne aktivnosti. Upitnik je fokusiran na različite vrste aktivnosti koje uključuju bavljenje sportom, plesom ili igrama koje zahtijevaju intenzivan tjelesni napor poput trčanja, penjanja, skakanja, biciklizma i slično. Rezultati istraživanja upućuju na značajne razlike u razinama tjelesne aktivnosti između dviju skupina. Istraživanje posjeduje korisne informacije za sve stručnjake koji imaju za cilj promicanje tjelesne aktivnosti za sve učenike. Osim toga, poticanjem pravednijega i pristupačnijeg pristupa tjelesnoj aktivnosti, kompetentni stručnjaci mogu pridonijeti općoj dobrobiti

151 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; ztomac@kifos.hr

152 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; bradivojac@kifos.hr

153 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; hrvoje.ajman@kifos.hr

i društvenoj integraciji učenika s različitim razvojnim potrebama. Prepoznavanjem varijacija u bavljenju tjelesnom aktivnošću intervencije se mogu osmisliti tako da odgovore na specifične potrebe učenika s teškoćama u razvoju te u konačnici poticati pravednije i pristupačnije okruženje za sudjelovanje u tjelesnoj aktivnosti.

Ključne riječi: djeca s teškoćama u razvoju, razvojne razlike, tjelesna aktivnost, zdravlje.

DIFFERENCES IN PHYSICAL ACTIVITY OF STUDENTS WITH REGULAR DEVELOPMENT AND STUDENTS WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES

The term children with developmental disabilities includes children with congenital and acquired conditions of the organism. Each child must be approached according to their needs because their developmental difficulties can be caused by various factors, such as genetic predisposition, neurological and biological factors, and trauma. Unlike children with normal development, children with developmental disabilities require special care, especially when it comes to physical activity and motivating the child in order to encourage a healthy lifestyle. The aim of this paper is to determine the difference in physical activity between students without disabilities and those with developmental disabilities in elementary schools in the area of Osijek. The research was conducted with a total of 1295 students, of whom 1242 were children without disabilities and 53 had developmental disabilities, which is an approximately equal ratio of students with regard to the total population. In the framework of this research, the IPAQ questionnaire designed to determine the level of physical activity of the respondents in the last seven days was used. The aim of the research was to clarify the extent to which developmental differences affect physical activity patterns. The questionnaire is focused on different types of activities that include playing sports, dancing, or games that require intense physical effort, such as running, climbing, jumping, cycling, and the like. The research results indicate significant differences in the levels of

physical activity between the two groups. The research resulted in useful information for all professionals who aim to promote physical activity for their students. In addition, by encouraging more equitable and accessible access to physical activity, competent professionals can contribute to the general well-being and social integration of students with different developmental needs. By recognizing variations in engaging in physical activity, interventions can be designed to respond to the specific needs of students with developmental disabilities and ultimately foster a fairer and more accessible environment for participation in physical activity.

Keywords: children with developmental disabilities, developmental differences, physical activity, health.

*Damir Tomić*¹⁵⁴
*Patrik Petrov*¹⁵⁵
*Antun Rastovski*¹⁵⁶

IKT I INKLUZIVNA NASTAVA TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE: STAVOVI STUDENATA O INTEGRACIJI UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

U ovome radu istražiti će se stavovi studenata učiteljskih studija prema upotrebi informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture (TZK) s posebnim naglaskom na njezinu ulogu u integraciji učenika s teškoćama u razvoju. Cilj istraživanja bio je utvrditi kako studenti percipiraju i vrednuju upotrebu IKT-a kao alata za unapređenje inkluzivnosti u nastavi TZK-a.

Metodologija ovoga istraživanja uključuje anketiranje studenata i analizu njihovih odgovora kako bi se prepoznali ključni aspekti njihovih stavova prema ulozi IKT-a u integraciji učenika s teškoćama u razvoju u nastavu TZK-a. Rezultati istraživanja ističu raznolikost mišljenja među studentima u vezi s prednostima, izazovima i očekivanjima upotrebe IKT-a za učenike s teškoćama u razvoju.

Ovo istraživanje doprinosi razumijevanju percepcija studenata, što može poslužiti kao smjernica za oblikovanje politika i prakse u inkluzivnoj nastavi TZK-a. Proučavanje stavova studenata također omogućava bolje planiranje obrazovnih programa i osposobljavanje nastavnika kako bi se korist IKT-a za učenike s teškoćama u razvoju u nastavi TZK-a povećala u najvećoj mogućoj mjeri.

Ključne riječi: IKT, kineziologija, inkluzivnost

154 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; tomic.damir.dj@gmail.com

155 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; patrik.petrov99@gmail.com

156 Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu; rastovski.antun@gmail.com

STUDENTS' PERSPECTIVES ON THE USE OF ICT FOR THE INTEGRATION OF STUDENTS WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES IN INCLUSIVE PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION

This paper will investigate the attitudes of teacher studies students toward the use of information and communication technology (ICT) in the teaching of physical and health education (PHE), with special emphasis on its role in the integration of students with developmental disabilities. The aim of the research was to determine how students perceive and value the use of ICT as a tool for improving inclusivity in PHE classes.

The methodology of this research includes surveying students and analysing their responses in order to identify key aspects of their attitudes towards the role of ICT in the integration of students with developmental disabilities in the teaching of PHE. The results of the research highlight the diversity of opinions among students regarding the benefits, challenges and expectations of using ICT for students with developmental disabilities.

This research contributes to the understanding of students' perceptions, which can serve as a guideline for shaping policies and practices in the field of inclusive teaching of PHE. Studying students' attitudes also allows for better planning of educational programs and teacher training to maximise the benefit of ICT for students with developmental disabilities in PHE teaching.

Keywords: ICT, kinesiology, inclusivity

*Rahaela Varga*¹⁵⁷
*Josipa Kozic*¹⁵⁸

UČENJE ZNAKOVNOGA JEZIKA U ITALIJI I HRVATSKOJ: USPOREDNA ANALIZA

Obrazovanje osoba s invaliditetom u području oštećenja sluha temeljeno je na uporabi znakovnoga jezika. Poput bilo kojeg jezika, znakovni se jezik koristi kao komunikacijski sustav za razmjenu informacija, ali se one u ovome slučaju prenose pokretima ruku, glave i tijela te izrazom lica. Budući da ne postoji jedan univerzalni znakovni jezik koji bi omogućio međusobno razumijevanje svih gluhih osoba, već se procjenjuje da postoji približno tristo znakovnih jezika na svjetskoj razini, možemo govoriti o semantičkim i gramatičkim posebnostima znakovnoga jezika pojedine zajednice.

Svaka država izazov organiziranoga učenja znakovnoga jezika rješava na specifičan način pa su se istražili tečajevi za učenje znakovnoga jezika s ciljem utvrđivanja sličnosti i razlika u institucionalnome učenju znakovnih jezika dviju susjednih država – talijanskoga znakovnoga jezika (LIS) u Italiji i hrvatskoga znakovnoga jezika (HZJ) u Hrvatskoj. Analiza je temeljena na kriterijima dostupnosti tečajeva i kvalitete didaktičkih značajki tečajeva.

Rezultati usporedbe pokazali su veću dostupnost tečajeva LIS-a u odnosu na tečajeve HZJ-a jer se tečajevi u Hrvatskoj organiziraju u samo 5 gradova, i to povremeno u ovisnosti o broju polaznika. Kvaliteta tečajeva ograničena je malim brojem udžbeničkih izdanja i rječnika HZJ. To indicira potrebu povećanja vidljivosti kulture gluhih osoba u Hrvatskoj kako bi se potaknuo veći interes za učenje HZJ te kako bi se unaprijedila dostupnost i kvaliteta nastave. Talijanski primjer može dati smjernice unapređenju organizacije učenja znakovnoga jezika u Hrvatskoj.

Ključne riječi: didaktika, gluhoća, hrvatski znakovni jezik (HZJ), talijanski znakovni jezik (LIS), tečajevi jezika

157 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; rvarga@foozos.hr

158 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; kozic.josipa@gmail.com

LEARNING SIGN LANGUAGE IN ITALY AND CROATIA: A COMPARATIVE ANALYSIS

The education of persons with hearing impairment, who are either hard of hearing or deaf is based on the use of sign language. Sign language, as with any other language, represents a communication system for exchanging information, but in this case, pieces of information are expressed by hand/head/body movements and facial expressions. Since there is no universal sign language that would allow all deaf people to understand each other (but there are approximately three hundred sign languages worldwide), we can talk about the semantic and grammatical peculiarities of the sign language of a particular community.

Each country approaches the challenge of organised sign language learning in a specific way, hence, the intention was to explore the sign language learning courses with the aim of determining the similarities and differences in the institutional learning of sign languages in two neighbouring countries: Italian Sign Language (LIS) in Italy and Croatian Sign Language (HZJ) in Croatia. The analysis is based on the criteria of the availability of the courses and the quality of the didactic elements of the courses.

The results of the comparison suggest a greater availability of LIS courses compared to HZJ courses because courses in Croatia are organised in only 5 cities and periodically depending on the number of participants. The quality of the courses is limited by the lack of textbook editions and HZJ dictionaries. This indicates the need to increase the visibility of the culture of deaf people in Croatia in order to stimulate greater interest in learning HZJ and the creation of new quality textbooks and dictionaries. The Italian example can provide guidelines for improving the organisation of sign language learning in Croatia.

Keywords: Croatian sign language (HZJ), deafness, didactics, Italian sign language (LIS), language courses

*Tihomir Vidranski*¹⁵⁹
*Hrvoje Sivrić*¹⁶⁰
*Katarina Šarčević Ivić-Hofman*¹⁶¹

RAZLIKE U METODIČKIM POSTUPCIMA U NASTAVI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE KOD UČENIKA S TEŠKOĆAMA

Tjelesno i zdravstveno odgojno-obrazovno područje jedinstveno je zbog svoga značenja za skladan razvoj antropoloških obilježja učenika. Malo koja aktivnost djeteta ima takvu biotičku uvjetovanost kao tjelesno vježbanje, što pretpostavlja da nastava treba biti primjerena individualnim i razvojnim značajkama učenika. Također, metode učenja i vježbanja treba osuvremeniti stručnim postupcima koji omogućuju veći stupanj individualizacije, što će povećati kvalitetu nastavnoga procesa kod učenika s teškoćama.

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati razlike u primjeni metodičkih zakonitosti organizacije tjelesnoga vježbanja u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture (TZK) kod učenika s teškoćama po kriteriju vrste učenikove teškoće.

Istraživanje je uključivalo 309 učitelja razredne nastave iz različitih regija Republike Hrvatske koji su imali prethodno iskustvo u radu s učenicima s teškoćama. Od ukupnoga uzorka, 185 učitelja (59,9%) trenutno su u svom erazrednom odjeljenju poučavali najmanje jednog učenika s teškoćama. Subuzorak učenika obuhvaća 5 grupa, i to 64 učenika s intelektualnim teškoćama, 51 s oštećenjem jezično-govorno-glasovne komunikacije, 32 s ADHD-om, 25 s poremećajem iz spektra autizma, dok su ostale teškoće bile zastupljene u manjoj mjeri i sačinjavale su jednu grupu u promatranome uzorku.

Za svrhu istraživanja osmišljen je upitnik vrednovanja u primjeni metodičkih zakonitosti organizacije tjelesnoga vježbanja u nastavi TZK koji je

159 Sveučilište u Slavanskom Brodu, OBR. tvidranski@unisb.hr

160 Sveučilište u Slavanskom Brodu, EKO. hsivric@unisb.hr

161 Sveučilište u Slavanskom Brodu, OBR. kshofman@unisb.hr

dio institucijskoga projekta „Didaktičko-metodičke poteškoće u razrednoj nastavi s učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama“.

Rezultati diskriminacijske analize pokazali su da postoje statistički značajne razlike između pet grupa u pojedinim varijablama, i to: organizacijske postavbe tjelesnog avježbanja, tipovi nastavnih sati, metode učenja motoričkoga zadatka, metode nadzora, usvajanje i razvoj odgojne i kinantropološke smjernice rada između definiranih subpopulacija učenika s teškoćama. Utvrđena je visoka diskriminacijska vrijednost kod dviju diskriminacijskih funkcija, D1 vrijednost koeficijenta kanoničke korelacije (0.70) i D2 vrijednost koeficijenta kanoničke korelacije (0.64) na razini značajnosti od 0.05 ($p < 0.05$).

Ovim istraživanjem želi se pridonijeti unapređenju inkluzivne prakse u nastavi TZK kod učenika s teškoćama kako bi se učeniku pružila inkluzivna podrška koja uvažava različite razine ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda, strategije učenja, vježbanja i poučavanja te vrednovanja.

Ključne riječi: tjelesna i zdravstvena kultura, učenici s teškoćama, metodičke zakonitosti, organizacija tjelesnoga vježbanja, inkluzivna praksa

DIFFERENCES IN METHODOLOGICAL PROCEDURES IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION TO STUDENTS WITH DISABILITIES

The physical and health education area is unique because of its significance for the harmonious development of students' anthropological characteristics. Few of the child's activities have such biotic conditioning as physical exercise, which assumes that teaching should be adequate to the individual and developmental characteristics of students. In order to improve the quality of education for students with disabilities, professional procedures that allow for a higher degree of individualisation should be incorporated into learning and training methods.

The aim of this research was to examine the differences in the application of the methodological principles of the organisation of physical exercise

in the teaching of physical education (PE) to students with disabilities according to the criterion of the type of student's disability.

The research included 309 elementary school teachers from different regions of the Republic of Croatia who had previous experience working with students with disabilities. Out of the total sample, 185 teachers (59.9%) were currently teaching at least one student with disabilities in their class.

The sub-sample of students includes 5 groups, namely 64 students with intellectual disabilities, 51 with impaired language-speech-voice communication, 32 with ADHD, and 25 with an autism spectrum disorder, while other disabilities were represented to a lesser extent and made up one group in the observed sample.

For the purpose of this research, an evaluation questionnaire was designed on the application of methodological principles in the organisation of physical exercise in PE, which is part of the institutional project "Didactic-methodological difficulties in elementary school classes with students with special educational needs".

The results of the discriminant analysis showed that there are statistically significant differences between the five groups in certain variables, namely: organisational setups of physical exercise, types of lessons, methods of learning motor tasks, methods of supervision, adoption and development of educational and kinanthropometric work guidelines among defined subpopulations of students with disabilities.

This research aims to contribute to the improvement of inclusive practice in PE classes for students with disabilities in order to create inclusive support for the student that takes into account different levels of achievement of educational outcomes, learning strategies, practice and teaching, and ultimately evaluation.

Keywords: physical and health education, students with disabilities, methodological principles, organisation of physical exercise, inclusive practice

Pokazne radionice

*Irena Gayatri Horvat*¹⁶²

IMPLEMENTACIJA NOVIH LIKOVNIH ZNANJA I TEHNOLOGIJA U RADIONICI INFRARED I NAIVNOGA SLIKARSTVA U RADU SA SLABOVIDNIM OSOBAMA

Edukacijom i implementacijom novih znanja i tehnologija popularizacijom hrvatskih kulturnih brendova kao što su to infrared slikarstvo i slikarstvo naive, šire se granice unutar likovnih medija. U radu sa slabovidnim osobama to je dodatno poticajno sredstvo za proširivanje percepcije, a i izlazak iz okvira klasičnoga likovnog djela.

U slučaju poduke slikanja na staklu u maniri hrvatskih slikara naive (zaštićenoga kulturnog dobra), radi se o usvajanju tehnike obrnutoga procesa, redosljeda te dodatnoga izazova u stvaranju likovnoga djela. Time se stvaraju drukčiji sustavi razmišljanja, usklađuju se tehnički postupci da bi slika evoluirala od detalja prema cjelini.

Edukacijom stvaranja infrared slike slabovidne osobe dodatno se upoznaju s kemijskim i fizikalnim svojstvima boje koje mogu biti viđene ili sakri-vene u slojevima likovnoga djela. Tako infrared kamera »vidi« ili »ne vidi« određene boje omogućavajući skrivanje slika i poruka u slici. Taj izum hrvatskoga znanstvenog tima pod vodstvom prof. dr. Vilka Žiljaka stvara jedinstvenu metodu spoja suvremenih dostignuća, šireći granice unutar likovnih medija.

Edukacijom i upoznavanjem novih metoda i tehnika u kreativnome procesu slabovidnim osobama predstavlja poticajno iskustvo, otvarajući nove poglede na likovno izražavanje.

Ključne riječi: Slabovidni, radionica infrared slikarstva, radionica slikarstva naive

162 Pedagoški fakultet Univerziteta u Mariboru; gayatri.horvat@gmail.com

IMPLEMENTATION OF NEW ART KNOWLEDGE AND TECHNOLOGIES THROUGH THE WORKSHOP OF INFRARED AND NAIVE PAINTING IN WORKING WITH VISUALLY IMPAIRED PEOPLE

The boundaries within art media have been expanded through the education and implementation of new knowledge and technologies, and popularisation of Croatian cultural brands such as infrared painting and naive painting. When working with visually impaired people, it is an additional stimulating tool for expanding perception, as well as going beyond the framework of a classical work of art.

In the case of teaching painting on glass in the manner of Croatian naive painters (protected cultural heritage), it is about adopting the technique of the reverse process, sequence and additional challenge in creating a work of art. This creates different thinking systems, harmonises technical procedures so that the image evolves from details to the whole.

By training in the creation of infrared images, visually impaired people are additionally introduced to the chemical and physical properties of paint, which can be seen or hidden in the layers of a work of art. Thus, the infrared camera “sees” or “does not see” certain colours, making it possible to hide images and messages in the image. This invention by the Croatian scientific team led by prof. Dr. Vilko Žiljak creates a unique method of combining contemporary achievements, expanding the boundaries within art media.

Through education and introduction to new methods and techniques in the creative process, it provides visually impaired people with a stimulating experience, opening up new perspectives on artistic expression.

Keywords: Visually impaired, infrared painting workshop, naive painting workshop

Marina Hojsak¹⁶³

ELEMENTI MUZIKOTERAPIJE KAO SAMOPOMOĆ PROTIV SAGORIJEVANJA NA POSLU

Glazba je apstraktna umjetnost koja zadire u nesvjesni dio čovjekove duše i ima snažno djelovanje. Ona je vrlo korisno sredstvo izražavanja jer njeome čovjek može iskazati svoje osjećaje, misli i trenutna raspoloženja bez uporabe riječi. U današnje vrijeme svakom je pojedincu važno posvetiti se mentalnom zdravlju, a posebice onima koji se brinu o drugima i poučavaju druge. Praktično-iskustvena radionica bavit će se prikazom muzikoterapijskih tehnika opuštanja i brige o sebi. Profesor koji ulazi u učionicu opušten i rasterećen, daje ono najbolje od sebe. Sudionici radionice aktivno će sudjelovati u muzikoterapijskim aktivnostima te će biti upućeni u osnovne koncepte muzikoterapije i načela rada muzikoterapeuta. Samopomoć glazbom ne možemo nazivati muzikoterapijom jer pojedinac samostalno provodi tehnike opuštanja bez ostvarivanja terapijskoga odnosa s kvalificiranom osobom za provođenje muzikoterapije. No, elementi muzikoterapije mogu biti korisni alati u brizi za vlastito mentalno zdravlje i može ih upotrebljavati svatko.

Ključne riječi: muzikoterapija, sagorijevanje, posao

ELEMENTS OF MUSIC THERAPY AS SELF-HELP AGAINST BURNOUT AT WORK

Music is an abstract art that penetrates into the unconscious part of the human soul and has a powerful effect. It is a very useful means of expression because a person can express their feelings, thoughts and current moods without words. Nowadays, it is important for every individual to

163 Centar za autizam, Osijek; marina.hojsak@gmail.com

devote himself to mental health, especially for those who care for others and teach others. The practice-experiential workshop will deal with the presentation of music therapy techniques for relaxation and self-care. A professor who enters the classroom relaxed and unburdened, gives his best. Workshop participants will actively take part in music therapy activities and will be introduced to the basic concepts of music therapy and the principles of music therapist's work. Self-help with music cannot be called music therapy because the individual independently implements relaxation techniques without establishing a therapeutic relationship with a qualified person for conducting music therapy. However, elements of music therapy can be useful tools in taking care of your own mental health and can be applied by anyone.

Keywords: music therapy, burnout, work

Jakov Previšić¹⁶⁴

RADIONICA – SPORT GLUHIH

Cilj radionice jest pobliže prikazati svijet sportskih aktivnosti gluhih, pružajući jedinstveni uvid u sposobnosti i izazove s kojima se suočavaju osobe s oštećenjem sluha. Osmišljene su tri aktivnosti kako bi prikazale različite aspekte sportske svakodnevice gluhih osoba.

Reakcija na svjetlosne signale: sudionici će pokušati doživjeti pojačanu vizualnu osjetljivost gluhih osoba. Koristit će se svjetlosni sustav «Sportreact», a sudionici će pokušati što brže reagirati na promjene svjetla. Ta aktivnost demonstrira prednost oslanjanja na vizualne znakove, prikazujući kako gluhi sportaši brže reagiraju na vizualne podražaje. Nogometna utakmica s antifon slušalicama: u toj simulaciji sudionici s normalnim sluhom nosit će antifon slušalice, koje privremeno blokiraju njihov sluh. Sudjelujući u nogometnoj utakmici, prolazit će kroz igru bez oslanjanja na sluh. To iskustvo pruža uvid u svijet gluhih sportaša koji se oslanjaju na vizualnu i taktilnu komunikaciju tijekom sportskih aktivnosti. Ističe važnost prilagodbe i poboljšanja drugih osjetila u odsustvu slušnih informacija.

Čitanje s usana: sudionici će se uključiti u vježbu čitanja s usana kako bi naglasili izniman talent gluhih osoba za tumačenje govornoga jezika preko vizualnih znakova. Čitanje s usana ključno je sredstvo komunikacije za zajednicu gluhih, a ta aktivnost pružit će sudionicima praktično iskustvo te potaknuti njihovo razumijevanje izazova povezanih s tom vještinom.

Opći cilj radionice jest smanjiti jaz između svjetova osoba koje čuju i gluhih osoba, potičući empatiju i pokazati jedinstvene sposobnosti osoba s oštećenjem sluha. Aktivnim sudjelovanjem u tim aktivnostima sudionici će steći dublje razumijevanje sportskih aktivnosti gluhih, potičući inkluzivnost i rušenje prepreka među zajednicama.

Ključne riječi: sport gluhih, sportreact, čitanje s usana

¹⁶⁴ Hrvatski sportski savez gluhih; jakov.previsic@hssg.hr

THE DEAF SPORTS

The workshop aims to immerse participants in the world of deaf sports, providing unique insights into the abilities and challenges faced by individuals with hearing impairments. Three engaging activities have been designed to showcase different aspects of the deaf sports experience. **Light Reaction Challenge:** Participants will experience the heightened visual responsiveness of deaf individuals. A light system will be used, and attendees will be challenged to react as quickly as possible to changes in light. This activity demonstrates the advantage of relying on visual cues, showcasing the faster reaction times exhibited by deaf individuals in response to visual stimuli. **Football Match with Antiphon Headphones:** In this simulation, participants with normal hearing will wear antiphon headphones, temporarily blocking their auditory senses. When they engage in a football match, they will navigate the game without relying on hearing. This experience offers a glimpse into the world of deaf athletes who rely on visual and tactile communication during sports. It highlights the importance of adapting and enhancing other senses in the absence of auditory input. **Lip Reading Challenge:** Participants will engage in a lip reading exercise to emphasise the remarkable skill of deaf individuals in interpreting spoken language through visual cues. Lip reading is a crucial communication tool for the deaf community, and this activity will provide participants with a hands-on experience, fostering an understanding of the challenges associated with this skill. The goal of the workshop is to bridge the gap between the hearing and deaf worlds, fostering empathy and appreciation for the unique abilities of individuals with hearing impairments. By actively participating in these activities, attendees will gain a deeper understanding of the deaf sports experience, promote inclusivity, and break down barriers between communities.

Keywords: deaf sport, sportreact, lip reading

Matt Smith¹⁶⁵

SANTOS CAGES, WHEELCHAIRS, PUPPET CITIES AND WHAT WE CAN DO

A Santos Cage is a religious performing object used historically as a surrogate priest in the rural areas of Europe including France, Portugal and Spain. These figures are now sought after antiques as remnants of a practice that augmented Christian rites. These figures typically have no legs and this lack is an aesthetic feature of their use as an antique. These figures are in no way ‘deficit’ in their form as ‘bodies without organs’ (Deleuze and Guattari) and having no legs.

When I ‘pushed’ my mother in law a double amputee and wheelchair user around the obstacles of Portsmouth’s disabling architecture I learnt, through collaboration with my mother in law and the complex object of the wheelchair, a practice of ‘haptically listening’ to the contours of spaces through this assemblage and relationship. My mother in law was always ‘more than’ the facts of her situation as a wheelchair user and having no legs.

In my installation *Puppet City* the wheelchair is not cast as a symbol of victimhood or lack. It is in fact a ‘vibrant’ (Bennett 2009) object that allows new possibilities for moving around the puppet city. The city in this installation is continually adapted to make the wheelchair able to explore the city-scape. This playful and idealised vision of disability grew from the practice.

In this presentation and connected workshop we explore with objects how they enable a space for what the body ‘can do’ in practice (Spinoza). Puppetry practice can challenge deficit models through positive and sensitive approaches to the bodies of participants. Searching for ‘what is more than’ is the key to this practice. In this exploration of disability and puppetry particular attention will be paid to the scholarship of Emma Fischer (2018

165 Applied Theatre and Puppetry Creative and Cultural Industries; University of Portsmouth. matt.smith@port.ac.uk

and 2020), Laura Purcell Gates (2017) and Petra Kuppers (2020) in regards to how Applied Puppetry can be a practice for disabled bodies.

Keywords: Applied Puppetry – Wheelchair Users – Objects

“SANTOS” STALAK, INVALIDSKA KOLICA, GRADOVI LUTAKA I ŠTO NAM JE ČINITI

“Santo” stalak vjerski je predmet – objekt koji je u ruralnim područjima Europe u Francuskoj, Portugalu i Španjolskoj služio za izvedbu vjerskih obreda. Ovi stalci s kipovima traženi su antikviteti kao tragovi uveličavanja kršćanskih obreda. Radi se o kipovima svetaca bez nogu, a taj je nedostatak i estetsko obilježje njihove antikvitetne upotrebe. Kipovi ni na koji način nisu ‘uskraćeni’ u svom obliku ‘tijela bez organa’ (Deleuze i Guattari) i bez nogu.

Kada sam svoju punicu koja nije imala obje noge ‘gurao’ u tom složenom sredstvu kao što su invalidska kolica obilazeći između i preko arhitektonskih prepreka koje su nam onemogućavale nesmetano kretanje po Portsmouthu, naučio sam u našoj interakciji što je ‘haptičko slušanje’ obrisa prostora. Moja je punica uvijek bila ‘više od’ činjenice da je korisnica invalidskih kolica i da je bez nogu.

U mojoj instalaciji Puppet City invalidska kolica nisu prikazana kao simbol žrtve ili nedostatka. Riječ je zapravo o ‘vibrantu’ (Bennett 2009) dinamičnom objektu koji pruža nove mogućnosti kretanja po gradu lutaka. Grad se u ovoj instalaciji neprestano prilagođava kako bi se invalidskim kolicima mogao istraživati gradski krajolik. Ta razigrana i idealizirana vizija invaliditeta proizašla je iz prakse.

U ovoj prezentaciji i radionici istražujemo kako predmeti stvaraju mogućnosti prostora za ono što tijelo ‘može učiniti’ u praksi (Spinoza). Lutkarska praksa može postaviti izazov deficitarnim modelima kroz pozitivne i osjetljive pristupe tijelima sudionika. Traženje pojma “što je više od” ključ je ove prakse. U ovom istraživanju invaliditeta i lutkarstva posebna će se pozornost posvetiti stipendiji Emme Fischer (2018. i 2020.), Laure Purcell

Gates (2017.) i Petre Kuppers (2020.) u pogledu načina na koji primijenjeno lutkarstvo može u praksi biti korisno za osobe s invaliditetom.

Ključne riječi: primijenjeno lutkarstvo, invalidska kolica, objekti

Zoran Špoljarić¹⁶⁶

RADIONICA – DEMONSTRACIJA SPORTSKE AKTIVNOSTI SLIJEPIH OSOBA – GOALBALL

Radionica Goalball obećava pružiti uvide u tu izuzetno važnu paraolimpijsku disciplinu, a temeljit će se na temeljnim konceptima, pravilima i osnovnim vještinama toga izazovnog sporta prilagođenog osobama s oštećenjem vida. Prvi dio radionice bit će posvećen osnovama Goalballa, uključujući povijest sporta, njegovu svrhu i važnost u kontekstu inkluzivnosti sportskog okruženja. Sudionici će dobiti uvid u opremu, teren te specifičnosti igre kako bi stvorili osnovno razumijevanje onoga što ih očekuje tijekom radionice. Važan dio radionice bit će interaktivni segment u kojem će se polaznici upoznati sa samom igrom. Voditelj radionice vodit će ih kroz osnovne tehnike bacanja lopte, orijentaciju na terenu te pravila ponašanja tijekom igre. Taj praktični dio pomoći će polaznicima da steknu osjećaj za dinamiku i taktiku Goalballa. Tijekom diskusije polaznici će imati priliku postavljati pitanja, razjasniti nedoumice i podijeliti svoje dojmove o tome jedinstvenom iskustvu. Cilj radionice jest potaknuti pozitivan dojam o Goalballu te pružiti osnovne vještine i razumijevanje kako bi novi sudionici bili potpuno spremni uključiti se u tu uzbudljivu i inkluzivnu sportsku aktivnost. Podrškom voditelja i međusobnom suradnjom, cilj radionice jest potaknuti interes i entuzijizam prema Goalballu kod sudionika koji se prvi put susreću s tim izazovnim, ali iznimno ispunjavajućim sportom.

Ključne riječi: parasport, slijepe osobe, inkluzija

166 Kineziološki fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; zspoljaric@kifos.hr

DEMONSTRATION OF SPORTS ACTIVITIES FOR BLIND PERSONS – GOALBALL

Workshop Goalball promises to provide insights into this exceptionally important Paralympic discipline and will be based on the fundamental concepts, rules, and basic skills of this challenging sport adapted for individuals with visual impairments. The first part of the workshop will be dedicated to the basics of Goalball, including the sport's history, its purpose, and its importance in the context of an inclusive sports environment. Participants will receive information on the equipment, the playing field, and the specificities of the game to create a foundational understanding of what to expect during the workshop. An essential component of the workshop will be an interactive segment where participants will find out about the game itself. The workshop leader will guide them through the basic techniques of throwing the ball, orientation on the field, and the rules of conduct during the game. This practical part will help participants develop a sense of the dynamics and tactics of Goalball. During discussions, participants will have the opportunity to ask questions, clarify uncertainties, and share their impressions of this unique experience.

Keywords: parasport, blind persons, inclusion

*Kristina Urbanc*¹⁶⁷

ODLAZAK U KAZALIŠTE

Ciljevi radionice jesu: (1) dobiti spoznaje o tome kako sudionici doživljavaju vlastiti profesionalni razvoj; (2) potaknuti povezivanje razvoja profesionalnih kompetencija s osobnim i profesionalnim iskustvima; (3) prepoznati vlastite resurse, teškoće i izazove u radu s djecom i roditeljima.

Sudionici će, nakon uvodnoga predstavljanja i zagrijavanja imati priliku individualno vježbati temeljenu na vođenoj fantaziji, a potom svoja iskustva podijeliti i prikazati u skupini, na način i u opsegu koji je svakom sudioniku individualno prihvatljiv, uz upotrebu kreativnih tehnika.

Individualna vježba predviđenih aktivnosti, temeljenih na konceptima dječje psihodrame i supervizije u psihosocijalnome radu, omogućava sudionicima „susret sa sobom“ te potiče procese samospoznaje. S druge strane, rad u skupini omogućava sudionicima podjelu osjećaja i misli, što donosi podršku i olakšanje, doprinosi kvaliteti komunikacije u skupini i doživljaju prihvaćenosti, poštovanja i zajedništva. U skupini sudionici istodobno daju i primaju, uče jedni od drugih, uz poštovanje individualnih iskustava svakoga pojedinog sudionika.

Od sudionika se očekuje aktivno sudjelovanje, a za radionicu nije potrebno imati iskustva ili znanja iz područja supervizije i dječje psihodrame.

Ključne riječi: samospoznaja, kreativne tehnike, profesionalne kompetencije

167 Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; kristina.urbanc@pravo.unizg.hr

GOING TO THE THEATRE

The goals of the workshop are: (1) to gain knowledge about how the participants experience their own professional development; (2) to encourage the connection of the development of professional competences with personal and professional experiences; (3) recognize one's own resources, difficulties and challenges in working with children and parents.

After the introductory presentation and warm-up, the participants will have the opportunity to exercise individually based on guided fantasy, and then share and present their experiences in a group, in a way and to an extent that is individually acceptable to each participant, with the use of creative techniques.

Individual exercise of the planned activities, based on the concepts of children's psychodrama and supervision in psychosocial work, enables the participants to "meet with themselves" and encourages the process of self-knowledge. On the other hand, working in a group enables the participants to share their feelings and thoughts, which brings support and relief, contributes to the quality of communication in the group and the experience of acceptance, respect and togetherness. In a group, participants simultaneously give and receive, learn from each other, while respecting the individual experiences of each individual participant.

Active participation is expected from the participants, and it is not necessary to have experience or knowledge in the field of supervision and children's psychodrama for the workshop.

Keywords: self-awareness, creative techniques, professional competences

3. Međunarodna umjetnička i znanstvena konferencija
Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju //

The 3rd International Artistic and Scientific Conference
Persons with Disabilities in Art, Science and Education

Organizator / Organizer

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku / The Academy of Arts and Culture in Osijek

Pokrovitelj / Patronage of

Osječko-baranjska županija / Osijek-Baranja County

Suorganizatori (prema abecednom redu) / Co-organizers (in alphabetical order)

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku / Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, Bosna i Hercegovina / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Vinkovcima / Croatian Academy of Sciences and Arts, Centre for Scientific Work in Vinkovci
Kineziološki fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku / Faculty of Kinesiology, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Muzička akademija Univerzitet Crne Gore / University of Montenegro, Music Academy

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Faculty of Teacher Education, University of Zagreb

Partneri / Partners

Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Osijek / Education and Teacher Training Agency, Branch of Osijek

Ured Pravobranitelja za osobe s invaliditetom / Ombudsman for Persons with Disabilities

UNIM Komisija za lutku u obrazovanju, razvoju i terapiji / UNIMA Education, Development and Therapy Commission

Tema konferencije / Main Topic

Umjetnost, kultura, sport i slobodno vrijeme osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju / Art, culture, sport and free time of persons with disabilities and children with disabilities

Podteme konferencije / Conference topics

- Umjetnost kao izražajno sredstvo / Art as a means of expression
- Umjetnost kao terapija / Art as therapy
- Umjetnost kao oslobađanje ili kao prostor osobne slobode / Art as a release or a space of personal freedom
- Kultura življenja osoba s invaliditetom / Culture of living for people with disabilities
- Kulturne politike i osobe s invaliditetom / Cultural policies and people with disabilities

- Kultura provođenja slobodnoga vremena / Leisure culture
- Kulturne institucije i osobe s invaliditetom / Cultural institutions and people with disabilities
- Pravo osoba s invaliditetom na slobodno vrijeme / The right of persons with disabilities to free time
- Pravo na participaciju u umjetnosti i kulturi osoba s invaliditetom / The right of persons with disabilities to participate in art and culture
- Pravni aspekti umjetnosti, kulture, sporta i slobodnoga vremena u kontekstu osoba s invaliditetom / Legal aspects of art, culture, sport and leisure in the context of persons with disabilities
- Sport osoba s invaliditetom / Sports in lives of people with disabilities

Organizacijski odbor / Organizing Committee

prof. art. Tatjana Bertok-Zupković (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 izv. prof. dr. sc. Tatjana Ileš (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 izv. prof. dr. art. Ines Matijević Cakić (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 Lorna Kalazić-Jelić, asistentica (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 Snježana Lustig, dipl. učit. (Agencija za odgoj i obrazovanje)
 dr. sc. Antonija Matić (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 doc. dr. sc. Dubravka Papa (Pravni fakultet u Osijeku)
 Tomislav Prunić, student (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 Ivona Rapić, studentica (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 doc. dr. sc. Ksenija Romstein (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek)
 Mirela Skelac, univ. spec. act. soc. (Agencija za odgoj i obrazovanje)
 doc. dr. sc. Ivana Stanić (Filozofski fakultet u Osijeku)
 doc. dr. sc. Tihana Škojo (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 Zoran Špoljarić, asistent (Kineziološki fakultet u Osijeku)
 Iris Tomić, asistentica (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 Marijan Tustonja, asistent (Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru)
 dr. sc. Mirna Sabljar, predsjednica (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)

Programski odbor / Programming Committee

izv. prof. dr. sc. Jasmina Bećirović-Karabegović (Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu)
 doc. dr. sc. Amir Begić (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)
 dr. sc. Anica Bilić, znanstvena savjetnica u trajnom izboru (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti)
 prof. dr. sc. Dejana Bouillet (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)
 doc. nasl. dr. sc. Davor Brđanović (Glazbena škola u Varaždinu)
 doc. dr. sc. Zlatko Bukvić (Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)
 prof. dr. sc. Silva Butković Soldo (Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek, Hrvatska akademija medicinskih znanosti)
 doc. dr. sc. Biljana Činčurak Erceg (Pravni fakultet Osijek)
 prof. dr. sc. Ines Drenjančević (Medicinski fakultet Osijek)
 prof. dr. sc. Matjaž Duh (Sveučilište u Mariboru, Pedagoški fakultet)
 doc. dr. sc. Ana Đanić Čeko (Pravni fakultet Osijek)
 izv. prof. dr. sc. Jerneja Herzog (Sveučilište u Mariboru, Pedagoški fakultet)
 dr. sc. Olivia Karaolis (Sveučilište u Sydneyu)

izv. prof. dr. art. Jelena Kovačević, univ. spec. art. therap. (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku)

prof. dr. sc. Aksinja Kermauner (Pedagoški fakultet Univerza na Primorskem, Koper)

doc. dr. sc. Maja Nižić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru)

doc. dr. sc. Vedrana Marković (Muzička akademija Univerziteta Crne Gore)

prof. dr. sc. Jelena Martinović Bogojević (Muzička akademija Univerziteta Crne Gore)

izv. prof. dr. sc. Haris Memišević (Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu)

doc. dr. sc. Hrvoje Mesić (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)

prof. dr. sc. Vesnica Mlinarević (Kineziološki fakultet u Osijeku)

prof. dr. sc. Siniša Opić (Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

prof. dr. art. Jasmina Pacek, univ. spec. art. therap. (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)

izv. prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)

izv. prof. dr. sc. Ilija Rumenov (Pravni fakultet Iustinianus Primus Sveučilišta Ćirila i Metoda u Skopju)

izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)

dr. sc. Igor Tretinjak, predavač (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)

